

1999 - NYÁR

Ára: 350 Ft

folkMAGGazin

VI. évfolyam, 2. szám

„Nem csak sastoll...”

XIII. MESTERSÉGEK ÜNNEPE

Tábortűz

A KORPOS-HÁZ KÖRÖSFÓN

A magyar népzene és a média

English table of contents on page 34

FOTÓ: KANYÓ BÉLA, MONTÁZS: BERÁN ISTVÁN

XVIII. OrszágosTáncháztalálkozó és Kirakodóvásár
1999. március 27-28., Budapest Sportszarnok

folkMAG[®]azin

1999 – Nyár, VI. évfolyam, 2. szám
Kiadja a Táncház Alapítvány
Megjelenik negyedévente

Fenntartók:

Táncház Egyesület
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
MMI Népművészeti Főosztálya
Muharay Népművészeti Szövetség

Főszerkesztő: Nagy Zoltán

Tervező-szerkesztő: Berán István

Főmunkatárs: †Bankó András

Munkatársak:

Bakonyi Erika, Gósi Anett, Héra Éva
Igyártó Gabriella, Tóth Kornélia

Szerkesztőség:

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.

Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153.

Tel./fax: 214-3521

folkmag@c3.hu • www.c3.hu/~folkmag

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.

2132 Göd, Szódi út 41.

Tel./fax: 27/336-809

ISSN - 1218 - 912X

Annual subscription rates for one year:

20 US\$ (incl. p+p)

Bank account: OTP I. ker. fiók MNB

11701004

Táncház Alapítvány, B 82678

Kiadványunkat a Nemzeti Kulturális
Alapprogram Népművészeti Kollégiuma
támogatja

A TARTALOMBÓL:

3. Halász Péter:
A magyar népzene és a média	22. Avar Anna:
Mohács
4 - 5. Bankó András:
Tábortűz	23. FESZTIVÁLOK ORSZÁGSZERTE
6 - 7. Császi Erzsébet:
Bűvös erejű sellőt hord a bőrműves	24 - 25. Szabó Zoltán:
Korpos György Pál lakóháza Körösfőn
7. K. Tóth László:
Hegyi emberek között	26. Botos József:
50 éves az Alba Regia Táncegyüttes
8. A Néprajzi Múzeum két kiállítása
„Nem csak sastoll”
Itt a helyed! Székiállítás	26. Záhonyi András:
Sodrásban
9. Pávai István:
Hagyományörző Műhely és
Martin Médiatár a Corvin téren	27. K. Tóth László:
Egy nagyvárosi bujdosó
10 - 11. Kocsán László:
Tengernek közepin	28. Szerényi Béla:
Padkaporos Történetek
12. Berán István:
Táncháztalálkozó '99.	29. Simoncsics János:
Gyöngyöspárta és szalmakalap II.
13. XX. Diósgyőri Kaláka Folkfesztivál	30. Benkő András:
Adatközlők '99
13 - 23. HÍREK, INFORMÁCIÓK	31 - 33. LEMEZPOLC – KÖNYVESPOLC
Emlékezetes hanghordozók - 1998
A Szakmai Ház újdonságai
Ködellik a Mátra (Fedémes)
Szent Gellért legendája (Bokros)
14 - 15. NÉPMŰVÉSZETI ESEMÉNYEK	34. Sue Foy:
Kivonatol angol nyelvű ismertető
16 - 17. ZENEI ÉS TÁNCOS TÁBOROK	36. Szabó Zoltán:
A világosi fegyverletével
18. XIII. MESTERSÉGEK ÜNNEPE	
19. Hubert Erzsébet:
Hajdúnánási szalmafonás	
20. PÁLYÁZATOK	

Címlapfotó: Roma fiatalasszony Moldvában (Michel van Langeveld felvétele)

A magyar népzene és a média

... A televíziós műsorokat és azok nézettségét vizsgáló intézmény felmérése szerint az 1999-es esztendő első három hónapjában az MTV 1 összesen 92 perc, az MTV 2 összesen 68 perc, a Duna Televízió pedig összesen 880 perc népzenei műsort sugárzott, ami azt jelenti, hogy az MTV 1-en naponta 1,02 perc, az MTV 2-n 0,75 perc, a Duna Televízió 9,78 perc népzenei műsort láthatott az érdeklődő néző. Bizony nem sok, még akkor sem, ha meggondoljuk, hogy ez csak a kimondottan népzenei témájú műsorok adásideje ...

(Elhangzott a Vass Lajos Népzenei Szövetség konferenciáján, 1999. április 11.)

A Vass Lajos Népzenei Verseny ünnepi megnyitóján háborúról beszéltek, mégpedig nem csak a déli magyarságot veszélyeztető háborúságról. A hagyományos nemzeti értékek őrzői és azok közötti harcokról is, akik mindezt idejéért idejéért haszontalanságnak tekintik. Ez a háborúság régóta folyik, még a múlt század végén elkezdődött.

A korábbi idegen hatások is nyomot hagytak kultúránkon, gondoljunk a románra, a gótikára, a reneszánszra, de azokat át tudtuk sajátítani. Még a barokknak is kialakítottuk a magyar változatát, pedig akkor már nemzeti függetlenségünk megroppant, pusztán létünkért küzdöttünk. Falusi templomtornyaink, Balaton-felvidéki parasztház-homlokzataink vagy festett ládáink bizonyítják, hogy asszimilálni tudtuk az idegen hatások egy részét.

Akkor, a XVIII. században az ország főnemessége már idegen származású vagy idegen kultúrájú volt, de még nem voltak az idegen kultúrának hazai szállásainál. Ezért mondhatta Kodály az 1930-as években, hogy „néhány évszázada még ugyanaz a dal hangzott kunyhóban és palotában”. Ezért írhatta Csoóri Sándor – Németh László gondolatát folytatva –, hogy „a XVI. és a XVII. század művelt, s országban gondolkodó magyarja még maga a nép. Eszejárása, nyelve, taglejtése (és tegyük hozzá: zenéje, dalai, tánca) nem a lényegben, legföljebb a tanultság mértékében különbözik az alacsonyabb sorsúakétól. Balassa, Bornemissza, Sylvester János, Bethlen Miklós ízlés és megrendülés dolgában sokkal testvéribb közösségben él a dalait, balladait alakító néppel”, mint a későbbi idők magyarja.

A XIX. század végére roppant meg annyira a magyarság kultúrateremtő ereje, vagy talán akkorra erősödött meg olyannyira a bennünket érő idegen hatás, hogy már képtelenek voltunk ellenállni, föltettük a kezünket, s megadtuk magunkat.

Ettől kezdve lendültek akcióba az idegen kultúrák hazai szállásainál, először a városokon, a kávéházakban, a mulatókban, aztán a hangversenytermekben, s a rádió elterjedése után – a televízióról nem is beszélve – már az éter hullámain is. Gondoljunk vissza: Kodálynak, Bartóknak, s szinte egy maroknyi harcostársuknak milyen elkeseredett küzdelmet kellett folytatniuk azért, hogy a magyar népdal is helyet kapjon ezeken a pódiumokon. Németh Lászlónak a rádió irodalmi szerkesztőjeként milyen szélmalomharcot kellett vívnia azért, hogy a magyar szépirodalom legjava ideig-óráig elhangozhassék a rádióban.

A magyar kultúráért, különösen pedig a magyar népi kultúráért vívott harc rendkívül egyenlőtlen fegyverekkel folyt és folyik mind a mai napig. Egyfelől ott volt a teljesen passzív nép, amely nem is tudta, milyen értékek birtokában

van – hiszen senki sem világosította erről fel: Győrffy István, Karácsony Sándor, Lükő Gábor és mások könyvei aligha jutottak el hozzá, a falusi tanároknak, tanítóknak pedig csak töredéke vállalta a közvetítést. Másfelől ott volt az idegen származású, idegen kultúrájú és idegen ízlésű városi lakosság, a hivatalnokréteg, s az ezt utánzó munkásság. Ezeknek közvetítette az idegen eredetű és egyre silányabb „kultúrát” az írott sajtó, a rádió, majd később a televízió. Félreértés ne essék! Idegen kultúra alatt nem a más népek dalait, operáit, irodalmát értem, hiszen ezek művészi és esztétikai szempontból éppen olyan értékek, mint a magyar. Hanem gondolok a „magyar nótának” álcázott műdalokra, a magyar mázzal leöntött operettek, a „sneiderfánis” műdalokra, egészen a mai „lagzilajcsis” zenékre, amiről a legtöbb ember már azt hiszi, hogy ez a népdal. S hogy ezt hiszi, abban óriási a bűne a médiának és a népművelőknek, amelyek és akik magyarnóta- és népdalesteket szerveznek, közvetítenek, meggyőződés nélkül is a könnyebb ellenállás felé haladnak.

Iskoláinkból Kodály halála után kiszorult a népdal, pedagógusaink – tisztelet a kevés kivételnek – nem fektetnek súlyt a felnövő nemzedék zenei kultúrájára. Azt, hogy a rádió és a televízió milyen óriási kárt okozott, láthatjuk magunk körül. Csoóri Sándor írta 1974-ben: „Vannak korszakok, amikor az emberek ugyanúgy elfelejtenek énekelni, mint gondolkozni. Elfelejtenek, vagy meg sem tanulnak.” Ez a mi korszakunk ilyen – mondom én. Gyermekünk nem tudnak énekelni egy tábornút mellett, ifjúságunk még jó bor mellett sem tud dalolni, lassan már újstílusú népdal vagy hallgatót sem. S hogy a médiának milyen óriási a felelőssége, azt mutatja a 30 esztendővel ezelőtti Röpülj páva verseny sikere, amikor néhány hónapos televíziós szereplés visszaadta a magyar népdal becsületét, népdalkörök száza születtek, s emberek ezrei énekelték a vetélkedőn elhangzott dalokat. Átállt volna akkor a televízió az értékek, a nemzeti értékek oldalára? Felhagyott volna a híg, közmopolita, gyökértelen kultúra sugárzásával? Dehogy állt át, dehogy hagyott fel. Lezajlott a Röpülj páva, majd a már Vass Lajos félreállításával megrendezett – olyan is volt – Aranypáva verseny, aztán minden maradt a régi, egészen a mai napig.

Azazhog, mégsem. Mert hat esztendővel ezelőtt létrejött a Duna Televízió, amely Műsorszolgáltatási Szabályzatában lefektette: „A Duna Televízió biztosítja a magyar nemzeti kultúra, szokások és hagyományok, a magyar és a világ kulturális örökségének ideológiai és világnézeti hatásaitól mentes, sokoldalú bemutatását.” Nem tudom, hogy más televíziók szabályzatában mi szerepel, de azt tudom, hogy az MTV 1, az MTV 2 műsoraiban megközelítően sem szerepel a magyar népdal és népzene olyan

mértékben, mint a Duna Televízióban. A televíziós műsorokat és azok nézettségét vizsgáló intézmény felmérése szerint az 1999-es esztendő első három hónapjában az MTV 1 összesen 92 perc, az MTV 2 összesen 68 perc, a Duna Televízió pedig összesen 880 perc népzenei műsort sugárzott, ami azt jelenti, hogy az MTV 1-en naponta 1,02 perc, az MTV 2-n 0,75 perc, a Duna Televízió 9,78 perc népzenei műsort láthatott az érdeklődő néző. Bizony nem sok, még akkor sem, ha meggondoljuk, hogy ez csak a kimondottan népzenei témájú műsorok adásideje.

De nézzük meg az érem másik oldalát is, a népzenei műsorok nézettségét. Ez az MTV 1 esetében 3,83, az MTV 2-nél 1,59, a Duna Televíziónál pedig 0,71 volt az év első három hónapjában. Ami azt jelenti, hogy a televíziót nézők ennyi %-a volt kíváncsi a népzenei műsorokra. Bizony ez sem sok. A média és a népzene kapcsolatát tehát úgy jellemezhetnénk, hogy kétszeresen is rossz: igen kevés népzene, népdal sugároz, a nézők pedig még arra a kevésre sem kíváncsiak. Hogy aztán melyik az ok és melyik az okozat, annak eldöntésére bővebb, megbízhatóbb felmérések és elemzések kellenének.

De söpörjünk a saját portánk előtt, nézzünk magunkba is, vajon a népdalkörök vezetői megtesznek-e mindent annak érdekében, hogy a magyar népzene elnyerje méltó és megbecsült helyét a magyar társadalomban? Ráhangolódunk-e a népdalok üzenetére, befogadjuk-e azt a kultúrát amit a népdalok közvetítenek számunkra? Vajon megtanítjuk-e magunk és rokonaik gyermekeit, unokáit az általunk ismert és szeretett népdalokra, felhasználunk-e minden alkalmat, hogy környezetünk népdalok ismeretével gazdagodjék? Kodály Zoltán száz népdal ismeretét követelte azoktól, akik tanítványai akartak lenni. Vajon közülünk hányan ismernek, hányan ismerünk száz valódi, autentikus magyar népdalt? Vajon lehetnénk-e ma Kodály Zoltán tanítványai? Vajon fellépünk-e léptenyomon az óvodákban, iskolákban, művelődési házakban, kulturális rendezvényeken a népdalok érdekében, a silány, idegen ízlésű dalok ellen? Lakásunkat, munkahelyünket, környezetünket igyekszünk-e a hagyományos népi kultúra, a magyar – és nem magyaros – ízlésnek megfelelően berendezni, vagy úszunk az árral és engedünk a ránk erőszakot, giccses tömegizlésnek?

Ne álltassuk magunkat! A népdal, a népzene és általában a népi kultúra – azaz saját műveltségünk – rangjának helyreállításáért folyó küzdelemnek még nagyon az elején vagyunk. Először magunkkal kell megvívni a harcot, családjunkban, környezetünkben kell az értékrendet helyreállítani. Addig ugyanis joggal hivatkozhat az ilyen-olyan média arra, hogy ők csak a közönség – igaz, általuk is deformált – ízlését szolgálják ki.

TÁBORTŰZ

Különös varázsú a parázs. Izzik még félszegen, tiltakozik a hűvös hajnal országlása ellen, s féltékenyen gondol arra, hogy a Nap könyörtelenül és minden éjjel után felkel a félhomályosan derengő-vajúdó hegyek mögül, mégis összehozza az embereket. Először a rőzsegyűjtés bonyodalmaival oszlatja el varázserejével, mindig megbabonáz egy-két jóbolondot, aki beveszi magát az erdőbe, s gallyakkal rakottan tér vissza. A tűz rögtön megigézi hódolóit, de odacsalogatja azokat is, akiket csak a pecsenyesütés érdekel, vagy az, hogy nagyokat lehet mondani, s itt akad hozzá közönség. A tűz hódolói átérzik: a rőzséről hasábfába, hasábokról tuskókba kapó láng az alázatos lelkületűek társa a virrasztásban – mire a parázs hamuhodni kezd, a pecsenyesütögetők s a megmámorosodott hözöngők már eltakarodnak sátraikba, vagy csupasz lábbal szégyenszemre elszundítanak. A halk dal összébbr hozza a napra-nyílt-szívűeket, reménykedők és reményvesztettek egyazon érzéssel fogadják a hajnali derengést, amikor a sötétség a hamutakaró alá bújjik.

A felvidéki művelődési táborokban – ha nem esett – minden este föl-fölfénylettek ezek a tábortüzek (leggyakrabban Kátai Zoltán énekével) előbb Örsújfalun, majd Somodiban, Ipolyságon s szerte a térségben. Rendre odaseregelték a népzenei reneszánsz felvidéki megszállottjai, énekesek, zenészek, táncosok, a mindenkori vígságtévők, önkéntesek és önkéntelenek. Komoly dilemmát jelentett persze, hogy ha az erdélyi mintájú táncházat veszik át s terjesztik el, mi lesz a sokkal szórványosabban gyűjtött, s nem is nagyon rendszerezett felvidéki anyagokkal. A Révkomáromban élő Katona István feje főtt emiatt a leggyakrabban a nyolcvanas évek elején. Hajós nevű táncgyűjtését akkortájt a Vadrózsák zenekar kísérte, amely lendületesen húzta már a székit, a mezőségit, a teljes alaprepertoárt, élvezte előadói sikereit, csak nehezen volt kapható az áldozatosabb és kevésbé látványos munkálatokra – amivel végül is a szülőföldnek „tartozott” a zenekar. E szakmai jellegű feszültséget leszámítva valóságos diadalutatót járt itt a táncház a kisebbségi Átalog körében. A népzene persze nem az éteren át érkezett – hisz Magyarországon is csak elvéve csöndült föl ilyen műsor akkoriban a tömegkommunikáció csatornáin –, de jött a hátizsákos „országjárók” árnyékával, hol rejtve, hol nyíltan. Katona István koreográfus és néprajzi mindenes – ha hinni lehet az egykori krónikásnak – első dudáját épp ifj. Csoóri Sándortól kapta, bár maga is készített mindenféle zeneszerszámot, tökciterát, sőt fúvósokat is. Kellemes társalkodó tudott lenni, többnyire egy-másfél fejjel magasodott beszélgetőtársai fölé; szálfatermetétől, szúrós nézésétől óhatatlanul reá terelődött a Ágyelem, ahol csak megjelent, s az öltözködésén, betyár-forma kalapján, sűrű bajszán végigfutó tekintet fölősléggessé tette (még hivatalos helyiségekben is) a kérdést, miféle volna az anyanyelve.

E táborok feledhetetlen pillanatai közé tartozott, amikor egy-egy felvidéki dalt elénekelt a maga izes kiejtésével, sokat sejtető hunyorgásaival. Különös

népszerűsége tett szert az a kanász-kánta, melynek már a kezdő soraitól nevetésre állt a hallgatók szája:

„Dunna, dunna, szőrös dunna,
Kutya van az ölba’
...[lökd]...ódalba!”

s már rá is haraptak a szólamok kánonban a kíséretre, míg a „karigazgató” ki nem fogyott a huncutkodó rigmusokból. ‘80-ban Örsújfalun hasonlóan közkedvelt – ha tetszik: listavezető – dalnak számított az URH dühös nótái mellett (!) s Kátai Zoltán, Wathay, Pálóczy énekein kívül az „Én is voltam, mikor voltam” kezdetű Muzsikás-szám. Különös tekintettel arra a versszakára, hogy

„Túl a vízen, Tótországon,
Szilva terem a zöld ágon”

mert emögött olyan kajánság fészkelődött, amitől újra meg újra el kellett énekelni.

Persze, mint minden társas viszony, ez a hatás is a kölcsönösségen alapult. A tábortüzek körül gyönyörű felvidéki dalok is fölcsendültek, így az anyaországiakban fölsejlett valami abból, hogy kissé talán igazságtalan a honi táncház egyoldalúsága, Erdély-központúsága, bár a kezdeti időszakban ezt meg lehetett érteni. Szvorák Katalin műsorain kívül csupán elvéve lehetett hallani e táj dalait, táncai pedig teljesen ismeretlenek voltak. Martin György és Takács András mátyusföldi gyűjtése, gazdagon illusztrált könyve alapján – például – összeállítható lett volna néhány tánc, de vagy a mersz hiányzott hozzá a táncmuzsika, vagy az az eleven élmény, amit kizárólag a helyszíni tapasztalatok tüzesíthettek tettvággyá, vagy – esetleg – bizonyos elfoglaltság miatt nem fordítottak rá kellő Ágyelmet. Viszont a felvidéki táncmuzsikások nagyban segíthették azokat, akik ezen a vidéken szerettek volna gyűjteni-tanulni. Idővel egyre rendszeresebben tűzhette műsorára egy-egy itthoni dudás a nyitrai s más környékbeli összeállítását (Juhász Zoltán, Kozák József stb.), s ettől kezdve váltak valamelyest ismertté a Felvidéken belüli tájegységek (mint Zoborvidék, Gömör stb.).

Eleinte nem okozott különösebb gondot a határátlépés, ám idővel kezdtek rossz szemmel nézni a jövő-menő zenészeket. Ifj. Csoóri Sándor például aránylag rendszeresen járt gyűjteni – amíg ki nem tiltották az országból, amúgy „huszárosan”. Ez sem értékelhető elszigetelt jelenségként, a tapasztalatok összegzéséből egy-fajta szalámi-politikára lehet következtetni. LeÁgyelték, kik a tüsténkedők, a tehetségesebb szervezők, a leginkább nyughatatlanok (a helyszín szempontjából itt már lényegtelen, hogy szlovák vagy román hatóság embere tette-e ezt), majd elkezdtek kellemetlenkedni a kiszemelteknek s környezetüknek. A jól ismert erdélyi exodus mellett azért

megemlítenéd, hogy ilyen vagy ehhez hasonló előzmények után hagyta el Szlovákiát Gágyor Péter és családja – a színházi világban forgolódnak szülők tették összetéveszthet etlenné a kassai Szép Szó irodalmi színpad arculatát, míg három lányuk a táncház-terjesztésből is kivette a részét –, s így hurcolkodott idegen földre Katona István is feleségével, gyermekekkel. Hogy nem talányos véletlenről van szó, még egy adalék: Katona István elődje, Quittner János szintén a határokon túlra kényszerült... Ha a vezéregyéniségeket sikerült eltávolítani-leválasztani, jöhetett a következő szá- lámi-szelet, s szép fokozatosan sorra kerülhettek a kevésbé jeles személyiségek is, sőt a túl gyakori beutazókkal szintén érzékeltették, hogy ami sok, az sok.

A vendégszeretet e sajátos ÁlozóÁja idővel törvényerőre emelkedett; volt olyan időszak, amikor Csehszlovákiából egy évben kétszer, Romániából két év- ben egyszer látogathattak Magyarországra „turisták”, mégis hányan, de hányan időzítették úgy, hogy látogatásuk idejére essék a táncháztalálkozó.

Ha meggritkáltak is a szív- és lélekmelengető táborfüzetek – mert kezdett elmérgesedni a szomszédos államokkal való igen baráti, kölcsönös kussolhatnék –, azért a kapcsolatok így-úgy fönmaradtak. Ha másként nem, hát a parázsló táborfüzetek emlékképében. (Talán erre is utalni akart a második Muzsikás-lemez hátoldali címlap-fotója.) S ha a népzenei reneszánsz ügyéből politika lett – igaz, nem nyíltan, csak suba alatt, a sajhírben terjedő tanulságos esetek alap- ján, hogy kinél volt házkutatás, kitől vittek el táncgyűjtést megörökítő Álmszalagokat, kitől kobozták el az adatközlők muzsikájával teli hangszalagokat, s kinek törték föl a kocsiját, hogy tönkretegyék a benne felejtett több sebességes magnót – mert minden újabb »einstand« híre körbejárt, s így leg- alább fél évente akadt friss beszédtema –, úgy a népzene is politikusabb színezetet öltött. Aki „benne volt a jóban”, de még az is, aki egyszerően csak nyitott szemmel járt a világ- ban, nagyon is pontosan értette, mit akar a Muzsikás egyik legismertebb dalával:

„Hidegen fújnak a szelek,
Azok nem jót jelentenek ...”

Már nem volt akkora szükség a nyilvános, közfelügyelhető táborfüzetekre, az ott égett a népzene-rajongók szívében-lel- kében, s ha csak összetalálkozott pillantásuk a közös ének közben, fölparázslott valami legbelül:

„Nem vagyok magamban szabad,
Kezemen, lábamon lakat...”

Bilincs, kolonc, röghöz kötés, határ, sorompó és tilalomfa mind hiába, amíg a dal megfoghatatlanul szárnyal. Ugyan ki állhatna elé, elrekkenteni, mondván, hogy kérném, ez itt tiltott zóna, tessék már visszafordulni.

Habár elképzelhető lett volna olyan „visszafordulás”, ami a múlt tanulságait idézhette volna föl, netán épp azon gondolatait Kós Károlynak, amelyben hitet tesz arról, hogy aki nem ismeri eléggé saját hagyományait, népének kultú- ráját, az a másét sem tudhatja őszintén tisztelni. „Nemzeti művészet” című 1910-es írásában leszögezi: „... az uralkodó

Bankó András (1960-1997) – archív felvétel

osztályok, a gazdagok, az előkelők könnyen felejtkeznek el őseikről; de a nép konzervatív, az őzi, ami neki kedves, az nem hagyja el hűtlenül emlékeit.” Párhuzamot von, miként fedezték föl maguknak a skótok, az írek Ossiant, a németek a Niebelungéneket, az északi népek az Eddát, a norvégek a Saga-ikat, a franciák Cidet s a Ánnek a Kalevalát, „...a nemzeti eposzok egyik leghatalmasabbikát. Felfedezi nem a fényes városokban, nem a kultúrközpontokban, nem a múzeumokban, akadémiákban, hanem országa legelrejtettebb zugaiban...” Kós Károly végül saját tennivalóinkról ejtett szót: „...a mi hegyeinkben is akadt kincs. A mi őserdőink is tartottak meg valamit számunkra a múltból. Kitérjük a múlt idők avarjaiból megvetett népdalainkat.”

Mindez 1910-ben inkább lehetett fogadkozás, mint ígélet, hisz Kodály és Bartók ekkoriban épp hogy megkezdte a népdalok gyűjtését, Lajtha pedig 1911-ben indult Gömör, majd Csík megyébe. A dalok-dallamok gyűjtése azonban tart napjainkban is, s azóta már talán nem érvényes ennyire általánosan ez az önvádtól sötétlő szókapcsolat: megvetett népdal.

Nem árt tudni, hogy jó az, amikor Áatal, hátizsákos turisták gyüszmélnek ide-oda, s a táborfüzetekhez teleped- ve dalokat tanulnak egymástól. Azt úgymindenki tudja, hogy rossz az, amikor – ahelyett, hogy Közép-Európa né- pei is körülülnék az egyen-egy Duna-táji táborfüzet – még különböző táborokba gyűlnek, s tüzelnek egymásra: hol valóságos löszerrel, hol csupán alantas indulatokkal. Pedig itt vannak (ott volnának, ott lehetnének) a dalok – mint ez is – tanulságul:

„Ősz az idő, hideg a tél,
Lehullik minden falevél,
De sok anya azt folszedné,
Ha a Áát megmenthetné, ajlalala...”

mert:

„El kell menni katonának...”

Igazából: nem kéne.

(Muzsikás évtizedek – Kós Károly Alapítvány, 1994.)

BŰVÖS EREJŰ SELLŐT HORD A BŐRMŰVES

„A magyarság bőrrel való bánni tudása, kikészítése, ruházati és használati eszközzé való feldolgozása ösfoglalkozásnak tekinthető. Díszítése népünk művészkedésének legrégebb formáiból is sokat megőrzött.”
(Magyar Néprajzi Lexikon)

Elődeink állati bőrből készítették ruházatukat, lábbelijüket, edényeiket, hangszereiket, sátraikat, vízi közlekedésre használatos alkalmatosságait. Magyarországon a tímárok foglalkoztak a marha és a borjú bőrének kikészítésével, a vargák e mellett lábbelijet is varrtak csakúgy, mint a bocskorosmesterek vagy a csizmadiák. A szücsök a szőrös bőrt öltözékké alakították, a szíjgyártók és a nyergesmesterek lószerszámokat fontak. A pergamenkészítőket a könyvkötők követték, majd több bőrszakma egyesítéséből jött létre a bőrdíszművesség. E mesterség létrejöttét az indokolta, hogy a XIX. században új használati tárgyakra volt szükségük az embereknek: pénz- és irattárcára, tolltartóra, szemüvegtokra. És divatba jöttek a női táskák, retikülök is – sorolja a mesterség eredetéről Lukovszky Ilona *Bőrművesség* című könyvében.

A szakma mestereit kutatva egy Heves megyei házaspárt kerestünk fel. A bőr használati tárgyak alkotója, a mives szakma mestere, a füzesabonyi Horváth Tibor népi iparművész és Horváth Tiborné Csanálosi Katalin. A házaspár négy éve kapta meg a rangos *Gránátalma - díjat*. Munkáik évtizedek óta szerepelnek honi és külföldi kiállításokon, vásárokon. A látogatók a Budai Várban, az Augusztus 20-i *Mesterségek Ünnepe*n és az egri Dobó-téren találkozhatnak velük és a Magyar Néprajzi Múzeumban rendezett *Országos Népművészeti Kiállításon* is megcsodálhatják kézi munkáikat.

A műhelyükben fém és fa szerszámok a falon, összegöngyölt táblabőrök, gépek, s formára kivágott bőrdarabok, szíjak, apró csatok, fémdarabok, fehérre főzött apró csontok, mind-mind a mesterség kellékei.

– Édesapám cipész volt, de jómagam nem sűrűn fordultam meg a műhelyben. A megyei Köjál környezetvédelmi osztályán dolgoztam

– meséli a kezdetekről a népművész, immár saját műhelyében. – Egy alkalommal a főiskolások jelvénykészítéssel bíztak meg, ami olyan jól sikerült, hogy kedvet kaptam a bőrrel való foglalkozáshoz. Sok éven át autodidakta módon sajátítottam el és fizetés kiegészítésnek tekintettem a bőrozést. Hamarosan azonban szükségét éreztem, hogy szakavatottaktól tanuljak, így megkerestem a szakma mestereit. Kádár Gyula debreceni szíjgyártótól, a népművészet mesterétől a *lószerszámdísz* készítést, a *sallangozást*, a kabai Csávás Andris bácsitól a *hajcsár* és a *csikós ostor* fonását tanultam meg. A *ványolós* technikát a hajdúszoboszlói Vágó Laci mutatta meg. Kezdetekben nyakba való pénztárcák, virágkitűzők, övek, saruk, ékszerek kerültek ki a kezem közül. Életem első kiállításán a földíjat hoztam el sallangfonásos könyvborítómmal.

– *Az inas évek letelte után a bőrművesség melyik ágát választotta?*

– A pásztor-bőrművesség felé orientálódtam. Nagyon megtetszett Tüttő Gábor hortobágyi pásztor tarisznyája. Az életét elevenítette meg rajta. Bőrdarabkákból egész pásztor jelenetet varrt rá: juhászt bárányaival, terelő kutyájával. Csipkés, levélmotívumos rézcsat ékesítette. Egyszer én is megcsinálom ezt a táskát a saját stílusomban.

– Az egyik tarisznyáján madáranya tárja szét védelmezően szárnyait, tátongó fiait etetve, a másikon két kakas viaskodik egymással. Mi adta e motívumokhoz az ihletet?

– Ásatásoránbukkantakanyomára a kakaskodó kakasoknak. Réges-régen, időszámításunk előtt 400 körül egy tarsolyt díszített. Magam is végeztem gyűjtőmunkát. Eredeti motívumokat kutatva jártam a mezőkövesdi, egri, debreceni múzeumokban, de sajnos nem találtam egyet sem. Szétmállottak az idő múlásával.

– Táskáival a hagyományokat menti át korunkba, megőrizve újítja meg a mesterséget. Hogyan teszi a ma emberének is használhatóvá a régi tárgyakat?

– A klasszikus *szeredás* szőrrel kifelé fordított borjúbőrből készült, rendeltetése szerint elfért benne egy megnyúzott, kizsigerelt kisbárány. Nagy súlyt kellett elbírnia, ezért a táska és a vállsík összekapcsolására szolgáló csatként *rézkarika* vagy *csontkupánc* szolgált. Pásztortarisznyáim formá-

ja, megjelenése népi, kivitelezése, beosztása mai funkciójának megfelelő. Szórtelen marhabőrrel dolgozom, *ványolós* technikával, de ugyanúgy felhasználok a *szironyozást* és a *rátétes motívumokat* is a díszítéshez. Kedvencem a honfoglalás kori tarsolylemezzel díszített tarisznyám, amelynek az elkészítéséhez egy év kellett. Középen a mágikus erejű életfa motívum helyezkedik el, mellé egy-egy oroszán, az erő, a hatalom jelképe került. A növény- és állatábrázolókon kívül varázslatos jelek és számok is szerepelnek rajta. Másik becses darabom a *kalotaszegi sellő motívumos* táska – a hiedelmek szerint – megvédi viselőjét a rontástól.

– De ne csak a táskákról legyen szó! – szól Horváth Tibor és bemutatja feleségét, Katót, aki tíz éve vált meg övönői állásától a közös munkálkodás, alkotás örömeért. Egy népművészeti bemutatóra invitálnak, együtt mutatják be, hogyan készül el a szemüvegtok. A hatalmas munkaasztalon formára vágott bőrdarabot vesz kezébe a mester. A *domborítás* nyomán megjelenik a bőrön a tulipán motívum. Olyan hívogatóan nyitja szirmait, hogy a látogatónak is kézbe kell venni, közelről is meg kell szemlélni.

A harmadik fázis, a *csontozás* kemény fizikai munkát igényel, mégis Kató fog hozzá, csakúgy, mint a *festéshez* és a *fényezéshez* amelyek nyomán a barna bőrből kitűnik a világosbarna körvonalú szírom, a termékenység, az élet motívuma. Aztán a varrógép mögé ül, hogy összeillesse a díszes előlapot a díszítetlen hátlappal. Amikor készen van még alaposan megnézi, tökéletes-e a munka. Végül a meőzött darab a polcra kerül.

– *A kettőjük közötti munkamegosztás hasonló a most látottakhoz?*

– Az utolsó simításokat szeretem elvégezni a darabon – mondja az aszszony. – Kívágni, felvarrni a rátétet vagy csontozni a motívumot, festés után kifényesíteni a bőrt. Tiborral nagyszerűen kiegészítjük egymást. Ő a munka nagyját szereti elvégezni, és a tervezést, a szervezést. Én az aprólékos finomításokat csinálom, nagy kedvvel. De én is terveztem szironyozott pénztárcát, fonott karkötőt, kisebb, női táskákat, színes hajcsatokat, fülbevalót, gyűrűt, amelyeket a Népi Iparművészeti Tanács zsűrizett le.

– Terveik?

– A honfoglalás korában őseink – a lovat kímélendően –, nyers állatbőrrel vonták be nyergeiket. Ásatások során, *Tiszafüreden találtak a régészek ilyen nyergét*. Nagy álmom, hogy elkészítem a mását. És, ha már Tiszafürednél tartunk, elmondom másik tervünket is, amely már félig-meddig meg is valósult. Felépítettünk ott egy oktatóműhelyt, amelyben tanítani szeretnénk. Fiatalokat oktatni, pedagógusokat képezni, nyári és hétvégi táborokat tartani. A termék melletti galériában bőrműveinket árusítani. A tanítás nem új keletű elképzelés. Eddig Hatvanban a Pályakezdő Fiatalok Szakiskolájában tanítottam és a szakoktatókat is felkészítettem a vizsgára. – feleli Tibor.

Császi Erzsébet

Hegyi emberek között

K. Tóth László riportja

Az Utolsó Óra keretében szlovákiai zenekarok játékanak rögzítése kezdődött meg tavasszal a Fonóban. Megszokhattuk, hogy a felvidéki muzsikán erősen érződik a polgári hatás, ám a horhádi zenekar, Matej Kováč „Koricán” primás vezetésével igen kellemes meglepetést okozott az archaikus népzene kedvelőinek.

– Kitől tanult meg hegedülni?

– Anyai nagyapámtól és testvérétől, apám nem muzsikált. 1947-ben születtem, s nyolc-kilenc éves lehettem, amikor elkezdtem tanulni. Tizenhat évesen már a nagybátyám zenekarában játszottam, rá egy évre pedig saját bandát alakítottam.

– Gyermekének is továbbadta a tudását...

– Az egyik fiam tizenöt éves kora óta jár velem muzsikálni, ő a másodprimás, de a brácsás is az én fiam.

– Milyen muzsikát játszanak?

– Szlovákot és cigányt.

– Magyart nem?

– Losonc környékén szoktunk néha csárdásokat muzsikálni, de ha az ember meg akar élni, olyan zenét kell játszania, amelyet ott kérnek, ahol lakik, s mi hegyi emberek között élünk. A legközelebbi magyar falu hatvan kilométerre van tőlünk. Egy-két dallamot tudok az újabb magyarok közül, de sok közös dallam is van a magyar és a szlovák zenében, ezt a rádióból is halljuk.

– Régebben meddig tartottak a lakodalmak?

– Péntektől hétfőig, három napon keresztül. Most szombat délelőtt tíztől vasárnap ebédig. Haza kell kísérni a vendégeket, csak úgy röpködnek ilyenkor a százasok. Nagy hangú, de jó emberek lakják a vidékünket.

Keresztelőkön és más mulatságokon is játszunk. Pünkösdkor van a májusfa-állítás, utána nagy tüzet raknak. Környékünkön szinte minden faluban vannak zenészek, ha csak egy gombos harmonikás is, de van zenész.

Megyeri István felvétele

A Kárpát-medence népzenei egysége

Agócs Gergely, a Zenetudományi Intézet munkatársa – aki a primással folytatott beszélgetésünk alatt tolmácsként is segítette munkánkat – az interjút követően elmondta, hogy Szlovákiában az egyik leghagyományőrzőbb az a vidék, ahol Horhát is található. Eredetileg vlach telepítésű. Zólyom város birtokai voltak azok az erdők, melyek környékére az ősök a török elől menekültek. Itt favágók, pásztorok lettek, hiszen a földművelésen kívül az erdő és az állattenyésztés adta a megélhetés alapját.

A Felvidéken a magyar zene terjedt el, a szlovák gyakorlatilag ismeretlen. A közép-szlovákiai muzsikusok zenéje általában olyan, mint ezek a zenészek is játszanak, de még ennél is léteznek archaikusabb vidékek Szlovákiában. Trencsén vagy Árva megye északi részébe például el sem jutottak cigányok, itt „fehérek” muzsikálnak. Zenéjük egy része teljesen az új stílusú magyar népzenevel rokon – fejlett díszítésekkel, tercezéshez hasonló megoldásokkal. Ugyanakkor jelentős részben nagyon régi dallamokat megőriztek. Szlovák oldalon nem nagyon vetették alá ezt a zenét összehasonlító vizsgálatoknak. Rendkívül fontos tehát, hogy tudatosítsuk: ez a muzsika a Kárpát-medence zenekultúrájának része, mely Európa folklórtérképén – a Balkánhoz vagy a Kaukázushoz hasonlóan – sajátos egységeket alkot. Ez eredményezi, hogy például a szászcsávási vagy a horhádi banda zenevilága olyan hasonló.

KÉT KIÁLLÍTÁS A NÉPRAJZI MÚZEUMBAN

„A Néprajzi Múzeum arra törekszik, hogy az emberiség igen változatos társadalmi és kulturális életével ismertesse meg az érdeklődőt. Elsősorban a magyar nép hagyományos műveltségét mutatja meg, azt, hogy miként éltek a magyar társadalom többségét kitevő parasztok, kézművesek, a modern gyáripár előtti korszak jellemző körülményei között. Ezt tekintheti át a látogató a múzeum reprezentatív állandó kiállításán. A hagyományos népi kultúra átalakulásáról, a mindennapi élet újabb jellemző formáiról – olykor napjainkig kitekintve – tematikus, időszaki kiállítások nyújtanak képet ...”

Fejős Zoltán

„NEM CSAK SASTOLL ...” Indián és eszkimó kézműves technikák

1999. március 19-től december 31-ig

A Néprajzi Múzeum Amerika-gyűjteménye több mint hatezer néprajzi és régészeti tárgyat őriz. Most először kerül a nagyközönség elé a gyűjteményről átfogó képet nyújtó kiállítás. A kiállított tárgyakat ezúttal nem a hagyományos földrajzi, vagy kronológiai rendben mutatjuk be, hanem – tekintettel az indián díszítőművészet iránti széleskörű érdeklődésre – a felhasznált anyagokra és alkalmazott technikákra összpontosítva. A bőrművésséget észak-amerikai síksági, tűzföldi indián és eszkimó bőrruhákkal, öltözet-kiegészítőkkal, a közlekedés, a vadászat és a halászat eszközeivel illusztráljuk. Bemutatásra kerül a bőrkikészítés, szabás és díszítés folyamata. A textilművészetet elsősorban mexikói néprajzi és perui régészeti textíliák képviselik. A szövés- és hímzéstípusokat, a szabásformákat rajzokkal, modellekkel is érzékeltetjük. Az öltözeteket kiegészítő, ékszerként is viselt tolldíszeket főként amazóniai alkotásokon mutatjuk be. A kő megmunkálás illusztrálására pattintott és csiszolt kőeszközöket, továbbá főként Közép-Amerikából származó, spanyol hódítás előtti domborműveket és szobrokat állítunk ki.

A kosárfonás alapvető technikáit, a kontinens különböző pontjairól származó példákkal érzékeltetjük. Az agyagművéség bemutatása nagyobb részt közép-amerikai és perui régészeti leleteken keresztül történik, elkészítjük egy gazdag kerámiamelléklettel ellátott perui sír rekonstrukcióját. A két leggyakrabban használt edénykészítési technikát (hurkatechnika, illetve formába préselés) a készítés fázisaiban is láttatjuk. A kiállítás részeként három rövidebb időtartamú „betétkiállítást” is tervezünk, amelyek az Amerikai kontinens három nagy földrajzi és kulturális régióját reprezentálják. Elsőként májusban egy Kanadából érkező vendégkiállítás, Jeffrey Thomas irokéz fotós indián témájú képei lesznek láthatók. Ezt követi egy dél-amerikai tárgyú kiállítás, majd novemberben záróakkordként Pillár Éva mexikói ünnepekről készített fotósorozata tekinthető meg, egy mexikói halottak napi oltár bemutatásával együtt. E változó kiállítások kézműves bemutatókkal, zenei eseményekkel kívánjuk kiegészíteni.

Rendező: Főzy Vilma, Gyarmati János, Torma János

ITT A HELYED! Székiállítás

1999. május 21-től szeptember 24-ig

A kiállításban a Néprajzi Múzeum bútorgyűjteményének mintegy 800 darabos székkollekciójából közel 500 tárgy látható. Egyetlen tárgytípus ilyen tömeges bemutatásáról a múzeum történetében még soha nem került sor. A tematikánkat arra a gondolatra építettük fel, hogy a múzeumi gyűjteményekben őrzött tárgyak a tudománytörténet reprezentánsai, tehát különböző korok és történelmi helyzetek eltérő múzeumi törekvéseinek lenyomatai. A kiállítás ezt a tudománytörténeti ívet rajzolja fel úgy, hogy ütközteti a közvélekedésben kialakult „népi bútor” képpel. Mondanivalónkat megkíséreltük egyetlen tárgyféleségbe belesűriteni. Azért döntöttünk a székek választása mellett, mert a „parasztsték” egy formája a köztudatban talán leginkább összeforrott a „népi bútorral”. Erre a kifejezésre a legtöbbünkben valami olyan kép jelenik meg, mint a csárdák és más magyaros helyek székei. Ugyanakkor a néprajz árnyaltabban látja a széket, mint tudományos problémát, ami felhasználásának zavarba ejtő sokszínűségére, a formák rendkívüli változatosságára és a székhöz kötődő reprezentációs funkciókra vezethető vissza. A kiállításban azt a dekonstrukciós elvet rajzoljuk fel, ami kezdeti, a köztudatban meggyökeresedett, a parasztbútor szimbolizáló, azzal azonosított konstruált képtől a valóság jobb megközelítéséig, megérintéséig és elfogadásáig vezet, minek eredményeképpen a tudomány ma már a népi bútorokról mint egy összetett, többszörösen rétegzett tárgyegyüttesről beszél.

A kiállítás feltárja a látogató számára a székek bámulatba ejtő formagazdagságát. A dúsan faragott vagy festett, szakképzett mesterember keze alól kikerült, a tulajdonos dicséretére szolgáló klasszikus népművészeti darabok tömegei mellett ott állnak majd az egyszerű, disztelen változatok, amelyek azonban a formaképzés tanítható iskolapéldái ma is. Látható pl. egy lókoponya és azok az egyetlen fából vagy taplógombából kifaragott székecskék, amelyekben régebben a bútorfejlődés egy korai fázisának maradványait vélték felfedezni. Egy teremben 183 datált széket helyeztünk el; itt magát az idő múlását van lehetőségünk megmutatni az átalakuló stílusok révén. Vannak a külső szemlélő számára teljesen egyforma székek, amelyek azonban használójuknak mégis egészen mást és mást jelentenek: az egyiket tehenet fejtek, a másik rituális célokat szolgált. A kiállítást, mint önálló vizuális műfajt fogjuk fel. Ennek lényeges eleme az, hogy megszűnik a tárgy, a szöveg, a tér, az installáció, a grafika és a fény hierarchiája, szemben a korábbi gyakorlattal, ahol a tárgy, továbbá a szöveg elsődlegessége soha nem kérdőjeleződött meg. Ezek az eszközök esetünkben mellérendelt viszonyba kerülnek, s a mondanivalót ezek térbeli szerkezete hozza létre. Ennek megfelelően az installáció, a kiállítási tér, a színek összhangja, illetve a különböző fényeffektusok a kiállításban fokozott szerepet kapnak. (Rendező: Fejér Gábor)

HAGYOMÁNYŐRZŐ MŰHELY MARTIN MÉDIATÁR A CORVIN TÉREN

A színpadi művészeti intézményként 1951-ben alapított Magyar Állami Népi Együttes irányítóinak kezdettől célja volt az eredeti népzene és néptánc megismerése, megismertetése a művészeti személyzettel, hiszen ez képezte az alapját a színpadi kompozíciók többségének. Akkoriban hiteles anyagot elsősorban a Néprajzi Múzeumban lehetett találni, ahol Vikár, Bartók, Kodály, Lajtha és mások fonográfhangereit, az úgynevezett Pátiria-sorozat gramofonlemezeit és Gönyei Sándor úttörő jelentőségű táncfilmjeit őrizték. Az együttes ilyen irányú tevékenysége kezdettől szervesen összefonódott az ugyanebben az épületben működő Népművészeti (Népművelési) Intézetével, ahol Martin György is kutatói pályáját kezdte. Az intézet filmfelvételeit, gyűjtött zenei anyagát a népi együttes műsoraiban is hasznosították.

Az Állami Népi Együttes keretében koreográfiai és zeneszerzési munkát végző alkotók kezdetben saját felszereléssel gyűjtöttek, de hamarosan intézményes keretet öltött ez a munka. A gyűjtött anyagot azonban nem mindig kezelték archívumi szempontok szerint, mert az elsődleges cél az egymást követő sikeres bemutatók létrehozása volt, ugyanakkor az archívális feldolgozáshoz szükséges műszaki és személyi feltételek nem voltak mindig adottak. A magnetofonos hangrögzítés kezdeti korszakában az is előfordult, hogy nyersanyag-takarékossági okokból a felvételeket lejegyzés után letörölték. Ennek ellenére jelentős mennyiségű kottás lejegyzést, hang- és filmfelvételt sikerült később átmenteni innen az akadémiai Népzene-kutató Csoport gyűjteményébe, ahová 1965-től Martin Györggyel együtt a hivatásos néptánc-kutatói munka is áthelyeződött korábbi helyéről, a Népművelési Intézetből.

A hetvenes évek elején beinduló, majd napjainkig egyre terebélyesedő táncmozgalom az eredeti folklóranyag iránti érdeklődést a korábbi időszakhoz képest sokszorosára emelte, ami egybevágott a viszonylag olcsó és könnyen hozzáférhető kazettás hang-, majd mozgóképrögzítő berendezések elterjedésével. A népzenevel és néptáncal kapcsolatos táncművészeti és színpadi munka szempontjából ezek az eszközök előnyösnek bizonyultak, bárki létrehozhatott a lakásán kisebb-nagyobb folklórarchívumot. A tudományos feldolgozás, a hosszú távú biztonságos megőrzés, a közérdekű reprodukálhatóság tekintetében viszont nem kínáltak megnyugtató megoldásokat. Martin György kezdettől felmérte, hogy a népzene és néptánc iránt érdeklődő, a táncművészeti és színpadi néptáncmozgalomhoz kapcsolódó fiatalok évente a sokszorosát

rögzítik a hivatásos kutatók által gyűjtött folklórmennyiségnek. Ezért egyrészt szorgalmazta az ő gyűjtéseik átjátszását az MTA Zenetudományi Intézetének Archívuma számára, másrészt lépéseket tett annak érdekében, hogy a revival mozgalom tájékozottabb, képzetesebb képviselői szervesen integrálódjanak a tudományos kutatási munkába. Terepmunkájukat személyes segítségével, tanácsaival folyamatosan támogatta, minőségileg magasabb szintre emelte.

Az 1990-es rendszerváltás után a határok könnyebb átjárhatóságával, a szomszéd országokban a magyar gyűjtőkkel szemben korábban tapasztalt hatósági akadályoztatás megszüntével a határon túli hagyományőrző területekről a korábbinál nagyobb mennyiségben áramlottak be a hang- és video-felvételek, elsősorban szintén a folklórizmus nem hivatásos kutatóként gyűjtő képviselőitől. A hivatásos kutatóhelyek, az MTA Zenetudományi Intézete és a Néprajzi Múzeum, egyre csökkenő anyagi és személyi feltételek között nem tudták föl vállalni ennek a hatalmas anyagnak a folyamatos átjátszását, archívális feldolgozását, mint ahogy azt sem, hogy Martin György közel hatezer kötetnyi európai jelentőségű szakkönyvtára funkcionalitását megőrizve nyerjen elhelyezést, s a szakkutatók és a táncmozgalom számára egyaránt rendelkezésre álljon.

Ezeknek a hiányoknak a pótlására született meg a Hagyományőrző Műhely létrehozásának gondolata, amelyben központi szerepet tölt be a Martin Médiatár. Itt nyert elhelyezést Martin György könyvtára, elkezdődött hangfelvételeinek digitalizálása és CD-lemezre írása, továbbá jelentős, a kutatók és az érdeklődők számára eddig nem hozzáférhető magángyűjtemények letétbe helyezése és archívális feldolgozása.

A Hagyományőrző Műhely nem más archívumok helyettesítésére, vagy azokkal való versengés céljából jött létre, hanem a népzenevel és néptáncal foglalkozó intézmények munkájának támogatására és kiegészítésére. Minden archiválendő anyagból az MTA Zenetudományi Intézet számára is készül egy példány, a gyűjtések feldolgozását, számítógépes nyilvántartását pedig az ott használatossal kompatibilis rendszerben végezzük.

Szándékunkban áll együttműködést kiépíteni a Néprajzi Múzeummal, a Magyar Művelődési Intézettel, a Néptáncosok Szakmai Házával. A Fonó Budai Zeneházban folyó Utolsó Óra elnevezésű nagyszabású erdélyi és felvidéki népzene-gyűjtés számítógépes feldolgozására tettünk ajánlatot, s e felvételek felvidéki részéhez már a

Hagyományőrző Műhely szolgáltatotta a digitális videokamerát és az ahhoz szükséges nyersanyagot.

Végül válaszolnom kell arra kérdésre, hogy ezt a munkát miért a Magyar Állami Népi Együttes keretei között kell végezni. Köztudott, hogy a magas színvonalú, magas mondanivalójú színpadi művészeti munkához a tehetségen túl milyen nagy segítséget nyújt a felhasznált népzenei-néprajzi-irodalmi művekkel kapcsolatos ismeretanyag, mennyire biztos támasza ezen a szakterületen is a művészetnek a tudomány. Erről tanúskodik az egész magyarországi színpadi néptáncmozgalom története, s különösen a Magyar Állami Népi Együttesé. Bartók, Kodály, Lajtha, illetve táncvonatkozásban Martin és a Pesovár testvérek tudományos eredményei híján, a színpadi művészet terén ma nem lennének ugyanezen a színvonalon, és nem tudnánk magunk mögött ugyanennyi hazai és nemzetközi sikert.

Az idő azonban halad, a tudomány továbbfejlődik, korunk forradalmian új technikai eszköze, a számítógép eddig előreláthatatlanul szélesebb lehetőségeket tár elénk, s ezekre a kihívásokra a színpadi táncművészetnek világszerte felelnie kell, hiszen a mindenkori színpadi irányzatok megújulása nagymértékben függ a vonatkozó tudományos eredmények művészeti leképezésétől.

Az egyre terebélyesedő táncművészeti és műkedvelő néptáncmozgalom, a tömegesen megjelenő hangzó- és kottás kiadványok, könyvek és tanulmányok nyomán e művészeti ág szélesebb közönsége is egyre több és árnyaltabb információval rendelkezik a népi kultúráról, amelynek színpadra vitt formáival kapcsolatban új elvárásokat, igényeket fogalmaz meg. Naponta tapasztalom az Interneten, hogy nyilvános levelezőlistákon magyarországi fiatalok cserélnek eszmét a világ minden részén található érdeklődőkkel térségünk folklórjáról, s az egymásnak feltett kérdésekből kiderül, hogy egy-egy színpadon látott táncról, zenéről, hangszerről szeretnének bővebben informálódni.

Elengedhetetlen korparancs tehát az ország első hivatásos együttesénél a lehető legszakoszerűbb és legkorszerűbb módon biztosítani azt a multimédiás (audio-vizuális-digitális) dokumentációs bázist, amely a művészeti munka folyamatos magas szinten való tartását biztosíthatja.

Ezért érdeke az együttesnek a tudományos és közművelődési társintézetekkel való együttműködés, amely révén a munka szakmai színvonalára és többoldalú – tudományos és közművelődési – hasznosítása egyaránt és kölcsönös előnyökkel biztosítható.

TENGERNEK KÖZEPIN

„Én lefekszem én ágyamba
Mint Úrjézus koporsóba,
Nehéz álom el ne nyomjon
Csalárd ördög meg ne csa(l)jon,
Számba szent kenet,
Fejem fölött szent kereszt,
Őrizz angyal éjfélig,
Szűz Mária virradtig,
Krisztus Urunk örök életig.
Hun lakik Jézus?
Tengernek közepin...”

„*Falvaink életét finomabb-durvább szálaival a babonák, hiedelmek sajátos hálózata szötte egykor át; a babona, varázslat pedig még századunk első felében, sőt azon túl sem csupán külsőséges, árnyalószínező eleme népünk mindennapjainak, hanem hatékonyan működő, életalakító erő.*” – írja Sándor István, Szendrey Ákos: *A magyar néphit boszorkánya* című kötete bevezető tanulmányában. A babonák, hiedelmek, tiltott és prédikált imádságok, a természet erőinek tisztelete, imádata, megszemélyesítése, félelme és gyűlölete mélyen beleivódott az „egyszerű” emberek gondolatvilágába. A következőkben a jászsági emberek imáinak, hiedelmeinek, érzéseinek egy szeletét próbálom bemutatni a tisztelt olvasónak, itt-ott elkalandozva azért, hogy minél jobban megismerjék a Jászságot és lakóit.

Dobos Ilona írja a *Paraszti szájbagyomány, városi szóbeliség* (Budapest, 1986.) című kötetében az életet meghatározó Nap tiszteletéről: „*Bosnyák szerint nemcsak a csángóknál, hanem általában a székelységnél szokásban volt a nap tisztelete, de mint emlék az ország más tájain is fennmaradt, » ahol magyarok élnek, Nádszegtől Óriszentpéterig, Dömöstől Tiszapalkonyáig, Jászkisértől Alsósztrégováig.* »” (Bosnyák Sándor: *A felkelő nap köszöntése*, Ethnographia, 1973.) A sötétség világító „bolygójának”, a Holdnak is megadták a tiszteletet: „*Mai adatunk is van a boldgtisztelet ... megnyilatkozásáról: »... amikor én meglátom a Holdat, akkor mindig mondom: Dícsértessék a Jézus! Erre már rááll a szám.*» (Jászalószentgyörgy 1974. febr. 17. Nagy Ignácné Nagy Erzsébet, 1912.)”.*

Szentek és boszorkányok egyaránt szerepeltek, „jelen voltak a Jászságban”. Az alábbiakban egy feltételezett országos boszorkányszervezet felépítési rendszeréről esik szó: „*Több alkalommal találkozunk azzal a hiedellemmel, hogy van a boszorkányoknak szervezete is ... Pest megyei, 1728-as perben szerepelnek: »Az generálisok Horváth Péter Szolnokban; Tóth Erzsiknek az ura kapitányok Berénben; Loson Szabó Imre zászlóartó; Pereceken pedig*

Czeplédi Flórisné Nagy Mária, sz.: 1888. Jászfényszaru

Szabó Jakab volt kapitányok feleségétől; Tóth János zászlóartó Nagykátán ... «*** Ahol a boszorkányok megjelentek a nép hitvilágában, ott párhuzamosan előtérbe kerültek az elűzés különböző fajtái. Nézzük, hogy lehetett a boszorkány hatalmát megtörni ütés, verés által: „*Szokásos a megrontott tej verése is, ezt közvetve szintén a rontó érzi, és kénytelen megjelenni... Orosházán, Jásztelken, Hódmezővásárhelyen vályúba aludtteleget öntenek, és azt baltával metélik addig, míg oda nem megy, aki megrontotta.*”***

Ortutay Gyula írja Erdélyi Zsuzsanna kötetének előszavában: „... Erdélyi Zsuzsanna most publikálásra kerülő, válogatott anyaga s maga a nagyméretű gyűjtés gazdagon kínálja a munkát elsősorban a kitűnő gyűjtőnek, de nyelvésznek, irodalomtörténésznek, folkloristának egyaránt.” Ez a gyűjtemény a felgyűjtött területek helytörténeti számára sem mellőzhető anyagokat tartalmaz, hisz adatközlőivel ma már nem tudunk beszélni, viszont a kötet segítségével az archaikus imákhoz kapcsolódóan felidézhetjük a jász emberek érzéseit: „...*ülünk a kemence körül, a lámpát meg se gyújtották oszt úgy imádkoztunk a padkán körbe ... együtt mondtuk mindnyájan nagyanyá-mékná'... ezeket nem lehet elfelejteni... csak úgy ahogy otthon tanítottuk, csak ahogy otthon*

imádkoztuk... ők is ezt összeszedték így maguknak az eszüktől gondolom szerint... oszt így szokták meg, azután most így maradtak egymásról egymásra... ide-sapám is azt mondta, hogy ezt a Hajnalt még a nagyanyjától tanulta... (Jászsószentgyörgy 1974. febr. 17. B. J.-né, 1911. Alattyán)* Írásom címe mellett szereplő imaidézetről így vallott az adatközlő: „... Ezt is valami papírrú hozták ide. Hú-bú nagyon régen, még kislán vótam, mikor tanútam... úgy bordozták az iskolába kilencet megírni... aki ezt a kilencet megírta, annak valami ígret vót, hogy megkapta-e, nem-e, nem is tudom... Papiron (iskolában) kilenc vót, kilenc kiírva, még a papnak is jutott egy, a' meg koprédiká'ta a templomba, hogy neki ne küdőzzenek ilyen imádságokat, erre nem szabad – ez a mi vallásunkat tiltja.” Mikor imádkozzák? „Mindenes reggel.” Templomban? „Nem ballottam én soba. A mi papunk ezt nem fogadta el, Varga Sándor... annak ez nem kellett... öreg Varga Sándor... (Jászsószentgyörgy 1974. febr. 17., Laczkó Istvánné Balog Magit, 1892.)”**

A gyűjtéseknek nagy teret adtak a búcsúk és vásárok, hisz ott rengetegen összegyűltek és közösen a gondolatok, emlékek, szövegrészek is frissebben jutottak az emberek eszébe. Erdélyi Zsuzsanna is gyűjtött Jászberényben 1972. augusztus 5-én egy jászladányi asszonytól. (Sajnos az asszony férjének vezetékneve hiányzik. A kötetben a következőképpen szerepel: ?Alajosné Mészáros Magdolna, 1907.) Ő akkor így vallott az általa elmondott *Leszállott a Jézus... kezdetű imáról*: „Ezt minden nap szoktam, édesanyámtól (tanultam), Zane Ilona Mészáros Imréné, 919-ben halt meg, 45 éves korában, ő is jászladányi.”** A jászberényi állatvásárokat már Bél Mátyás is megemlíti a *Magyarország népének élete 1730 táján* című tanulmányában (Budapest, 1984): „A magyar ember azonban nemcsak származási hely alapján értékeli a szarvasmarhát, hanem aszerint is, hogy melyik városba hajtják eladni. Bizonytal Debrecenben és Kecskeméten szokták árulni a marha legjavát, de nem kell mögéje helyezni azt sem, melyet Jászberényben, Pest, Vác, Léva, Győr vásáraitra hajtának, sőt hozzáértők Rimaszombaton és Rimaszécsen is mellőzésre nem méltó szarvasmarhát szoktak venni.” Bél Mátyásról és műveiről így ír kortársa J. Brucker német tudós, tudománytörténész 1746-ban: „... Magyarország számára tudományossága helyreállításának dicsőségét hozták, oly nevezetessé teszik őt, hogy a híres literátorok arcképcsarnokát méltán hiánysnak lehetne tekinteni, ha Magyarországnak e tudós díszé kimaradna belőle.” (Bildersal heutiges Tages lebender und durch Gelahrtheit berühmter Schiffsteller – A ma élő és tudományosságukról híres írók arcképcsarnoka, V. Augsburg, 1746.)

Az egeri búcsúban is történt jászági archaikus imagyűjtés 1972. szeptemberében. A *Boldogasszon-nak három csöpp teje... című imáról* a következőképp

vall Gondos Gergelyné Tóth Margit (született 1891-ben Jászsószentgyörgyön és a megjegyzés rovat külön kiemeli, hogy ott is lakik. A kérdésre, hogy kitől hallotta: „Ezt még én a nagyapám édesapjától. Édesapámnak a nagyapja koszorúvezető vót Tóth F. Sándor. 72 éves korában halt meg. Én kilenc éves vótam akkor... kislányom el ne felejsd – mindig azt mondta, ha hazagyüttem a tanyárú, tanyán lak-tunk. Tudod-e még mondani? – e' mondatta velem. Elfelejtetted-e, tudod-e? – Mindig forszírozott. Temp-lomba ezt nem ballottam. Nem. Hát nem mondják ott a templomba. Ezt este mondjuk meg reggel. Tugy-gya-e? (Eger, 1972. szept. 15-16. – búcsú, Gondos Gergelyné Tóth Margit, 1891. Jászsószentgyörgy. Ott is lakik.)”**

Eger képe feltűnik egy jászági rabénekből is amit Bartók Béla gyűjtött 1907-ben Jászberényben a következő szöveggel:

Az egeri vármegye,
Sárgára van festve,
Kilenc esztendeje,
Itt szenvedek benne.

Odajár az anyám,
Éjjel az ablakra,
– Egyetlen egy fiam,
Mikor jössz már haza?

– Én anyám, jó anyám,
Akkor megyek haza,
Majd ha a napsugár,
Besüt az ablakba.

„Hamarosan beláttam azonban, hogy a tévesen népdaloknak ismert magyar dallamok – amelyek a valóságban az úri osztályhoz tartozó komponisták szerzeményei – kevés érdekességet nyújtanak, és így 1905-ben hozzáfogtam a mindaddig teljesen ismeretlen magyar parasztzene föl kutatásához.” – írja Bartók Béla (Tallian Tibor: Bartók Béla írá-sai, Budapest, 1989.) Így jutott el már 1907 nyarán Jászberénybe, ahol Teleki Sándortól a fentén kívül még 15 dalt rögzített fonográfhangokra.

Az életet végigkísérő vallásosság a születéstől a halálig, sőt még a halálon túl is jelen volt a család, rokonok körében. Az egyházi olvasóhoz, mint a gonoszt távartató eszközhöz tartozó hiedelemmel fejezem be írásomat, remélve, hogy sikerült megismertetnem és megkedveltetnem olvasóinkkal a Jászág újabb kis szeletét:

„Szendrőn és Göcsejben olvasót kötnek a felnőtt halott kezére, Jánosbidán is így tesznek, mert Má-ria majd számon kéri a halottól, s ha nem tudja előmutatni, nem üdvözülhet.”**

Kocsán László

* Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtöt lépék* (Bp., 1976.)

** Szendrey Ákos: *A magyar néphit boszorkánya* (Bp., 1986.)

TÁNCHÁZTALÁLKOZÓ '99

Eleki román hagyományörzők – Kanyó Béla felvétele

A táncházások civil szervezete éppen egy évtizede alakult meg, kezdettől fogva legfontosabb feladatának tekintve a Táncháztalálkozó gondozását. A Budapesti Tavaszi Fesztivál kétségtelenül legnagyobb érdeklődésre számot tartó eseménye idén immár tizennyolcadszor került sorra. A Táncháztalálkozó mind méreteit, mind jellegzetességeit tekintve egyedülálló programkínálatot képvisel a kulturális rendezvények versenyében, hiszen rendszeresen nagy tömegeket vonz (idén is mintegy húszezer látogatót), s ezen alkalommal nemzeti kulturális örökségünk értékes és eleven része válik átélhető élménnyé. 1993-ig minden egyetlen napra zsúfolódott össze, azóta – egy húsvéti alkalom kivételével – már egy teljes hétvégére betöltjük a Budapest Sportszarnok „összes termet”.

A bővüléssel az „Örökség” Gyermekek Népművészeti Egyesület által rendezett Aprók Bálja nyerte el méltó helyét a küzdőtér, de az Ingyenc Táncház és a népzenei kamarakoncertek első része is bizonyítja a szombati nap létjogosultságát. Kora este az edzőteremben, az Ókrös együttes és a Budapest Táncgyüttes „Bonchida, háromszor...” című műsorán már egy tűt is alig lehetett volna elejteni. (Bizonyára nem ekkorra kellett volna időzítenünk azt az állófogadást, amelyre a meghívottak közül jó néhányan a protokoll helyett a műsort választották.)

Harrach Péter családvédelmi miniszter megnyitóját követően a különlegességek sorát a fennállásának 25. évfordulóját idén ünneplő Vujicsics együttes küzdőtéri műsora folytatta. A Magyar Rádió rögzítette a koncertet,

amelyen többek között Sebestyén Márta, Halmos Béla, Juhász Zoltán, Kobzos Kiss Tamás, Sebő Ferenc, a pécsi Tanac Táncgyüttes és a Vizin zenekar, a budapesti Fáklya Nemzetiségi Táncgyüttes is közreműködött. Eredics Gáborék fohással búcsúztak. Torokszorító érzés volt – az éppen akkoriban megkezdődött bombázások tudatában – a Borbély Misi klarinétján megszólaló „rastanak”-ot hallgatni.

A szombat esti gálaműsor második részében a Martin György Néptáncszövetség rendezésében a legkiválóbb „amatőr” együttesek – Somogy (Kaposvár), Balassi (Békéscsaba), Dunaujvárosi Vasas, Jászság (Jászberény), Válaszút (Budapest) és a Nyírség (Nyíregyháza) – műsorát élvezhette a közönség. A legkitartóbbak (mintegy kétezeren) a Fonó Budai Zeneház éjszakai bálján hajnalig folytathatták a közös táncolást.

Vasárnap már kora délelőtt benépesült a küzdőtér, ahol a tánctanításon a legismertebb magyar és Kárpát-medencei tájegységek követték egymást, Balla Zoltán lelkes műsorvezetésével. Folytatódott a kamaratermi koncertek sorozata is, ahol elsősorban a népzeneoktatásnak és a feltörekvő generációnak igyekeztünk bemutatkozási lehetőséget biztosítani, de élvonalbeli előadók is szívesen vállaltak itt szereplést. Az edzőterem délelőtt ismét a gyermekeké volt (Aprók tánca és kézműves foglalkozások), majd lemezbemutató koncertek (Kalamajka, Jártató, Hegedős, Téka) és új programként hagyományörző vendégeinkkel zajló zenés beszélgetések váltották egymást: a királyhelmeci zenekar (Agócs Gergely),

a gyimesi Tímár Viktor, Tímár János és Berszán Fülöp (Juhász Zoltán) és a kolozsi banda (Kelemen László).

A Táncháztalálkozó egészének, de különösen a vasárnap este Gálaműsorának megvalósításában számíthatunk a felvidéki és erdélyi folklórszervezetek, valamint a Múharay Elemér Népművészeti Szövetség együttműködésére. (Vajdasági barátaink sajnos nem lehettek jelen.) Rendezvényünket az éjfélig tartó Össznépi Mulatsággal zártuk, amelyen a közreműködők serege együtt énekelt és táncolt közönségünkkel.

A magyar nyelvterület legkiválóbb tárgyalgató népművészei képviselték mesterségüket a kétnapos Népművészeti Kirakodóvásáron, amelynek – a Népművészeti Egyesületek Szövetsége által garantált – színvonala méltónak bizonyult a Táncháztalálkozó hagyományaihoz. Az egyedi néprajzi könyvek és kották, hanghordozók között megtalálhatták az érdeklődők a folkMAGazin hatodik évfolyamának tavaszi számát. Szintén a Táncháztalálkozóra időzíttük nyilvános pályázatra épülő „Új élő népzene” lemezsorozatunk ötödik darabját, amely ez alkalommal dupla CD-n és kazettán jelent meg.

A XVIII. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár az utóbbi évekhez képest szervezettebben és gördülékenyebben zajlott, köszönhetően annak, hogy az előkészítésben részt vállaló szakemberek és civil szervezetek körét tovább sikerült bővíteni. Szakmai fórumainkon széles teret engedünk az előzetes ötleteknek, s Hollókői Lajos programigazgató tevékenységével gyártási oldalról is megerősödünk. Megítélésünk szerint sikerrel járt azon törekvésünk is, hogy közönségünk változatlan érdeklődését a megszokott események mellett újdonságok bevezetésével, még érdekesebb programokkal igyekeztünk meghálálni.

A Táncháztalálkozók kapcsán a népművészetre irányuló figyelem a nyomtatott sajtóban általában felerősödik, idén főként a Népszabadság és a Vasárnapi Hírek jóvoltából. Ezen időszak alatt e-mail-forgalmunk is megugrott, valamint örömdetenesen megnövekedett internetes honlapunk nézettsége. (Az 1996 karácsonya óta mért negyvenezer látogatásból tizenháromezer jut 1999 első félévére. A folkMAGazin honlapjára egy év alatt háromezren voltak kíváncsiak.) Az elektronikus sajtó részéről rendezvényünket a Magyar Rádió Rt. Bartók Adóírszerkesztősége tüntette ki helyszíni adásaival és felvételeivel. A televízió-állomások – minden igyekezetünk ellenére – csak néhány rövid tudósítással emlékeztek meg a Táncháztalálkozóról. Ez az érdektelenség számunkra érthetetlen, különösen a közszolgálati adók részéről.

A Táncháztalálkozó anyagi hátterének biztosítása évről-évre egyre nehezebb. Kénytelenek vagyunk tudó-

másul venni, hogy a Budapesti Tavasz Fesztivál nem képes országos hatáskörű, sőt az egész magyar nyelvterületet érintő seregszemléket finanszírozni. Annak ellenére sem, hogy a ráfordítások (a Budapest Sportszínház bérleti díja, jegyforgalmazási jutalék, szerzői jogvédelmi átalány, a Táncművészeti Egyesületnek juttatott műsor-hozzájárulás) és a tényleges megtérülés (a Budapesti Fesztiválközpont Kht-hez befutó jegybevétel) mérlegeként alig két- és fél milliós „veszteség” adódik. Kimondhatjuk tehát, hogy az egy

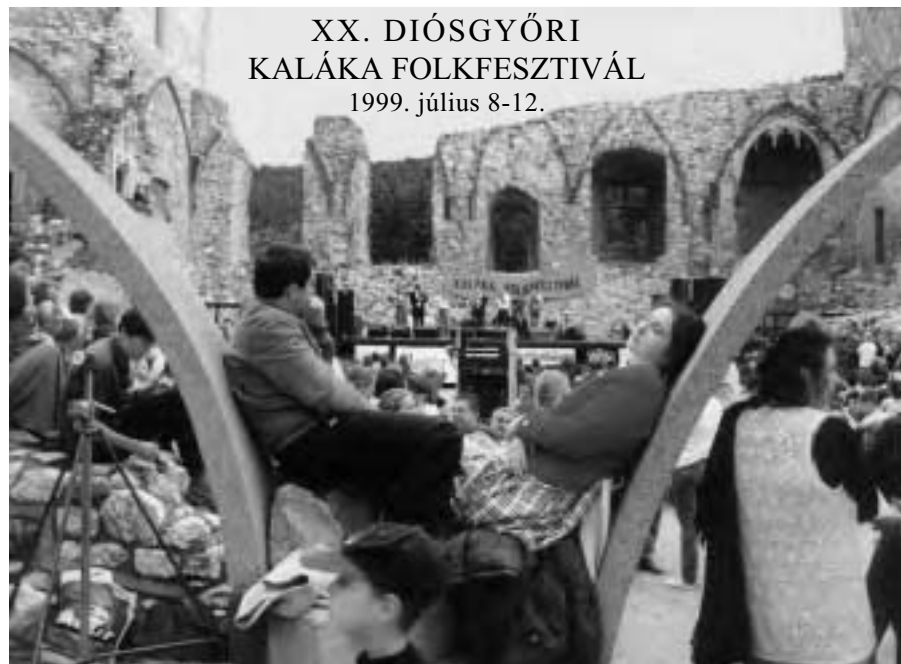
látogatóra jutó „támogatás” aránya – összehasonlítva például a színház- vagy hangversenyjegyek támogatottságával – rendkívül alacsony.

Ahhoz, hogy a Táncművészeti Társaság mintegy 2500 szereplővel sikeresen megtarthassuk, a műsor-hozzájárulásként kapott 2.65 millió Ft mellé további 5 millió Ft-ot sikerült előteremtenünk. Ennek nagyobb hányadát eseti – és bizonytalan kimenetű, gyakran csak utólag realizálható – pályázatok tömeges benyújtásával tudtuk elérni, kisebb részét

képezzük a kirakodóvásár hasznára és a szponzori támogatások. A rendelkezésre álló forrásokból éppen hogy fedezni tudtuk a fény- és hangtechnika, az utazás, a hagyományörzők szállás- és étkezési költségeit, kommunikációs kiadásainkat. A tiszteletdíjakra alig maradt pénzünk, s kérdéses, hogy meddig élhetünk vissza a népzene és a néptánc hivatásos – többen közülük világhírű – művészeinek újszerűségével.

Találkozunk 2000 tavaszán a BS-ben!

Berán István

XX. DIÓSGYŐRI KALÁKA FOLKFESTIVÁL 1999. július 8-12.

A KALÁKA Fesztivál PROGRAMJA

július 8. - 22.00 Bartók mozi: Szomjas György Kopaszkutya c. filmje

július 9. - 18.00 Várszínpad

Mistrál együttes, Szkárosi Horváth Endre (költő), Gryllus Vilmos, Kaláka, Huzella Péter Merlin Kommandó (Becze Gábor, Galkó Balázs, Gryllus Dániel, Huzella Péter, Jordán Tamás, Márta István, Radványi Balázs, Sebő Ferenc, Selmeczi György)

Kosbor együttes, Mynta jazz (India-Svédország)

19.00 Árokszínpad: Koncertek, sörstátor

július 10. - 10.30 Árokszínpad: Huzella Péter, Gryllus Vilmos, Kaláka

15.00 Várszínpad: Versenyprogram

17.00 Fesztivál: Laokoón együttes, Gábor Barna trió, Maneszes Márton és zenekara (Magyarország, Románia), Zeleziár együttes (Szlovákia), Sárközy Gergely, Muzsikás Channe Nussbaum and Spielniks (Dánia), Kárpátia Band

17.00 Árokszínpad

július 11. - 15.00 Várszínpad: Versenyprogram

17.00 Fesztivál: Romanyi Rota, Kiss Eszter-Mali Kata, Nyeső Mária, Bródy János

Kaláka együttes, Misa Baranov (Ukrajna), Budapest Ragtime Band

The Inchtobokatables (Németország), Rece-vice együttes

17.00 Árokszínpad: Kirakodóvásár, filmvetítések, internetsátor, böngészőgépek

július 12. - 19.00 Jótékonyági koncert az újjáépített Deszkatemplom javára

Háromnapos bérlet: elővételben 1.800,- Ft, a helyszínen 1.999,- Ft (július 9-11.)

Kétnapos bérlet: elővételben 1.350,- Ft, a helyszínen 1.500,- Ft (július 10-11.)

Bérletek elővételben július 9-én 12 óráig: Ticket Express és Music Mix (Budapest)

Megrendelés írásban: Express Iroda – Miskolc, Széchenyi út 56. Tel.: 06 (46) 349-474

Az írásban megrendelt bérletek átvétele: július 9-én 16 óráig, illetve 10-én 11 óráig.

Megrendelését leadhatja az Express vidéki irodáiban is!

Napijegy: 800,- Ft Gyerekfesztivál: 300,- Ft (a bérletek érvényesek!)

MÁV-féllárú! Háromnapos élő Internet-kapcsolás!

Tudományos tanácskozás

Jászberény, 1999. július 27-29.

A táncművészeti és csángó fesztivál programjához kapcsolódó tanácskozás témája:

Jelenkutatás a moldvai csángó falvakban

A kolozsvári Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék, valamint a Kriza János Néprajzi Társaság által szervezett, 1991-1998 között végzett kutatás előadói:

Pozsony Ferenc, Tánczos Vilmos, Halász Péter, Kotics József, Benedek H. János, Turai Tünde, Pávai István, Faragó József, Bálint Emese, Bodó Csanád, Tasnádi Erika, Foszto László, Borbély Éva, Balázs Lajos, Pálffy Zoltán, Hegyeli Attila, Laczkó Mihály és Vincze Gábor

A konferencia iránt érdeklődőknek a részvétel ingyenes, szállást a Jászberényi Tanítóképző Főiskolán (1.000 Ft/fő/nap) és háromszori étkezést (1.200 Ft/fő/nap) biztosítunk.

Információ:

MMI Népművészeti Főosztály
Héra Éva – 1011 Budapest, Corvin tér 8.

Tel.: 201-4492, Fax: 201-5164

Jászágó Népi Együttes – Szűcs Gábor
5100 Jászberény, Víz u. 1.

Tel. / Fax: 57/411-294

CIOFF hírek

Folkloriada 2000

Japán, július 20. - augusztus 10.

74 ország néptánc- és népzenei együttesének találkozója. Magyarországot a százhalombattai Forrás Táncegyüttes képviseli.

Nemzetközi Duda fesztivál

Csehország, Strakonice

2000. augusztus 24-27.

Az érdeklődők video-felvételt és az együttest bemutató információs anyagot küldhetnek az alábbi címre, melynek alapján a rendezők választják ki a fesztivál résztvevőit:

City Cultural Centre

Mirova 831 38601 Strakonice

Hagyományos Népzene és Néptáncok

Európai Hálózat

Magyarországon tartotta alakuló ülését március 24-től 28-ig a European Network of Traditional Music and Dance. A résztvevő 12 európai ország szakemberei a legnagyobb elismeréssel és óriási lelkesedéssel méltatták a Táncművészeti Társaság rendezését.

ESEMÉNYNAPTÁR

JÚNIUS

06.20.

Velemi búcsú
és a IV. Kőszeghegyaljai borverseny
Velemi
Velemi Stúdió Népművészeti Egyesület
(Kolnhofer Judit) tel.: 06-94-362-445

06.24-06.27.

Borsodi Fonó a Diósgyőri Várban
Diósgyőr
BAZ Megyei Népművészeti Egyesület
(Molnárné Forrai Marianna)
tel.: 06-46-474-171

JÚLIUS

07.03-07.09.

XI. MAGYAR CSIPKEHÉT
Téma: Csipke az egyházi textíliákon
Kiskunlacháza
Magyar Csipkekészítők Egyesülete
(Nagy Vincéné) tel.: 06-34-311-665

07.17.

„Mesterek Utcája”
Tállya
Hegyaljai Mesterek
Népművészeti Egyesülete
(Schneider Imréné)

07.17-07.18.

II. Gébárti Népművészeti Fesztivál
Gébárt
Zala Megyei Népművészeti Egyesület
(Skrabut Éva) tel.: 06-92-314-120

07.24-07.25.

Tarcali Napok
Tarcal
Hegyaljai Mesterek
Népművészeti Egyesülete
(Schneider Imréné)

07.25.

Nemzetiségi Népművészeti Nap
Velemi
Velemi Stúdió Népművészeti Egyesület
(Kolnhofer Judit) tel.: 06-94-362-445

AUGUSZTUS

08.13-08.15.

István király emlékére – történelmi
vetélkedők, kézműves bemutató és vásár
Székesfehérvár
Fejér Megyei Népművészeti Egyesület
(Voitko Istvánné) tel.: 06-22-313-175

08.19-08.22.

XIII. MESTERSÉGEK ÜNNEPE
Budapest
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
(Igyártó Gabriella) tel.: 06-1-214-35-23

08.22.

Velemi Mesterségek Ünnepe
Velemi
Velemi Stúdió Népművészeti Egyesület
(Kolnhofer Judit) tel.: 06-94-362-445

TÁBOROK

JÚNIUS

06.18-06.27.

Kosárfonó alkotótelep
Székesfehérvár
Fejér Megyei Népművészeti Egyesület
(Voitko Istvánné) tel.: 06-22-313-175

06.19-06.27.

Fazekas, ifjúsági szövő és faragó tábor
Jakabszállás
Duna-Tisza Közi
Népművészeti Egyesület
(Barcsikné Tercsik Ibolya)
Tel.: 06-76-324-767

06.21-06.27.

V. Gyermek Alkotótábor
Berettyóújfalu
Bihari Népművészeti Egyesület
(Török Istvánné) tel.: 06-54-402-194

06.21-06.27.

„A ház és környéke”
Kézműves alkotótábor
Pomáz
Pomázi Faluház
(Bajovits Rózsa) tel.: 06-26-325-558

06.27-07.06.

IV. Fafaragó alkotótábor
Berettyóújfalu
Bihari Népművészeti Egyesület
(Török Istvánné) tel.: 06-54-402-194

06.28-07.03.

Kezdő komplex tábor
(szövő, vessző, gyékény)
Jakabszállás
Duna-Tisza Közi
Népművészeti Egyesület
(Barcsikné Tercsik Ibolya)
tel.: 06-76-324-767

06.28.

Gyermekek részére kézműves tábor
Debrecen
Hajdú-Bihar Megyei
Népművészeti Egyesület
(Hubert Erzsébet) tel.: 06-52-413-977

JÚLIUS

07.01-07.10.

Szövőtábor
Nemesbük
Fejér Megyei Népművészeti Egyesület

07.05-07.11.

Faragó tábor
Nemesvid
Somogy Megyei
Népművészeti Egyesület
(Károly Irma) tel.: 06-82-310-828

07.05-07.11.

Nemez tábor
Zalaegerszeg
Zala Megyei
Népművészeti Egyesület
(Skrabut Éva) tel.: 06-92-314-120

07.11-07.16.

Fafaragó és vászonszövő tábor
Zalaegerszeg
Zala Megyei
Népművészeti Egyesület

07.09-07.11.

Országos Vászonszövő tábor
Debrecen
Hajdú-Bihar Megyei
Népművészeti Egyesület
(Hubert Erzsébet) tel.: 06-52-413-977

07.12-07.17.

Országos Csipkekészítők tábora
Jakabszállás
Duna-Tisza Közi
Népművészeti Egyesület
(Barcsikné Tercsik Ibolya)
tel.: 06-76-324-767

07.16-07.20.

Szövőtábor
Szentkirályszabadja
Veszprémi
Kézműves Műhely
(Luktor Ferenc) tel.: 06-88-326-167

07.19-07.24.

Országos Népi Szobrászati Tábor
Jakabszállás
Duna-Tisza Közi
Népművészeti Egyesület

07.19-07.24.

Országos gyöngyfüző szaktábor
Szeged
Dél-alföldi Népművészeti Egyesület
(Jellinek Márta) tel.: 06-62-425-433

07.19-07.25.

A ház és környéke
kézműves alkotótábor
Pomáz
Pomázi Faluház
(Bajovits Rózsa) tel.: 06-26-325-558

07.19-07.25.

IX. Békés Megyei Felnőtt
Népművészeti Tábor
Békéscsaba
Békés Megyei
Népművészeti Egyesület
(Pál Miklósné) tel.: 06-66-442-122

07.19-07.25.

VI. Nemzetközi Fafaragó Tábor
Békéscsaba
Békés Megyei
Népművészeti Egyesület

07.19-07.25.

V. Országos
Kosárfonó Mesterkurzus
Békéscsaba
Békés Megyei
Népművészeti Egyesület

07.19-07.25.

III. Nemzetközi Hímző Tábor
Békéscsaba
Békés Megyei
Népművészeti Egyesület

NÉPMŰVÉSZETI ESEMÉNYEK

JÚLIUS

07.19-07.25.

III. Nemzetiségi néptánc tábor
Békéscsaba
Békés Megyei
Népművészeti Egyesület

07.19-07.25.

III. Néptáncsoport vezetői tábora
Békéscsaba
Békés Megyei
Népművészeti Egyesület

07.19-07.25.

II. Ifjúsági néptánc tábor
Békéscsaba
Békés Megyei
Népművészeti Egyesület

07.26-08.02.

V. Nomád Tiszamenti
Kézműves Tábor
Tiszamente
Szolnoki Szakképző Iskola
és Gyermekotthon
tel.: 06-56-377-199

07.26-08.01.

Gobelinkészítő tanfolyam
Tokod
Fejér Megyei
Népművészeti Egyesület
(Voitkó Istvánné) tel.: 06-22-313-175

07.26-07.31.

Országos Díszítőművészeti
Szakkörvezetők Tábora
Jakabszállás
Duna-Tisza Közi
Népművészeti Egyesület
(Barcsikné Tercsik Ibolya)
tel.: 06-76-324-767

07.31-08.07.

Komplex népművészeti tábor
Eger
Heves Megyei
Népművészeti Egyesület
(Varga Csaba) tel.: 06-36-411-077

AUGUSZTUS

08.02-08.07.

Faragó és szövőtábor
Jakabszállás
Duna-Tisza Közi
Népművészeti Egyesület
(Barcsikné Tercsik Ibolya)
tel.: 06-76-324-767

08.02-08.08.

Szerb, horvát tánc tábor
Pomáz
Pomázi Faluház
(Bajovits Rózsa) tel.: 06-26-325-558

08.02-08.08.

Országos bőrműves tábor
Debrecen
Hajdú-Bihar Megyei
Népművészeti Egyesület
(Hubert Erzsébet) tel.: 06-52-413-977

08.02-08.08.

Komplex kézműves gyerektábor
Balatonkenese
Veszprém Megyei
Népművészeti Egyesület
(Cz. Tóth Hajnalka) tel.: 06-88-338-956

08.07-08.14.

Kézműves gyermektábor
Velem
Velei Stúdió
Népművészeti Egyesület
(Kolnhofer Judit) tel.: 06-94-362-445

08.08-08.14.

Országos gyékényes szaktábor
Szeged
Dél-alföldi Népművészeti Egyesület
(Jellinek Márta) tel.: 06-62-425-433

08.09-08.14.

Országos alkotótábor játékkészítőknek
Jakabszállás
Duna-Tisza Közi
Népművészeti Egyesület
(Barcsikné Tercsik Ibolya)
tel.: 06-76-324-767

08.14-08.22.

Komplex Alkotótábor
Velem
Velei Stúdió
Népművészeti Egyesület
(Kolnhofer Judit) tel.: 06-94-362-445

08.14-08.22.

Kézműves és lovas tábor
Szigetköz
Győr-Moson-Sopron Megyei
Népművészeti Egyesület
(Baross Éva) tel.: 06-96-326-522

08.16-08.19.

Nemzetközi tábor
(türkmén szövők, ékszerkészítők, faragók
és magyar alkotók részvételével)
Jakabszállás
Duna-Tisza Közi
Népművészeti Egyesület
(Barcsikné Tercsik Ibolya)
tel.: 06-76-324-767

08.23-08.28.

Gyermek népművészeti tábor
Zalaegerszeg
Zala Megyei
Népművészeti Egyesület
(Skrabut Éva) tel.: 06-92-314-120

08.27-08.29.

A népvándorlás öröksége
(találkozó ázsiai, kelet-európai népekkel)
Pomáz
Pomázi Faluház
(Bajovits Rózsa) tel.: 06-26-325-558

08.30-09.05.

Fazekas tábor
Zalaegerszeg
Zala Megyei
Népművészeti Egyesület
(Skrabut Éva) tel.: 06-92-314-120

KIÁLLÍTÁSOK

JÚNIUS

06.25-07.27.

Nemzetközi Fazekas Alkotótelep
Nyíregyháza
Szabolcs-Szatmár Megyei
Népművészeti Egyesület
(dr. Puskásné Oláh Júlia)

JÚLIUS-AUGUSZTUS

Szatnai kézművesek munkáiból kiállítás
Magyarluka
Kaptár Egyesület
(Lovas Kata)

Kocsor Imréné és Tóth Sándor
népi iparművészek kiállítása
Győr

Győr-Moson-Sopron Megyei
Népművészeti Egyesület
(Baross Éva) tel.: 06-96-326-522

07.09.

A magyar népművészet
történeti korszakainak továbbélése
Zalaegerszeg
Zala Megyei Népművészeti Egyesület
(Skrabut Éva) tel.: 06-92-314-120

07.23-08.31.

A kalaposság Balmazújvárosban
Debrecen
Hajdú-Bihar Megyei
Népművészeti Egyesület
(Hubert Erzsébet)

07.30-08.31.

Varga József bútorforgó
népi iparművész kiállítása
Nyíregyháza
Szabolcs-Szatmár Megyei
Népművészeti Egyesület
(dr. Puskásné Oláh Júlia)

Zenei és táncos táborok

Néptáncos-kézműves gyermektábor

Tiszadob, június 28-július 5.

Tábori programok: népi játékok, dalok, táncok tanulása moldvai gyerekekkel
Vezeti: Csatai László (Csidu) és Tündik Tamás
Kézművesség: hangszer- és játékkészítés
Részvételi díj: 7 éves kortól: 7.000,-Ft
3-6 éves korig: 3.500,-Ft (étkezés nélkül)
Szállás: sátor, osztályterem vagy apartman
Információ: Tündik Tamás
2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X/59.
Tel.: 23/422- 019, 20/9 214- 675
Pánczél Tamás 20/9 251- 650

SUVADÁS '99

Kézműves tábor és Folklórtalálkozó

Arló, július 2-9.

Népi mesterségek, tánc és ének oktatás, táncházak (Ghymes, Kabóca, Gözerő)
Házigazdák: Gajdos és Csik zenekar
Részvételi díj: 1.800,-Ft/fő/nap
Étkezés: 600,-Ft/fő/nap
Gyermek-, csoportos és családi kedvezményeket biztosítunk!
Információ: Arlói Népfőiskolai Egyesület
3663 Arló, Zombori út 3.
Tel.: 48/444-190 (7.30-16.00 óráig)
48/444-156 (16.00 óra után)

Nyíres Ifjúsági Sátortábor

Piricse, július 2 - augusztus 20.

négy egymás utáni turnusban
Állandó zenekar: Nyíres zenekar
Részvételi díj: tíz napos turnusra 12.000,- Ft, egyéni jelentkezők: 1.200,-Ft/fő/nap
Saját sátor szükséges!
Jelentkezés: 1999. március 31.
Információ: Lajtiné Szabó Adrienn
Tel.: 20/9 791- 464

VIII. Méta Népzenei és Néptánc Tábor

Köveskál, Iskola-kemping, július 3-11.

Oktatott szakok: hegedű, brácsa, bőgő (kezdő és haladó); tánc
Térítési díj: 8.000,- Ft oktatás + sátorhely (Érkezéskor a helyszínen fizetendő.)
Étkezési lehetőség:
ebéd: 350,- Ft/nap; vacsora: 250,- Ft/nap
Az elhelyezés kizárólag saját sátorban történik, amiről mindenki maga gondoskodik.
Információ: Almásy Zsuzsa
8283 Káptalantóti, Petőfi S. u. 38. hrsz.
Tel.: 06-87/472-327; 06-60/394-219

Cigány folklór tábor

Komandó, július 4 -11.

Előadók: Nagy Olga, Albert Ernő, Bari Károly, Szabó Judit, Dr. Pozsony Ferenc, Tamás Ferenc, Rományi Rotá együttes
Néptánc oktatás (szászcsávási és örköi cigánytáncok)
Táncokat tanít: Orza Călin, Keresztes Edit, Ivácon László, Ivácon Vera
Közreműködnek a szászcsávási és sepsiszentgyörgyi zenekarok
Népdaloktatás, előadások, videofilmek, dokumentumfilmek, esténként táncház
Részvételi díj: 200 DEM a nyugati országokból érkezőknek, 80 DEM magyarországiaknak
60 DEM-nek megfelelő lej romániaiaknak
Információ: Deák Gyula Levente
4000 Sepsiszentgyörgy, str.Stadionului nr.15 bl.19 ap.34, Románia
Tel.: 00-40-94-307027, 00-40-67-315418.
e-mail: hame@cosys.ro

III. Moldvai Csángó Tánc Tábor

Tiszadob, július 4-11.

Vendégek: Legedi László István, Hodorog András, valamint énekesek és táncosok Külső-Rekecsinből, Klézséből és Somoskáról, Timár János és Timár Viktor Gyimesből
Táncoktatók: Sára Ferenc és Tündik Tamás
Részvételi díj: 5.000,- Ft
Étkezés (600,- Ft/nap)
Szállás: sátor, osztályterem vagy apartman
Információ: Tündik Tamás
2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X/59.
Tel.: 23/422- 019, 20/9 214- 675
Pánczél Tamás 20/9 251- 650

IV. Keleti-Mecsek Hagományörző

Kézműves és Gyermektábor

Kárász, július 4-11.

Nemezelés, korongozás, borművesség, fafaragás, szövés-technikák.
Tanítók: Clausné Barabás Renáta, Tiborné Pap Csilla, Mezei Ottó, Pap Judit Elza
Táncoktatás: Csallóközi táncok.
Tanít: Rind Melitta és Rind Anzelm, Medvegy Vera és Hatvani Zsolt.
Kísér és a táncházakban muzsikál a Csalóka zenekar Topolyáról.
Szinjártató program: Rumi László és barátai báb-szintársulata (Noé története)

IV. Keleti-Mecsek Hagományörző Táborok

július 10-17.

Helyszínek: Szászvár nagyközség iskolája, Máré vár, egregyi és kárászi fazekasműhelyek, vékonyi malom-múzeum és az egyesület falvai (Alsómos-csolád, Köblény, Kárász, Magyaregregy, Vékény, Szalatnak, Szászvár)
Szervezők: Keleti-Mecsek Egyesület, Bécsi Magyar Kulturális és Sportegyesület, Fabatká Kamara Tánc csoport.
Részvételi költségek: 6500,- Ft – tanítás, programok, (kézműves anyagköltség + 500,- Ft)
Szállást napi 200,- Ft (sátorhely, fürdési lehetőség), 400,- Ft (kollégium), 900,- Ft (falusi turizmus házak), háromszori étkezést előreláthatólag 4900 Ft.- ellenében tudunk biztosítani.
Jászszági táncokat tanít Kocsán László és Kuli Orsolya - Kísér az egi Gajdos zenekar
Felcsiki táncokat tanít Pataky Csaba és Németh Zsuzsa - Kísér és a táncházakban muzsikál a kecskeméti Csik zenekar
Oktatás: hegedű, kontra, bőgő, gardon, furulya
Információ: Ungarischer Kultur- und Sportverein A-1020 Wien, Hollandstraße 4
Tel: 0664/487 08 65
Császárs Levente - H7333 Kárász, Fürdő u. 15
Tel./ Fax: 72/420 074

XIII. Harangodi Kis Téka Tábor

Nagykálló, július 7-15.

Népi kismesterségek, tánc- és énektanulás, esti tánc, ismerkedés a népszokásokkal, kenyérsütés, táborúti, tábori műsor, küsszínház
Részvételi díj (teljes ellátás):
14 éves korig: 14.000,-Ft
sátorszállással, 12.000,-Ft saját sátorral
14 éves kortól: 16.000,-Ft sátorszállással, 14.000,-Ft saját sátorral
Jelentkezési határidő: május 17.
Információ: Téka együttes - II. Rákóczi Ferenc Művelődési Központ, 4320 Nagykálló, Bátori út 1. Tel.: 42/263 -141, fax: 42/263 -309

4. Kárpátaljai tábor

Tiszapéterfalva (Ukrajna), július 10-18.

Oktatás: felsőtiszavidéki és makkfalvi táncok
Oktatók: Mosóczi Livia, Széphalmi Zoltán, Babinecz Sándor
Népzene-oktatás: Galga zenekar
Kézműves foglalkozás: helyi mesterekkel
Részvételi díj: 8.000,- Ft, vagy 1.000,- Ft/nap
10 fős csoportok esetén egy fő ingyenesen vehet részt a táborban.
Jelentkezés: Blaskó Csaba
2192 Hévízgyörk, Fürst Sándor u. 43.
Telefon: 36-28-436-268

Marosszéki népzene és néptánc tábor

Jobbágytelke (Simbrias), július 11-18.

Maros megye, Románia
Táncoktatás (nyárádméti táncok) naponta kezdőknek, haladóknak, apróknak (László Csaba, Fazakas János, Füzési Albert), népdaloktatás (Kerekes Boglárka), zeneoktatás (péterlakai zenészek, Vavrincez András), táncház
Napi háromszori étkezés, szállás iskolában, saját sátorban vagy családoknál
Részvételi díj: tábor teljes időtartamára 200,- DM, magyarországi, felvidéki, kárpátaljai, illetve vajdasági résztvevőknek 70,- DM/fő
Információ : OP.2 CP.279 RO-4300 Tirgu Mures, Tel.: 0040.94/699 -915
Czerán Csaba (turbo-t@netsoft.ro)
0040.94/857 -144
Takács Zoltán: folkc@netsoft.ro
http://www.netsoft.ro/folkc

II. Maros-Küküllőmenti

népzene és néptánc tábor

Magyarlapad (Lopadea Nouă, RO), júl. 11-18.
Magyarlapádi, magyarórdi magyar és Enyed környéki román táncok tanítása (Könczei Árpád, Plugor Judit, Könczei Csongor, Szabó Mária, Bajnóczi Zoltán, Dóka Annamária)
Muzsikálnak: Piros Pántlikás (Magyarlapád), szászcsávási zenekar, Major Levente és zkr-a
Részvételi díj: nyugati állampolgároknak 200,- DM magyar állampolgároknak 80,- DM
Jelentkezési határidő: 1999. július 1.
Információ: Németh Ildikó
3400 Cluj, str. Gh. Dima nr. 22, bl.E3.
Tel.: 0040.64/121388, fax: 0040.64/198813
Belvárosi Ifjúsági Ház - Ötvös Györgyi
1056 Budapest, Molnár u. 9.
Tel.: 317-5928, 266-9349

Szlovákiai Népművészeti Tábor

Gombaszög, július 14-18.

Táncoktatás: magyarszlovák táncok, az esti táncházakban magyarbódi táncok
Oktatók: Bakonyi Erika és Richtarcsik Mihály
Zeneoktatás: Abaúji hangszeres népzene (hegedű, 4-húros brácsa, bőgő)
Oktatók: Potta Géza és zenekara – Abaújszina
Hegedős együttes – Budapest
Agócs Gergely (furulya, duda, tárogató)
Szövév – Pribék Gábor, Pribék Emőke (Kassa)
Agyagozás – Gyetvai István (Füle)
Nemezelés – Gyetvai Zsuzsa (Füle)
Gyermekfoglalkozás: Méhesné Horkay Katalin
Részvételi díj 1 napra 140 Sk.
Étkezés megrendelhető, egy napra 140 Sk.
Információ: Richtarcsik Mihály
Tel.: 00421.903/627197
Farkas József
Tel.: 00421.903/209615, 00421.7/45 249412

Levélcím:
Szlovákiai Magyar Folklórszövetség
Nám. 1. Májja 10-12, 815 57 Bratislava, Slovakia

Téka Tábor

Nagykálló, július 17-25.

Népi mesterségek, tánc- és énektanulás, tábornéz, táncház, népzene tanulás, kirándulás
Részvétel felnőtteknek: 9.000,- Ft + étkezés
14 éven aluliaknak: 6.000,- Ft + étkezés
4-6 éves korig: 3.000,- Ft + étkezés
Szállás: saját vagy előre megrendelt sátorban
Információ: Téka Együttes - II. Rákóczi Ferenc Művelődési Központ
4320 Nagykálló, Bátor út 1.
Tel.: 42/263 -141, fax: 42/263 -309
teka@mail.datanet.hu

V. Székelyföldi tánc-tábor

Felsőfőfalva, július 18 - 25.

Sóvidéki és Kisküküllő-menti táncok kezdőknek és haladóknak. (László Csaba, Dimény Ibolya, László Zsolt, Bartha Ildikó, Mátéfi Csaba, Dónáth Zita)
Népdaloktatás: István Ildikó, Bartha Ildikó
Népzeneoktatás: vonós hangszerek (irányító: Sinkó András)
Muzsikálnak: szenterzsébeti és szászcsávási hagyományörző zenekarok, a Csalóka, a Palló, az Űsztürü és az oktatók.
Meghívottak: Barabás László, Berecz András, Fülöp Hajnal
Részvételi díj: 200 DEM (támogatás nélkül), 75 DEM (támogatással)
Információ: Bodó-Bán János
2038 Sós-kút, Hegy u. 45, Magyarország
tel: 23/348036 vagy 30/9529761
László Csaba
4180 .Cristuru Secuiesc, str. Kossuth Lajos, B11/18, Románia
tel: 00-40-66-218147 (kedd-péntek, 9.00-14.00)
e-mail: cslaszlo@fto.org.soroscj.ro

Tisza-Folk Alapítvány – Tiszakécske

Nyári Népzenei és Néptánc Tábor

július 24-31. az I., aug. 1-8. a II. turnus

Hangszerek oktatása (citera, furulya, tegerő, koboz), népdaléneklés, néptánc (bonchidai, madocsai táncok), kézműves foglalkozások.
Információ: Urbán Zoltán táborvezető
6060 Tiszakécske, Szabadság tér 1.
Tel.: 76/442-069, 30/9 986 -666

Nemzetközi Tánc- és Zenei Tábor

Jászberény, július 24. - augusztus 1.

Bonchidai táncok (Vince Zsuzsanna, Zsuráfszki Zoltán), Küküllő-menti cigány és román táncok (Urbán Mária, Szűcs Gábor), Rétközi táncok (Németh Ildikó, Szabó Szilárd), daltanítás (Juhász Erika, Agócs Gergely), zenetanítás, esti koncertek, tánc- és kézműves foglalkozások
Felnőtteknek: 9.500,-Ft + étkezési költség
6-14 éves korig: 6.500,-Ft + étkezés
6 éves korig: térítésmentes + étkezés
Szállás: saját sátorban, vagy kollégiumban (800,- Ft/fő/éjszaka)
Információ: Jászság Népi Együttes
5100 Jászberény, Víz u. 1. Pf. 116.
Tel. / fax: 57/411-294
Szűcs Gábor: 20/9691-963
Kocsán László: 30/9981-851

VIII. Gyimesi tánc-tábor

Gyimesközéplek, július 25 - augusztus 1.

Gyimesi és felcsíki táncok kezdőknek és haladóknak (András Mihály és Mihály Piroska,

Bodó-Bán János és Enikő, László Csaba és Bartha Ildikó, Szalay Zoltán és Antal Rozália)
Népdaltanítás: Sándor Judit és adatközlők
Népzene: Sinkó András, Timár Viktor, Dezső Miklós Alfréd, Antal Zoltán (Vak), Szabó Zsolt
Részvételi díj: 200 DEM (támogatás nélkül)
75 DEM (támogatással, csak a volt szocialista országokból érkezőknek)
Információ: Bodó-Bán János
2038 Sós-kút, Hegy u. 45, Magyarország;
tel: 23/348036 vagy 30/9529761
Szalay Zoltán - 4100 Miercurea-Ciuc
Bul. Timișoarei nr. 28/3, Románia
Tel.: 00-40-66-172760
vagy 00-40-94-843695 (mobil)
e-mail: szalay@tizta.org.soroscj.ro

I. Tiszaalpári

Nemzetközi Tekerőfesztivál

Tiszaalpár, július 29. - augusztus 1.

Elhelyezés háromszobás (hat ágyas) faházakban, amelyekhez fürdőszoba és konyha tartozik. A részvételi díj a szállás és az oktatás költségeit tartalmazza. Étkezéséről mindenki maga gondoskodik, de lehetőség van ebédbefizetésre is.
Részvételi díj: 4000 Ft.
Ebédbefizetés a helyszínen: 550Ft/fő/nap
Információ: Szerényi Béla
Bp. 1037 Fergeteg u. 11. Tel: 250 7988

II. Moldvában rendezett csángó tábor

Külsőrekecsin (Fundu Racaciuni), augusztus 1-8.

Bákó megye, Moldva, Románia
Moldvai táncok, énekek tanítása, hangszeres oktatás, kézműveskedés házaknál (szövés, fonás), esti közös programok
Szállás: saját sátorban, osztályteremben vagy családoknál napi 200,- Ft-ért
Díj: 6.000,- Ft, étkezés 600,- Ft/nap
Információ: Tündik Tamás
2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X/59.
Tel.: 23/422-019, 20/9214-675

Kalotaszegi népzene- és néptánc-tábor

Kalotaszegkirály, augusztus 1-8.

Díj: nyugati állampolgároknak 200,- DM, magyar állampolgároknak 80,- DM
Jelentkezési határidő: július 1.
Információ: Ethnika Kulturális Alapítvány, Magyarlapád, Tel.: 0040.58/819381
Németh Ildikó, 3400 Cluj, str. Gh. Dima nr. 22, bl.E3. t.: 0040.64/121388, fax: 0040.64/198813
Belvárosi Ifjúsági Ház - Ötvös Györgyi
1056 Budapest, Molnár u. 9.
Tel.: 317-5928, 266-9349

VIII. Mezőségi népzene- és néptánc-tábor

Válaszút, augusztus 8 -15.

Táncoktatók: György Károly és Nagy Tímea, András Mihály és párja, Nagy Zoltán József és Balogh M. Ágnes
Zeneoktatók: Maneszes Márton, Sinkó András, Kostyák Alpár, palatkai adatközlők, népdaltanítás: Kallós Zoltán és adatközlő énekesek, mesemondó: Berecz András, valamint adatközlő zenészek, táncosok, énekesek. Minden este tánc- és zenei (Budapest), a Palló (Nagyvárad) és Szökös tánc-zenekarokkal.
Információ: Ethnika Kulturális Alapítvány, Magyarlapád, Tel.: 0040.58/819381
Németh Ildikó, 3400 Cluj, str. Gh. Dima nr. 22, bl.E3. t.: 0040.64/121388, fax: 0040.64/198813
Belvárosi Ifjúsági Ház - Ötvös Györgyi
1056 Budapest, Molnár u. 9.
Tel.: 317-5928, 266-9349

„Csutorás” Népzenei és Néptánc-tábor – Zenekar és népdalkör vezetői tanfolyam Lajosmizse, augusztus 7-15.

Dal-, tánc- és hangszer-tanítás, gyűjtés, hangszerkészítés, kézműves foglalkozás, tánc- és zenei tábor költsége, teljes ellátással: 11 500.-Ft/fő
A tanfolyam költsége: 15 000.-Ft/fő
Jelentkezési határidő: július 10.
KÓTA Titkárság, 1370 Budapest, Pf. 345
Tel./fax: 318-4906, 318-4918
Birinyi József, Tel.: 20/934-6032

Ördögös népzenei tábor gyermekeknek Kiskunhalas, 1999. augusztus 15-21.

8-15 éves gyerekeknek
Dél-Alföld, Dunántúl, Szatmár, Kalotaszeg és Mezőség tánczeneje és dalai, gyermekjátékok, közös éneklés, előadások, fafaragás, tánc- és zenei tábor
Oktatók: Maruzsenszki Endre, Maruzsenszki Andor, Horvát István, Szabadi Tamás, Bakó Katalin, Újvári Gábor, Vas Livia, Vladár Károly
Az oktatáshoz saját hangszer szükséges!
Információ: dr. Maruzsenszki József
6400 Kiskunhalas, Harangos tér 11.
Tel.: 77/424-346; 30/963-5826

III. Vajdaszentiványi tánc- és zenei tábor

Vajdaszentivány, 1999. augusztus 15-22.

(Maros megye, Erdély, Románia)
Házigazda: Vajdaszentiványi Hagyományörző Táncegyüttes - Táncoktatás: Vajdaszentivány, Marossárpatak, Mezőpanit táncai kezdő és haladó szinten, Mezőpalkó István, Sára Ferenc, Fitos Dezső, Hajdú Flórián, Varga János és táncospárjaik, a három falu idős táncosai közreműködésével - Zeneoktatás: vajdaszentiványi és marossárpataki hangszeres zene oktatása haladó zenészek számára, Horváth Elek, Toni Árpád és Moldován István vezetésével
Muzsikál: Horváth Elek és zenekara, Horváth Attila és zenekara, Horváth Mihály és zenekara
Részvételi díj: Magyarországról érkezőknek 7.500,- Ft (támogatással), más országokból érkezőknek 200,- DEM (támogatás nélkül)
A részvételi díj magában foglalja az ellátást – reggeli, ebéd, vacsora –, a tábor rendezvényein való részvétel, valamint a sátorhely, illetve az osztálytermekben való elszállásolás költségét.
Szállást külön díjazásért családoknál biztosítunk, díja 300,- Ft/fő/nap, illetve 5,- DEM/fő/nap.
A tábor kezdő- és zárónapján Budapest és Vajdaszentivány között autóbusszjáratot indítunk, a helyfoglalást július 31-ig jelezni kell.
Jelenkezési határidő: július 31.
Jelenkezés: Varga János, 9400 Sopron, Ötvös u. 6., Tel.: 99/320-213 E-mail: fazi@netsoft.ro

ABRONCSOS '99

VIII. Népművészeti és alkotótábor Ragyolc – Abroncsospuszta (Szlovákia) augusztus 22-28.

Rimóci és mezőkölpényi táncok tanítása, Be-recz András, népzeneoktatás (hegedű, brácsa, bőgő), agyagozás, szövés, gyöngyfűzés, gyékényfonás, faragás.
Részvételi díj: 1550.-Sk
(ez fedezi a szállás – 8 ágyas faházak, étkezés és a programokon való részvétel költségeit).
Megközelíthető: Vonattal a Budapest-Hatvan-Salgótarján-Szlovákia, s nem sokkal a határ után Ragyolc. Innen külön autóbusszal ingyen mindenkit kiszállítunk az abroncsosi táborig. Jelentkezni lehet még, korlátozott számban: Hájás Tibor, 3133 Magyarágóc Rákóczi u. 75., Tel.: (32) 377 – 030

MESTERSÉGEK ÜNNEP

Szent István napja tiszteletére a Budai Vár ismét fogadja a kézműves mestereket, népzeneészeket és néptáncosokat a

XIII. MESTERSÉGEK ÜNNEPÉN

1999. augusztus 19-től 22-ig.

Csütörtök déltől vasárnap estig kézműves mesterségbemutatók, hagyományörző népzene és néptánc, vásári komédia, gyermek kézműves foglalkozások a Budavári Palota körül.

Idén a rendezvény fő vendége: OLASZORSZÁG, de érkeznek kézművesek Törökmenisztánból, Norvégiából, Oroszországból; zenészek-táncosok a világ minden részéből.
Augusztus 20-án

mesterek felvonulása és ünnepélyes kenyérszentelés a Mátyás templom előtt.

Minden este táncház

Információ:

NESZ (Népművészeti Egyesületek Szövetsége)
1011 Budapest, Corvin tér 8.

Tel.: (1) 201-3766/145-ös mellék * Tel./fax: (1) 214-3523

XIV. ORSZÁGOS FAZEKASPÁLYÁZAT

1999. május 28. - október 2.

Fotó: Molnár Ferenc

A Magyar Művelődési Intézet, illetve korábban a Népi Iparművészeti Tanács, évtizedek óta rendszeresen írt ki pályázatokat a népi iparművészet fő szakágaiban. Ezek a pályázatok az egyes műfajok legrangosabb, országos szintű rendezvényei voltak.

Az 1966 óta megrendezésre kerülő fazekas pályázatnak, kezdetben Siklós városa adott otthont, 1996 óta a Kecskeméti Népi Iparművészeti Múzeum. A pályázat célja, olyan fazekas alkotások támogatása, melyek őrzik egyes tájegységek hagyományait, és azokat korszerű, új formában dolgozzák fel. Az Országos Fazekaspályázat évtizedes hagyományainak megfelelően a mostani megmérettetésre is igen szép kivitelű termékek érkeztek, amelyek híven tükrözik a magyar fazekasművéség jelenlegi állapotát, eredményeit. Negyvenhét fazekas 558 pályamunkát küldött, melyből a zsűri 334-et tartott kiállításra érdemesnek. A bemutatott tárgyak formavilága, dekorációja

egyaránt képviseli a magyar fazekas hagyományokhoz szorosabban kötődő törekvéseket és a hagyományból kilépő, azt továbbfejlesztő, újítani akaró próbálkozásokat. A pályázati anyag a technikák nagyfokú változatosságát tükrözi. (Oxidációs, redukciós égetés és ólomházas technikával készített tárgyak is találhatók.)

A kiállításra került anyag egésze azt mutatja, hogy a magyar fazekas művéség ezzel az egyensúlyával (a hagyományhoz való ragaszkodás, illetve az abból való továbbfejlesztés) jó irányba halad. Az országos kiállításon a zsűri döntése alapján végül 37 alkotó munkája kapott helyet, s ezek közül az alábbiak részesültek díjazásban:

Nagydíj: Kovács László (Kalocsa)

I. díj:

ifj. Fazekas István (Nádudvar), Szűcs Imre (Tiszafüred)

II. díj:

Busi Ágnes (Mezőtúr), Fazekas István (Nádudvar),
Kóczián Csaba (Budapest)

III. díj:

Fehér Tibor (Mezőkövesd), Madár Helga (Solt),
Szűcs Judit (Tiszafüred), Végh Ákos (Tata)

Népművészeti Egyesületek Szövetségének különdíja:
Magyar Zita (Berettyóújfalú)

Pro Renovanda Cultura Hungariae
Népművészetért Szakalapítványa különdíja:
Szűcs Andrea (Tiszafüred)

Kecskemét Megyei Jogú Város különdíja:
Mészáros János - Kurai Györgyné (Hódmezővásárhely)

Interkeram Kft. (Kecskemét) különdíja:
Jakab Gábor - Szkircsák Ilona (Sárospatak)

County Press Rendezvényszervező Iroda különdíja:
Kovács László (Kalocsa)

Major Tímea
Népi Iparművészeti Titkárság

HAJDÚNÁNÁSI SZALMAFONÁS

Reszei Sándorné és Szabó Sándorné kiállítása a debreceni Tímárházban

Reszei Sándorné hajdúnánási és Szabó Sándorné debreceni szalmafonó népi iparművészek a számukra legnemesebb anyaggal, a búza szárával dolgoznak. A búza a tisztaság, a termékenység, a jólét, az új élet jelképe. Ebből alkotják meg környezetünk tárgyait, jelesebb ünnepeink szimbólumait.

Meghatározhatatlan egy népi mesterség keletkezési ideje, így a növényi anyagok pusztán kézzel való fonásáé is. Az ember szerte a világon primitív állapotától kezdve sodorta, fűzte, fonta, valami módon egyberotta a kéznél lévő növényi szárazakat és rostokat, hogy nap ellen, hideg ellen ruházatot, munkához eszközöket, sőt élete keretét díszítványokat hozzon létre. A szalmafonás keletkezésére mégis van valamiféle támpontunk. Biztos, hogy a gyakorlatlan ujjak először nem szalmaszálakat illesztettek egymás mellé, nem szalmából rótták össze az első fonatot, hanem a természet nélkül is rendelkezésre álló füvekből, növényi szálaból, majd a faháncsok és növényi rostok könnyen használatba vehető fajtáiból. A szalmafeldolgozása csupán a földművelés elterjedése után kezdődött. Sokoldalú felhasználását bizonyítja, hogy egyaránt használták állat alomnak, verembélésnek, ágymatracnak és használati tárgyak alapanyagaként. Sok időbe telt, míg a fonatból hasznos és szép tárgyakat tudott készíteni az ember, hiszen nem számíthatott semmilyen gépre, csupán a két kezére, a tíz ujjára, mint egyedüli alkalmatosságra, az anyag formálásához.

A fonás ősi mesterségét a szegény emberek fejlesztették mindig magasabb fokra, hiszen mindig olyan növényi és állati eredetű anyagokból készítették tárgyait, ruházatuk nagy részét, amelyhez hozzáférhettek. A szalmafonás eredeti vagy módosult formájában máig velünk él. Hazánkban a szalmafonás, ezen belül is a szalmakalap-kötés az 1750-es években Hajdúnánásra összpontosult, ezért nevezték az aranyszalma városának. Csatári Ottó Útiemléknapok 1845-ből című művében így ír erről:

„...Valahára beérvén a messze síkon csúcsos tornyával folytonosan előttünk lebegve Nánásra, ezt is csak olyan fecskéfészeknek találtam, mint más magyar mezővárost. Meglepő látvány volt rámnézve, hogy a nép mindenfelől öllel hordta a piacra a szalmakalapot. Nánás lakosai arról híresek, hogy itt, mint mondják, a szopós gyermekek túl a legöregebbik emberig mindenki, úgynevezett rézkalapot fon szalmából, – azaz szalmakalapot csinál.”

A város életét hosszú időken keresztül jelentősen befolyásolta a szalmával való foglalatosság, a hazánkban egyedülálló szalmakalap készítés. A Sohler család feljegyzései alapján, a szalmafonást Olaszországot megjárt katonák honosították meg 1750 körül. Erre utaló jelek egy 1795-ből származó csizmadia céhírat XVII. cikkelyében, mely szerint „a legény műhelyekben kalapban dolgozni megtiltatik, ha sipkája vagy szalmakalapja van, abban szabad.” A XIX. században ismertek a nánási – bihari

– erdélyi szalmafonó kapcsolatok. A század második felében mind itt, mind a bihari és az erdélyi községekben meglehetősen változatos technikával fonták a szalmát és varrták a kalapot. Hosszú időn keresztül küldtek Biharba és Erdélybe fonást tanító asszonyokat, hogy a nánási gépi kalapvarrás fonat-nyersanyagát onnan pótolják. Gróf Széchenyi István, aki a Tisza szabályozása alkalmával megfordult Hajdúnánáson is, többször kifejezést adott csodálkozásának arról, hogy a nánási nők mennek az utcán: megállnak, beszélgetnek és közben megszakítás nélkül kötik a szalmát.

A városban készített szalmakalap első sikereit 1881-ben, a debreceni Iparmű Kiállításon aratta le, majd 1885-ben Budapesten országos kiállításon nyert díjat a kalapkötők munkája. Ezt követően megindult az iparosodás. Sohler István 1890-ben alapította gyárát, 1902-es nyomtatott, fényképes(!) prospektusában 36 féle kalapot kínált a megrendelőknek. Nagyon nehéz megállapítani, hogy a legrégebbi szalmafonatok miben különböznek a maitól, azt is, hogy a fonat tökéletesítése és változatossága milyen fokozatokon ment át, hiszen a szalmaholmi igen mulékony életű. Azt azonban elmondhatjuk, hogy 52 féle fonástípust tudunk jelenleg megkülönböztetni, a kétágú „Y” fonástól a „huszonnégyág hengeres” fonásig.

A hagyományos szalmadíszek legszebb darabjai az aratás ünnepeére készült aratódíszek, koszorúk voltak, amelyhez leginkább a gabona természetes szépségét használták fel. Az aratókoszorún lévő színes szalagoknak jelentésük volt: a kék az aratólegényeket, a piros a kéveköto idős bácsit, a rózsaszín a fiatal marokszedő lányt, míg a fehér a vízfordó fiút szimbolizálta.

Szinte felsorolhatatlanok azok az eszközök, díszek, amelyeket szalmából életre lehet kelteni – táska, kalap, szőnyeg, aratókoszorú, kézimunkadoboz, kunkorgó, bútorok – húsvéthoz és karácsonyhoz köthető díszek, valamint a koronázási ékszerek: a korona, a jogar, az országalma. Vagyis egyszerre vannak jelen évszázados formáink mai megjelenítésben, illetve új művészi elképzelések, gondolok itt elsősorban a szalmabetétes székre és a nagyon aprólékos finom munkát igénylő ékszerekre. Ebből is látszik, hogy mindkét alkotó, Reszei Sándorné és Szabó Sándorné egyaránt tiszteli a múltat és dolgoz ki új technikákat, formákat. Ez a kísérletező-alkotó kedv több hazai versenyen, pályázaton hozta meg számukra az elismerő első helyezést, így a hajdúnánási Országos „Aranyszalma” Szálasanyagfonó Pályázaton, a törökszentmiklósi Kalászfónó Pályázaton, valamint a gödöllői Országos Aratókoszorú Versenyen.

A szakma művelői számára kedvező lehet az a jel, hogy mind többen foglalkoznak ezzel a tevékenységgel az országban és határainkon túl. Bizonyára nagymértékben hozzájárul ehhez a szalmafonás békét adó harmóniája.

Hubert Erzsébet etnográfus
Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület

Pályázatok

Békés Megye Képviselő-testülete Megyei Műv. Központja és Kézműves Szakiskolája, az MMI, a NESZ és a Békés Megyei Népművészeti Egyesület meghirdeti a

VII. Országos Textiles Konferenciát és pályázatait
Békéscsaba, 2000. március 10-12.

Célja: pályázati, bemutatkozási és tanácskozási lehetőség az országban tevékenykedő, népi textíliákkal foglalkozó közösségek és egyéni alkotók számára.

Országos pályázatok

- 1.) Szövés kategória: Pályázni lehet a Kárpát-medence szóttes kultúráját feldolgozó, kender és len alapanyagú rusztikus szőnyegekkkel és lakástextilekkel.
- 2.) Hímzés kategória: Pályázni lehet a Kárpát-medencében élő népek és nemzetiségek vagdalásos, szálszorításos és szálszámolásos technikával készült hímzéseinek korszerű feldolgozásával.
- 3.) Viselet kategória: Pályázni lehet a hagyományos népi öltözködés szabásvonalát követő, a mai modern öltözködésben – ünnepi, hétköznapi – használható viseleti darabokkal. A ruhák kiegészítője és díszítője lehet szőttes, hímzés, csipke és bőr.

Tanácskozás

A háromnapos konferencia keretében a résztvevők előadásokat és korreferátumokat hallgathatnak a lenből és kenderből készült szőttesekről, a vagdalásos hímzésekről és a viseletekről.

Pályázati adatlap kérhető:

Megyei Művelődési Központ 5600 Békéscsaba, Luther u. 6.

Pál Miklósné - tel.: 06-66-442-122.

A jelentkezési lap beküldési határideje: 1999. szeptember 1., a pályázati anyagokat 2000. február 1-10. között várják a Megyei Művelődési Központ címére.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS XIII. ORSZÁGOS NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Magyar Művelődési Intézet és a Népművészeti Egyesületek Szövetsége a millennium alkalmából megrendezendő XIII. Országos Népművészeti Kiállításon való részvételre pályázatot hirdet a tárgyalkotó népművészet, népi kismesterségek következő ágaiban:

Történeti és paraszti hímzés, csipke, kékfestő, viselet, népi ékszer, gyapjú - és vászonszövés, nemez, faművesség (használati tárgyak, szobrok, bútorok, játékok), csont- és szarufaragás, kovácsmesterség, fazekasság, bőrművesség, szalma-, csuhé-, gyékény -, és veszőfonás, tojás, mézeskalács, gyerekjátékok.

A beküldött alkotások lehetnek egyedi tárgyak, funkcionálisan összetartozó tárgyegyüttesek, enteriőrök. A pályamunkák alkotói a hagyományos népművészetből merítsenek, alkotásaik reprezentálják a történeti fejlődést, a táji és tárgyi sokszínűséget és a továbbélés tendenciáit.

Pályázni lehet új művekkel, az 1996 óta megrendezett országos szakági pályázatok alkotásaival és a NIT zsűriszámával ellátott tárgyakkal is, de nem fogadjuk a korábbi ONK-n kiállított műveket. Ifjúsági kategóriában a Vándorlegény pályázat díjazottait állítjuk ki.

A pályázat lebonyolítása – az eddigi gyakorlatnak megfelelően – kétlépcsős. Minden alkotó csak egy helyen pályázhat, kivétel a Békéscsabai Textil Konferencia. Megyei előzsűri válogatja ki azokat a tárgyakat, melyek Budapesten az országos zsűri elé kerülnek. Az így kiválasztott alkotások legjobbjait állítjuk ki 2000 májusától a Néprajzi Múzeumban.

A pályázattal kapcsolatos további információ kérhető:
Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Főosztálya
(tel.: 201-4492, 201-5164)

Népművészeti Egyesületek Szövetsége (tel.: 214-3523)
Megyei Művelődési Központok, Népművészeti Egyesületek

A Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Titkársága és a mezőkövesdi Községi Ház

XXII. ORSZÁGOS KIS JANKÓ BORI HÍMZÉSPÁLYÁZATOT hirdetett

A pályázat célja volt a magyar népi hímzések és viseletek hagyományainak megőrzése és továbbfejlesztése, a régebbi, kevésbé ismert stílusok felkutatása és feldolgozása, továbbá olyan népi iparművészeti hímzések készítése, amelyek mind művészeti, mind használati érték szempontjából megfelelnek a mai kor követelményeinek.

Pályázati kategóriák:

I. Öltözködés

A különböző tájegységek viseleteinek és azok mintakincsének felhasználásával készült öltözékek.

II. Lakástextíliák

A népi hímzeshagyományokat feldolgozó lakástextíliák, együttesek.

A pályázat eredményhirdetésére és a kiállítás megnyitására 1999. június 26-án 11.00 órakor kerül sor a mezőkövesdi Községi Házban.

A kiállítás 1999. október 3-ig tekinthető meg.

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége és Dunaföldvár Önkormányzata meghirdeti IV. „NÉPI SZOBRÁSZAT” ORSZÁGOS PÁLYÁZATÁT

A pályázat célja a kereszténység 2000 éves és a magyar történelem 1000 éves évfordulója alkalmából lehetőséget biztosítani az előképzettség nélkül alkotó tehetséges embereknek jó esztétikai színvonalú szobraik, domborműveik nyilvános bemutatására.

A pályázat céljából következően a válogatásnál a színvonalas megoldás mellett, előnyt élvez a kereszténység történetéhez, a bibliai ikonográfiához kapcsolódó alkotás, mint Jézus születése, a Szent Család, Ádám és Éva, Madonna, Korpusz, Noé bárkája, stáció jelenetek stb., valamint a település védőszentjének ábrázolása, továbbá a magyar történelem valamely eseménye, illetve történelmi alakja.

Pályázni 3-5 darab, fából vagy kőből készült, méret megkötés nélküli domborművel vagy körplasztikával lehet. A pályamunkákon fel kell tüntetni az alkotó nevét, címét, továbbá a pályamű fontosabb adatait (címe, a készítés éve, anyaga, jellemző méretei).

A pályamunkák beadási időpontja:

2000 február 14-15-16-án 10-14 óráig személyesen, vagy gondos csomagolásban kérjük postán feladni.

Helye: Népművészeti Egyesületek Szövetsége
1011 Budapest, Corvin tér 8. (II. emelet 405. sz.)

A pályamunkákat szakemberekből álló zsűri bírálja el.

A nyilvános zsűrizés időpontja: 2000 február 21-én 13 órától.

Pályadíjak:

I. díj: 100.000 Ft

II. díj: 60.000 Ft (2 db)

III. díj: 40.000 Ft (2 db)

A bíráló bizottság által elfogadott munkák két helyen kerülnek kiállításra:

Pesti Vigadó (Budapest), 2000 áprilisában
Faragó Galéria (Dunaföldvár), 2000 májustól - szeptemberig
Felvilágosítás: Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Tel.: (1) 214 - 3523

„Pünkösdlő” Országos Gyermektánc Fesztivál Szekszárd, 1999. május 22-23.

Sok év óta rendezünk gyermektáncfesztivált Szekszárdon, de az idei sok tekintetben kiemelkedő volt. 27 gyermekcsoport 1100 táncosa találkozott a művelődési házban (Babits Mihály Művelődési Ház és Gyermek Ház). A színpompás nyitőünnepségen Kocsi Imre Antal polgármester köszöntötte az ország minden részéről idesereglett gyerekeket. Szombaton a csoportok műsorukat, mely két koreográfia eltáncolásából állt, neves szakemberekből álló zsűri és állandó teltházás közönség előtt mutatták be. Szabadi Mihály, Mihályi Gábor, Neuwirth Annamária, Salamon Ferencné és Lányi Péter szakvéleménye megegyezett abban, hogy idén nagyon magas volt a színvonal. A jó hangulatú bemutatók után kicsinek bizonyult a művelődési ház márványterme a táncmulatsághoz. Mialatt a felnőttek tanácskoztak, a Békés Banda muzsikájára táncolhattak kicsik és nagyok. Éjfél elmúlt, mire elcsendesedett a városközpont. Vasárnap délelőttre maradt még szakmai bemutató, amely után a zsűri ismét elmondhatta véleményét. A négy bemutatóból álló program nem kis feladatot adott rendezőnek, ügyelőnek, technikai személyzetnek és zsűrinek egyaránt. A fáradtságot feledtette, hogy a csoportvezetők dicsérték a rendezést és biztosítottak bennünket arról, hogy nagyon jól érezték magukat.

Seregszemle volt ez a táncosnak, pedagógusnak egyaránt!
Jövőre visszavárunk mindenkit!

Matókné Kapási Júlia,
a fesztivál rendezője

Harmadszor...

Idén pünkösdkor, immár harmadszor, ismét megrendezésre került a Balatonboglári Országos Gyermektánc Fesztivál. Több mint 700 gyerek 19 csoportban versenyzett táncban, sportban, hangerőben és jókedvben.

A résztvevők többsége visszatérőként üdvözölte egymást, de szép számmal jöttek újak is. Vasárnap a verseny a már hagyományosnak mondható rendszerben került lebonyolításra délelőtt és délután.

A zsűri elnöke ismét Borbély Joli néni volt, munkáját Hortobágyi Gyöngyvér, P. Vas János, Végső Miklós segítették. A pontozási rendszer is a már ismert szempontok alapján működött (10-10 pont zsűritagoként, illetve produkcióként a színpadi megjelenésre, a stílusos táncolásra és a koreográfiára, valamint zsűritagoként 50 pont utólag került odaítélésre. Este jó hangulatú táncház zárta a napot, majd a több száz résztvevő pihenni tért, hiszen hétfőn futóméta-verseny és az idei Pünkösdi Király és Királynő választás került sorra. Az eredményhirdetésre az ebéd után kezdődő gálaműsor alatt tartották. Örvedetes, hogy idén az első négy helyezett pénzjutalomban is részesült:

1. Nem ér a litya (Törekvés, Budapest) - 60 ezer Ft
2. Legyen vígasság (Szakajtó, Siófok) - 50 ezer Ft
3. Pillike (Pillike, Tordas) - 40 ezer Ft
4. Karádi játékok és táncok - 25 ezer Ft
Akármerről fúj a szél - 25 ezer Ft.

Természetesen a rengeteg támogatót is fel kellene sorolni, de helyhiány miatt csak a Szelence Gyermektánc csoport Alapítványt, a Balatonboglári Önkormányzatot és különösen az egész nagyszerű rendezvény lelkét, Szalai Tündét (Tücsi) emelném ki. Remélhetőleg jövőre ismét találkozunk.

(Patyasz)

Az MMI Népi Iparművészeti Titkársága,
Heves Megye Önkormányzata,
a Hevesi Népművészeti és Házipari Szövetkezet
meghirdeti a
XV. Országos Szóttespályázatot

A pályázat célja olyan alkotások életre hívása, amelyek őrzik a magyar népi szótteshagyományt, ugyanakkor mind művészi, mind funkcionális szempontból eleget tesznek korunk igényeinek. A pályázat kiemelt témáját képezik a természetes alapanyagokból (len, kender) készült tárgyak és tárgye gyűttek, amellyel kapcsolatban konferenciát is rendezünk.

Pályázati feltételek:

1. Pályázni lehet a paraszti és takácszövés hagyományait idéző mai használatra is alkalmas vászon (len, kender, pamut, stb.) és gyapjúszóttessékekkel.
2. Egy pályázó legfeljebb öt alkotással jelentkezhet. (A garnitúra – pl.: abrosz szalvétákkal – egy darabnak minősül.) A pályázat elbírálásánál előnyben részesülnek a tárgye gyűttek (pl.: egy szoba vagy konyha textiljei).
3. A pályázat nyilvános, amelyen részt vehet minden népi iparművész és egyéni alkotó, saját tervezésű és kivitelezésű szótteseivel, melyek pályázati vagy kereskedelmi zsűribe még nem szerepeltek.
4. A pályázat jelígis. A pályamunkákhoz zárt borítékban, a felhívás mellékletét képező adatlapot kell kitölteni. (Az adatlap beszerezhető az MMI-ben vagy a Hevesi NHSZ-nél.)

Beküldési határidő: 1999. július 15.

A személyes átvétel július 12-től 15-ig történik,
munkanapokon 8-15 óráig.

Cím: Hevesi NHSZ. 3360 Heves, Kossuth u. 28.

Telefonszám: 36/346-811, 346-838

Határidő után érkező pályamunkákat
a Bíráló Bizottság nem vesz figyelembe.

A pályázat eredményhirdetése 1999. augusztus 13-án 11 órakor lesz Hevesen, a Városi Múzeumban, amelyre külön értesítést küldünk. A pályázat anyagából ugyanekkor kiállítás nyílik, amely 1999. október 31-ig lesz nyitva.

Pályadíjak: Nagydíj (1 db) 60.000 Ft

I. díj (2 db) 50.000 Ft

II. díj (3 db) 40.000 Ft

III. díj (4 db) 30.000 Ft

valamint különdíjak

Az elutasított pályamunkák az eredményhirdetés napján a szövetkezetben átvehetők, vagy kérésre – érték feltüntetésé nélkül – postázzuk. (A postán feladott tárgyakért felelősséget nem vállalunk.)

A pályázattal kapcsolatban felvilágosítást a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Titkársága (1011 Budapest, Szilágyi Dezső tér 6., Telefon: 201-87-34) és a Hevesi NHSZ ad.

Fotó: Herr József

Avar Anna: MOHÁCS

Mindenekelőtt szükségesnek tartom megmagyarázni, miért kapok szívdobogást útban Mohács felé, ahogyan egyre délebbre érünk a 6-oson, elérve a soknemzetiségű Baranyát. Miért kerít hatalmába határtalan izgalom, öröm? Nem pusztán az egzotikumából fakadó távoli érdeklődés az oka, amiért Mohácsot és a zenei élet változásait tűztem ki vizsgálatom tárgyául. Magam is tamburás lévén, nekem a zenélés mindennapos gyakorlat, mondhatjuk úgy is, hivatás. Szerencsés helyzetben vagyok, mert az én esetemben hivatás-munka-hobby összefonódik, és kölcsönösen megkönnyíti egyik a másik helyzetét. Ennek köszönhetem, hogy nem egészen egy év elteltével jó ismerőseim, barátaim vannak itt, s öncélúságtól mentesen „sikerült a beépülés”. Immár nem vagyok idegen Mohácson. De a legfontosabb, hogy mindenem a Mohácsi Tamburazene. Az eredeti elképzelés szerint egy, az élettörténetekre alapozott változásvizsgálatot kellett volna elkészítenem, az élet sokféle jelenségére kiterjesztve, de legalábbis a társadalmi élet tágas színterének alapos körüljárásával. Azonban időközben megdöntöttem magam, s ennek oka több dologban keresendő. Jelen írásom – úgy tervezem, – az egész részeként áll az előbb említettek szolgálatában. Korábban megkezdett kutatásaim alapján már sok gyűjtött anyag is készen volt a földolgozáshoz és leíráshoz.

Először „nemzetiségi sokszínűségre” törekedtem, interjú-alanyaim között szerb, magyar, cigány, sokác került a palettára. Számomra ezek a beszélgetések rendkívül érdekesek és tanulságosak voltak, életre szóló élményként tartom számon őket. Azonban az említett nagyobb „egész” eme fejezetében, amely a zenei élet alakulását kívánja tükrözni, – a 20. század törvényszerű, ám egyre aggasztóbb változásairól kíván értekezni; a tamburazenéről; vendéglátós és nem vendéglátós zenészekről szól, – az ezzel kapcsolatos közlések túlnyomórészt cigányoktól és sokácoktól származnak. (Egyébként nagyon sok magyar hangzású név, pl. Siklósi, Bosnyák, vagy egyes esetekben a Kovács, délszláv származást takar. Az I. világháború idején, aki aláírta, hogy horvát anyanyelvű, és nem magyarosított, azt kitelepítették Jugoszláviába ... Azon hiányosságomat, hogy a sváb nemzetiség is képviseltetve legyen az interjúk sorában, még nem sikerült pótolnom. Ez korántsem azt jelenti, hogy a dolog fontosságát lebecsülném. Ebben a kérdéskörben meghatározó a rezesbandák története, amely egyértelműen sváb etnikus specifikum.)

Akivel beszélgetni szerettem volna, azzal általában előre közöltem szándékomat, hogy mindent átgondolhasson, ne hagyja ki azt, amit feltétlenül el szeretne mondani. Ne érezze, hogy valamilyen, az egyéniségéhez kapcsolódó létfontosságú dolgot kifelejtett a nagy kapkodásban. Hagytam, hadd beszéljen szabadon, nyugodtan, csak akkor szóltam közbe, ha valamit nem értettem, vagy nem kaptam rá választ, vagy a téma kissé irányt váltott.

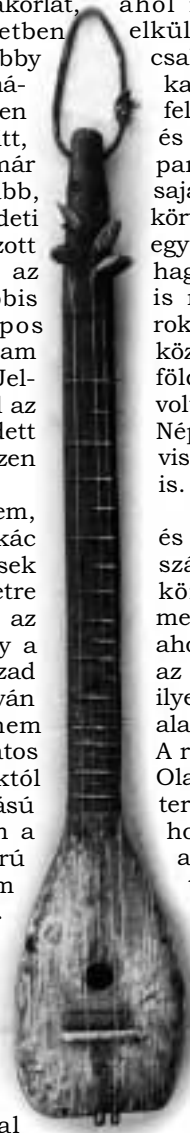
A magyarországi sokácok Boszniából hazánkba települt katolikus népcsoport. A kutatók a magyarországi sokácokat négy etnikai csoportba sorolják: 1. Bácskai sokácok (Hercegszántó); 2. Falusi sokácok (Belvárdgyula, Birján, Erdősmárok, Kátoly, Lánycsók, Lothárd, Magyarsarlós, Maráza, Monyoród, Nagykozár, Olasz, Töttös, Versend); 3. Mohácsi sokácok (Mohács, Mohács-sziget); 4. Dráva menti sokácok (Kásád, Bere-mend, Alsószentmárton – elcigányosodott, és a sokác lakosság zöme Siklósrá költözött). Mára a sokácok nagy többsége Kelet-Szlavóniában él, és az ottani horvátság zömét képezi. A szó eredetét illetően sokféle önkényes

népi etimológiai magyarázat létezik, valódi keletkezése ismeretlen. Legáltalánosabb magyarázat a horvát »šaka« (tenyér) szóhoz kapcsolódik. Mivel a görögkeleti szerbek három ujjal, a katolikus sokácok és bosnyákok pedig tenyérrel vetnek keresztet, elképzelhető, hogy a szerbek gúnyképpen használták a „tenyeresek” jelzőt.

A sokácok három szakaszban telepedtek le Mohácson, ahol magyar őslakosok és saját vallási övezetben elkülönülő szerbek éltek. A török előtti időkben itt csak egy nemzet volt: a magyar, és csak egy vallás: a katolikus. A török uralom ezt az állapotot teljességgel felforgatta. A sokácok Mohácson a mára már feltöltött és benépesített, de akkoriban még élő Dunaág északi partján telepedtek le. Települési formájuk teljesen sajátos volt. A családok szaporodásával az „anyaépület” körül újabb épületek emelkedtek, a házak megközelítése egyre nehezebbé vált, így keskeny zsákutcát kellett hagyni a közlekedés lebonyolítására. Ez a forma ma is megtalálható, a szűk zsákutcákban élnek még rokoncsaládok. Mohácson „sokác-negyednek” hívják, központja a Kóló tér. Foglalkozásukat tekintve főleg földművesek és kézművesek (korsósok, fazekasok) voltak. Ez utóbbi Mohács egyik jelentős iparágává vált. Népviselőjük a város legpompásabb, legérdekesebb viselete volt, mely nagy hatással volt a környékbeliekre is.

A mai tambura őseit már az ókori Egyiptomban és Mezopotámiában is ismerték. Az i.e. III. századból származó sziklarajzot találtak, mely hosszúnyakú, körte alakú hangszert ábrázol. A tambura őseit megtalálhatjuk Egyiptom képzőművészeti emlékein is, ahol – valószínűleg – lantként azonosíthatjuk. Később az ógörögöknél, és a rómaiaknál is találkozhatunk ilyen hangszerekkel. A lantfélék fejlődése során két alaptípus alakult ki: a rövidnyakú és a hosszúnyakú. A rövidnyakú típusból, mely arab közvetítéssel került Olaszországba és Spanyolországba, alakult ki spanyol területen a gitár, olasz területen pedig a mandolin. A hosszúnyakú típusból, mely török közvetítéssel jutott a Balkán félszigetre, alakul ki délszláv területen a tambura, Bulgáriában a pandora, Ukrajnában a bandura, orosz területen a balalajka, és a dombra. Olasz földön a hosszúnyakú lantfélékhez tartozott a colascione nevű hangszer, mely a XVIII. századig volt használatos. A szaz a dél-szláv területeken már a IX. században, a török hódítás előtt is ismert volt. A tamburások kezdetben egyedül, legfeljebb dobkísérettel játszottak. Játékukat saját maguk kísérték, ezért a tamburákon több hűrt alkalmaztak. Legegerszerűbb változata a két azonos hangra hangolt húrú cítelija, melyet albánok lakta területeken használnak. Alaphangot és kvintet használnak a makedóniai litarka nevű tamburán. A három- és négyhúros tamburaféléknek széles választéka alakult ki az idők folyamán. Ilyenek például a baglama (Bosznia, Albánia, Koszovó, Crna Gora), karaduzen, četvorka (Makedónia), szaz (Törökország, Makedónia), samica (Vajdaság, Szlavónia, Lika). A hangerő fokozása érdekében egyes húrokat – vagy akár mindet – meg is kettőzhetik.

A tambura samica az egyik legrégebb, délszláv területeken használt tamburafajta. Ezen dallamjátésszó és zengő hurok vannak (számuk és hangolásuk többféle lehet), melyeket egyszerre szólaltatnak meg. Rendszerint két hang, alaphang és kvint használatos. Ezen – a dudához hasonlóan – két harmóniai funkció, a tonika (dó-szó), és a domináns (re-szó, ti-szó) szólaltatható meg. Hangolása többnyire: a1, a1, e1, (e1); d2, d2, a1, (a1); e2, e2, h1, (h1). (A mélyebb hangút inkább a Vajdaságban és Likában, a magasabbat Szlavóniában használják.) A hangszer húr hossza 25-80 cm között változik. (leginkább

35-60 cm.) Formája többnyire ovális, készülhet kemény vagy puhafából, tökből, vagy teknőspáncélból. A XVIII. század végén, a XIX. század elején a burdonkíséretes tambura átalakulásával megindul a zenekari muzsikálás fejlődése, és a játéktípus átalakulása. A zenekari hangzás igényeinek megfelelően új hangszertípusok alakulnak ki. Ezek hangolása, funkciója és méretei mai formájukban csak a második világháború után, részben intézményesített módon kristályosodtak ki. A tamburacs család kialakulásának feltétele az egységes hangolási rendszer. Ennek két alapvető változata ismert, a kvint - és a kvarthangolás. Kvarthangolású tamburákat használtak a nyugati területeken (Szlavóniában), kvarthangolásúakat keletebbre (Vajdaság). Nálunk ez utóbbi terjedt el. Utóbb Szlavóniában is átvették a vajdasági kvarthangolást, ám gyakran egy hanggal lejjebb használják.

A teljes tamburacs család (melyet ebben a formában, az ötvenes években „szabványosított” a Jugoszláv Országos Tamburás Konferencia) a következő tagokból áll: elsőprím (bisernica) – tamburica; másodprím – tamburica; elsőbrács – A-basszprím, esetleg ádurica (cigány); másodbrács – A-basszprím; E-brács – E-basszprím; cselló; bugarija – brács, kontra; bőgő (berde, begeš).

Ha Mohácson járunk, és az idősebb generációkhoz tartozó járókelőktől firtatjuk, ki volt az a Kovács Toncsi, sokan így válaszolnak: „Császár volt! Primáskirály! Nem lesz még egy olyan! Micsoda keze volt!” Sajnos ez már a múlté. A fiatalok nem tudják, ki volt Kovács Toncsi, irigyei pedig igyekeznek elfelejteni és elfelejtetni. Az ajtó névtábláján még mindig ott a kopottas és napszitta felirat: »TONCSI«. Hiszen mindenki csak így ismerte. Jómagam már csak felvételekről láthattam és hallhattam. De a mindenem lett a tamburajátéka – végérvényesen.

Mi is az a Mohácsi Tamburazene? Miféle szükség hívta életre, hogy aztán – hasonlóképpen valamiféle szükségből – átadja a stafétabotot egy új úttörő műfajnak? És mi ez a műfaj? És mi ez a szükség? 1998 februárjában azzal a szándékkal indultam útnak, hogy kiderítsem, hogyan is volt ez valójában, hogy fölgyűjtsem a még hivatásos tamburásokat. Akik még ma is ezzel keresik a kenyerüket. Továbbá szándékomban állt megállapítani, változott-e, és hogyan a repertoár, miképp szorult háttérbe a horvát dudazene. Hogyan kapott lángra cigány kezek között a sokác tamburamuzsika. Hogyan olvasztott be szerb, sőt havasalföldi dallamokat ez az etnikailag túlszínezett Mohács. De ezekről majd a következő számban ...

DUNAMENTI FOLKLÓR FESZTIVÁL

1999. július 14-18.

Baja - Kalocsa - Szekszárd

Résztevő együttesek: Anglia (Wales), Ausztria (Steyr együttes), Bulgária (Veliko-Turnovo), Buriatia (Taba-gatay "Semejkie" csoport), Csehország (Buchlovicai Folklór Együttes), Litvánia (Jurbarkas-i Népi Együttes), Magyarország (Hosszúhetényi Hagyományőrző Együttes, Szili Hagyományőrző Együttes, Gyöngyösi Vidrőczki Táncegyüttes, Eleki Román Nemzetiségi Hagyományőrző Együttes, Alsónyéki Hagyományőrző Együttes), Olaszország (Agrigento Folklór Együttes), Oroszország (Komi), Portugália (Algarve), Románia (Magyarlapád, Fugad), Spanyolország (Cadiz), Szerbia (Tavankut-i Bunyevác hagyományőrző együttes, Kikinda-i szerb együttes), Szlovákia (Helpa-i Népi Együttes, Szóttés Együttes – Pozsony), Szlovénia (Metlika), Törökország (Istanbul)

A Nemzetközi Népzenei Tanács, az MTA Zenetudományi Intézet, a Magyar Művelődési Intézet és a CIOFF magyarországi szekciója által szervezett, a fesztiválhoz kapcsolódó konferencia témája:

Autenticitás – Kéi a hagyomány?

A hitelesség fogalmát sokan sokféleképpen értik. Más az értelme a folklórkutatás, a színpadi néptánc- és népzenei revival mozgalmak, s más a táncház, ill. a különféle „csináld magad” mozgalmak területén. Különbségek vannak a fogalom értelmezésében az európai kontinens keleti és nyugati felén is. A különbözőségek alapvetően a hagyományos kultúra állapotának, a társadalmi érdeklődés mértékének és a megközelítések módjának különbségeiből adódnak. A hitelesség kérdése alapján akkor merül föl, amikor egy hagyományos közösség kultúrájának elemei (népzene, néptánc, népi díszítőművészet, stb.) egy más közegben (színpad, képzőművészeti kiállítás, stb.) jelennek meg.

A hitelesség az új közegben megjelenő forma és a hagyományos formák megfelelésének mértékét jelenti a felfogás szerint. A hitelességgel kapcsolatos elvárások történelmi koronként, műfajonként, s a folklór iránti érdeklődés területei szerint változóak. Más volt a felfogás például a múlt századi irodalmi népiesség, a XX. század eleji népművészeti mozgalmak esetében és más az 1990-es évek táncház mozgalmában, ill. színpadi táncművészetében is.

Információ: Gyermekek és Ifjúsági Ház (Héhn Gizella)

6500 Baja, Petőfi sziget 11., tel./fax: 79/326-242

Művelődési Központ és Ifjúsági Ház (Asperján Istvánné)

6300 Kalocsa, István király u. tel./fax: 78/462-200

Babits Mihály Művelődési Központ (Halmai Gáborné)

7100 Szekszárd, Mártírok tere 10. tel./fax: 74/316-722

FESZTIVÁLOK ORSZÁGSZERTE

VI.30.-VII.04. VUJICSICS JUBILEUMI ÉS EMLÉKFESZTIVÁL

Szentendre, Pomáz, Budakalász, Csobánka, Budapest

Vujicsics Egyesület (Eredics Gábor)

2000 Szentendre, Bogdányi u. 40., tel./fax: 26/325-734

VII.3-4. IX. NEMZETKÖZI NÉPTÁNC ÉS NÉPZENEI FESZTIVÁL

NEMZETKÖZI KÉZMŰVES VÁSÁR ÉS BEMUTATÓ

Győr, Bartók Béla Megyei Művelődési Központ (Kakuk János)

9022 Győr, Czuczor G. u. 17., tel.: 96/326-522 fax: 96/326-731

VII.6-10. „ARANY KAGYLÓ” NEMZETKÖZI NÉPTÁNCFESZTIVÁL

Siófok, Városi Polgármesteri Hivatal (Neisz Péter)

8600 Siófok, Fő tér 1., tel.: 84/311-020, fax: 84/311-316

VII.24. 38. BALATONI FOLKLÓRTALÁLKOZÓ

Balatonföldvár, Somogy Megyei Művelődési Központ (Szabados Péter)

7400 Kaposvár, Somssich P. u. 18., tel.: 82/310-828

VII.28.-VIII.2. IV. NEMZETKÖZI NÓGRÁDI FOLKLÓRFESZTIVÁL

Salgótarján, Nógrád M. Közművelődési és Turisztikai Intézet (Tóth Csaba)

3100 Salgótarján, Ruhagyári út 9., tel.: 32/432-101 fax: 32/432-099

VIII.11-22. SUMMERFEST NEMZETKÖZI FOLKLÓRFESZTIVÁL

Százhalombatta, Magyarok Öröksége Alapítvány (Szigetvári József)

2440 Százhalombatta, Május 1. tér 5., tel./fax: 23/58-973

VIII.13-20. „GYÖNGY” NEMZETKÖZI NÉPTÁNCFESZTIVÁL

Gyöngyös, Mátra Művelődési Központ (Baranyai Imréné)

3200 Gyöngyös, Barátok tere 3., tel.: 37/312-281 fax: 37/312-283

VIII.14-20. ZEMPLÉN NEMZETKÖZI FESZTIVÁL

Sátoraljaújhegy, Kossuth L. Művelődési Központ

3980 Sátoraljaújhegy, Tánicsics tér 3., tel.: 47/321-727, fax: 47/321-443

VIII.15-20. NEMZETKÖZI FOLKLÓR NAPOK

Sárvár, Művelődési Központ (Kondora István)

9600 Sárvár, Várkerület 1., tel.: 95/320-063, fax: 95/323-425

VIII.15-22. „KIRÁLYI NAPOK” NEMZETKÖZI NÉPTÁNCFESZTIVÁL

Székesfehérvár, ALBA-REGIA Táncegyesület (Botos József)

8000 Székesfehérvár, Malom u. 6., tel./fax: 22/312-795

VIII.16-22. ORSZÁGOS GYERMEK NÉPMŰVÉSZETI TÁBOR

Csillebérc, Örökség Gyermekek Népművészeti Egyesület (Foltin Jolán)

1072 Akácfa u. 32., tel./fax: 1/322-2893

VIII.18-20. NEMZETKÖZI VIRÁGKARNEVÁL ÉS NÉPTÁNCFESZTIVÁL

Debrecen, Kölcsey Ferenc Megyei és Városi M. K. (Dr. Kardos László)

4026 Debrecen, Hunyadi u. 1/3., tel.: 52/413-977, fax: 52/416-040

VIII.19-23. MINDEN MAGYAROK VI. TÁNCFESZTIVÁLJA

Gyula, Erkel Ferenc Általános Művelődési Központ (Szatmári Sándor)

5700 Gyula, Béke sugárgút. 35., tel.: 66/463-544 fax: 66/463-806

VIII.27-30. XI. AGRIA NEMZETKÖZI NÉPTÁNCALÁLKOZÓ

Eger, Megyei Művelődési Központ (Kary József)

3300 Eger, Knézich K. u. 8., tel.: 36/311-954

A KORPOS-HÁZ KÖRÖSFŐN

Korpos György Pál múlt század végén épült (és 1971-ben lebontott) lakóháza az alábbiakban nem elsősorban népi építészeti szempontból lesz fontos számunkra. Más összefüggésben keltheti fel érdeklődésünket a gyönyörűen faragott deszkaoromzatos, udvari frontján kiugró tornáccal díszített múlt századi lakóház. Körösfőn járva ma már a Korpos család leszármazottainak nyomára sem könnyű rátalálnunk. A házra gróf Zichy István életműve utáni „nyomozás” során figyeltem fel, a méltatlan körülmények között Abán elbunyit művész és tudós férfit szerencsésen fennmaradt önéletrajzát olvasva. A Néprajzi Múzeumban rendezett „Kalotaszeg – A népművészet felfedezése” című kiállítás építészeti vonatkozású anyagának válogatása során bukkantam a Korpos-házzal és vendégeivel kapcsolatos további adatokra, amelyek a magyar néprajztudomány és művészettörténet, valamint a folklórizmuskutatás szempontjából is érdekesek lehetnek.

Körösfői-Kriesch Aladár: Korpos György Pál lakóháza Körösfőn

A körösfői porták építészeti képe a századfordulón

Bátyk Zsigmond (etnográfus, a Néprajzi Múzeum igazgatója) közvetlenül a századfordulót követően Kalotaszegen, elsősorban Bánffyhunad környékén végzett kutatásai során még azt állapította meg, hogy a vidék népi építészetét a kizárólagos fafelhasználás jellemzi. A lakóházakat talpfákra építették, és a boronafalú épületeket a magas, meredek, zsúppal, vagy szalmával borított, szalufás tetőszerkezetekkel fedték. A századfordulóra vált általánossá a faszindely, amely nemcsak a lakóházakon, hanem a melléképületeken, sőt a faragott fedeles kiskapukon is megjelent. A lakóházakat a kétsztrátu alaprajzi elrendezés jellemezte, azonban a második helyiséget gyakorta két kisebb lakóterre osztották, így a ház alaprajza a kétsoroság irányába fejlődött.

A századfordulóhoz közeledve a polgári építész hatására jelentek meg a fűrészelt deszkaoromzatos, tűzfalaz nyeregtetős lakóházak, amelyeknek legelterjedtebb változatainál az épület utcára néző homlokzata felett a tetőzet csonkakontyos kiképzést kapott. Az oromfalakat fenyődeszkából készítették, és a vékony deszkafalba évszámot, különböző díszítvényeket vágtak. Az 1880-as, 1890-es években cifrább oromzatok készültek, s a lakóházak udvari frontját is dúsan faragott kiugró tornácok díszítették.

Korpos György Pál lakóháza valószínűleg a szinteltolódásos terep miatt nem fa, hanem rakott kő alapra épült. Utcai homlokzata pazar díszítvényeket kapott. Dúsan faragott oromszélek hangsúlyozták ki a mivesen fűrészelt deszkaoromzatot, amelyet a fal síkjára elé építettek. Ezáltal jött létre az úgynevezett homloktornác,

Undi Mariska Korposék kapuja előtt

amely nemcsak az udvari, hanem az utcafronton is díszítette a lakóházat. Az oromzat díszítvényei között felfedezhető a faragott évszám is (amely általában az építés évét jelzi), de azt a fennmaradt ábrázolások egyike alapján sem lehet teljes biztonsággal meghatározni.

Teljes utcafront oromzata mellett a ház másik fontos reprezentációs pontja az udvari fronton látható kiugró tornác, amelynek oromzatán szintén faragott oromszéldíszítés látható. A tornác a reprezentáción túl praktikus célokat is szolgált, ugyanis – mint majd később látni fogjuk – a szállóvendégek hálólhelye is kerülhetett ide a nyári időszakban.

A kalotaszegi – és ezen belül a körösfői – házak jellegzetes és szinte elmaradhatatlan tartozéka volt a századforduló környékén egy harmadik reprezentációs objektum is: a festett-faragott oszlopos kis- és nagykapu. Korpos György háza esetében ennek 1860-as építési évét is pontosan ismerjük ifj. Kós Károly nyomán. A kiskapu mellé került a szintén általánosan elterjedt fedéllel ellátott kispad („utcapad”) is.

A házról először Kriesch Aladár tudósít 1903-ban a Magyar Iparművészet című folyóiratban megjelent kalotaszegi népművészetről szóló programadó cikkében. Az itt közölt képek közül az egyik Kriesch saját rajza Korpos György jellegzetes kalotaszegi lakóházáról. A képaláírás szerint a házat utcafronti nézetben ábrázoló rajzot a művész a cikk írásának évében 1903-ban készítette.

A Malonyay Dezső kezdeményezésére és szerkesztésében kiadott közismert „Magyar Népművészet” sorozat első (Kalotaszeg) kötetében szerepel a „Vasárnap délután Körösfőn” című Edvi-Ilés Aladár akvarell, amelyről az összes ábrázolás gondos egybevetése alapján biztosan megállapítható, hogy a Korpos-ház fedeles kiskapuját ábrázolja. Ezen a képen három kalotaszegi viseletbe öltözött lány látható a kapu előtt. A jellegzetes zsindefedeles utcapad, a három lépcsőfok, valamint kiskapu festett és faragott oszlopai bizonyítják a hasonlóságot. Bizonyíték még az is, hogy a kiskapu bejárata előtt három lapos kő látható, ami mindegyik ábrázoláson jól azonosítható.

A kiskapu előtt korabeli fényképfelvétel is készült, amelyen a gödöllői művésztelep egyik jelentős személyisége Undi Mariska ismerhető fel női viseletbe öltözve.

A ház legutóbbi ábrázolása ifj. Kós Károly Néprajzi képeskönyv című munkájában található, ugyanis a néprajzkutató is készített a házról egy rajzos vázlatot. Rajzán és a képaláírásban is kiemelte a lakóház legfontosabb, legszebb pontjait, hiszen a tornácot, a deszkából készült tűzfalat említi és a faragott oszlopos kapu készítésének évéről is tudósít.

A Korpos-ház vendégei a századelőn

Eddigi ismereteink szerint a ház első – általunk is ismert – vendége Kriesch Aladár és családja lehetett 1903-ban. Ekkor készült a házról a már említett első rajz is. Körösfő falu és lakói olyan mély hatással voltak rá, hogy 1907-ben felvette a „Körösfői” előnevet, amelyet aztán élete végéig használt is. A névválasztásban valószínűleg a híres apai ágon svéd származású finn képzőművész Axelli Gallén-Kallela akkori útítársa is hatással volt rá. 1904-ben – az ekkor már Gödöllőre kiköltözött – Kriesch Aladár vezetésével a művésztelep tagjai gyűjtőutakat szerveztek, amelynek résztvevői többek között: Undi Mariska, Juhász Árpád, Medgyaszay István, Nagy Sándor és Zichy István voltak. Ezzel párhuzamosan indult el a Malonyay féle vállalkozás, amelynek munkáiba nemcsak a formálódó művésztelep tagjai, hanem rajztanárok – mint például Edvi-Ilés Aladár a képzőművészeti Főiskola tanára, vagy Telegdy Árpád – és fotográfusok is bekapcsolódtak.

A gödöllői művészek nem mindegyike költözött ki a kalotaszegi falvakba illetve Körösfőre. Voltak olyanok, akik mindennap kijártak a közeli városból, például a félórányi kocsiútra levő Bánffyhunadról, ahol szállodában laktak. (Ezek közé tartozott például Juhász Árpád, aki komoly betegségekkel küszködött.)

A Körösfőre kiköltöző nyaralók népviseletet is öltöttek. Tudjuk például azt, hogy az egész Kriesch-család kalotaszegi ruhát hordott, de nemcsak Körösfőn, hanem Gödöllőn is. A művészek több olyan festményét is ismerjük, ahol saját gyermekeit is viseletben ábrázolja (pl. „Gyerekek”, 1905; magántulajdon).

Valószínűleg a Korpos-ház vendége volt Undi Mariska is, akit a ház jellegzetes utcaajtaja előtt kalotaszegi viseletben fényképeztek le. E feltételezést saját gyűjtőútjaink tapasztalatai is megerősítik.

Az ismert vendégek sorában a bevezetőben említett Zichy István gróf következik, aki ott tartózkodása ideje alatt is folytatta képzőművészeti tevékenységét. Körösfőn készült művei közül néhány már a Műbarátok Körében rendezett 1906-os bemutatkozó kiállításának anyagába is bekerült. A kiállítás litografált katalógusát maga készítette. A katalógus címlapján kalotaszegi kapuban álló legényt és vele szemben ülő lányt ábrázoló kép szerepelt.

A Zichyalkotások nagyrésze megsemmisült, nyomavesztett. Közgyűjteményekben ismereteink szerint csupán néhány műve található meg napjainkban. Ezért volt nagy jelentősége annak, hogy a „Kalotaszeg – A népművészet felfedezése” című kiállítás előmunkálatai során a Néprajzi Múzeumban sikerült rábukkannom hét darab Zichy vázlatra, amelyek a katalógusban eddig „ismeretlen művész” alkotásaiként voltak nyilvántartva. A törzskönyvi adatok, valamint Keserű Katalin művészettörténész szakvéleménye szerint is minden kétséget kizáróan sikerült megállapítani az alkotó kilétét Zichy István személyében. A hét vázlatból három kalotaszegi vonatkozású.

Zichy Istvánnal egy időben volt vendége a Korpos háznak Yrjö Liipola finn szobrász, aki magyar felesége révén nyelvünket is jól beszélt. A két művész itt került ismeretségbe és barátságba egymással. A közös ott tartózkodás és a faluközösségbe való beilleszkedés élményeit mindennél hitelesebben mutatják be Zichy István már idézett önéletírásának alábbi feljegyzései: *„Nemrég voltam még Körösfőn, mikor odaérkezett Liipola Yrjö finn szobrász, kivel ott egész életre szóló barátságot kötöttem. Őszinte, nyílt és jóindulatú jellemével, de talán furcsa kiejtésével is, hamar megnyerte a körösfőteket. Nemsokára ő is beöltözött és őt is bevették a legények közé. A helyi szokás szerint mindketten kaptunk csúfnevet; én házigazdánkról Pali Pista lettem, őt pedig – mert agyaggal dolgozott – Sáros Gyurkának hívták.”*

Népes és neves vendégsereg érkezett 1907 február végén, március elején Körösfőre Korposékhöz. Majovszky Pál miniszteri tanácsos javaslatára az akkori kultuszminiszter, Koronghy Lippich Elek – aki a Gödöllői Művésztelep törekvéseit és a Malonyai kötetek megjelenését is támogatta – Magyarországra invitálta a finn képző- és iparművészet egyik nagyságát, Axelli Gallén-Kallelát (1865-1931). A neves festő egy hónapot töltött Magyarországon és vidéki utazásai egyik célpontja Erdély és azon belül Kalotaszeg volt. A Bánffyhunadról küldött képeslap tanúsága szerint a következők vettek részt a kiránduláson: Majovszky Pál, Körösfői Kriesch Aladár, Edvi-Ilés Aladár, Toroczka Wigand Ede, Yrjö Liipola. A csoporthoz csatlakozott még Bánffyhunadon Telegdy Árpád is. Az utazásról hitelesen számol be a korábbiakban már megismert Yrjö Liipola akinek 1956-ban megjelent visszaemlékezéseiből idézünk: *„Utunk fő célja Körösfő volt, (... amit) már múlt évből ismertem, és most nagyon örültem, hogy alkalmam volt megmutatni a szépségeit Kallelának is. Hozzám hasonlóan ő is bátorítalanul lelkesedett, amikor meglátta, és megjegyezte, csak itt érzi magát igazán Magyarországon, mert Budapest csak egy a nagyvárosok közül. Itt viszont megcsodálta a piciny kis házakat és egyre bizonygatta, hogy a dombon emelkedő karcsú tornyú fatemplomnál szebbet még sehol a világon nem látott. Tavalyi házigazdánk Korpos Pali meghívta az egész társaságot ebédre, és a ház asszonya pompás ínycsalatokat készített számunkra. Vasárnap lévén mindenütt sok emberrel találkoztunk, és Kallela megcsodálta, milyen szívélyesen, régi barátként fogadtak az emberek.”*

Zichy István: Táncoló pár

Időrendben haladva, volt a családnak 1908 (esetleg 1909) nyárutóján még egy nevezetes vendége Kós Károly személyében, aki akkor már ismert építésznek számított. A későbbi életét döntően befolyásoló vendégeskedésről életrajzi könyvéből értesülhetünk: *„... Körösfőn akkor bordták a szénát a külső kaszálókról be a faluba. Szép nyárvégi időben illatosan-gyönyörűséges munka ez, és én akkor egy vázlatkönyvet rajzoltam tele legelő bivalyokkal, bivalyontatta szekerekkel, a szénásszekereket rakó s a szekerek előtt és mellett ballagó emberekkel, nagy szalmakalapos asszonyokkal, leányokkal vállukon villa s gereblye. Rajzoltam, festettem és gondolkoztam. S amikor a Riszeg alatti Ordományosba mentünk szénáért házigazdámval, nagy bajszú obsitos tüzér Korpos György Pali urammal s Jankó, Gyurka, Kati cselédjeivel, határozotam: mentem le a szénai állomásra, s ott megkerestem az ösmerős, mindent tudó öreg Körmendi állomásfőnököt:*

–Vennék egy akkorácska helyet, abová házacszkát ragaszthatnék. Ha tudna ilyet itt valahol, de a töltésen belül.

A főnök kicsit elgondolkozott:

–Tudtommal az öreg Gegenbaueréknak volna itt egy darabocskájuk, akit az erdei út választ el a kertjüktől. Az nemigen alkalmas ugyan se kertnek, se építésre de eladó, ha akadna vevője.”

Akad. Kós Károly akkor foglalta le, majd nem sokkal később meg is vásárolta ezt a területet. *„Házacszkát”* is ragasztott rá, ami »Varjúvár« néven a későbbiekben több szempontból is fontos nevezetességgé vált. Elsősorban a Kós-család fészkevé, az építész-író alkotóhelyévé, másodszorban az

1920 utáni erdélyi művészeti-társadalmi élet fontos színhelyévé, Kalotaszeg értelmiségi irányításának egyik központjává, később pedig a magyar építészet Kós Károly nevével egybeforrt új építészeti irányzat szimbólumává.

Miért épp a Korpos-ház?

A ház jellegzetesen kalotaszegi külső megjelenése, faragott, festett, kapuoszlopai, fűrészelt faragott deszkaoromzata, oldal- és homloktornáca, az udvari fronton látható klasszicista elemeket tükröző kiugró tornáca méltán kelthette fel az érdeklődők figyelmét. Tapasztalatunk szerint egy ilyen arányos esztétikus megjelenésű porta látványa arra serkenti az érdeklődőt, hogy a ház belső tereivel, lakóival is megismerkedjen.

Korposék háza a falun belül rendkívül kedvező helyen állt. Akár Bánffyhunad, akár Kolozsvár felől érkezett valaki ott kellett elhaladnia a ház előtt, hiszen a faluba való bekanyarodás csak a házzal szemközti hídon lehetséges ma is. A kapu előtt gyülekeztek vasárnaponként, a tánchoz készülő fiatalok is.

A család vendégszeretete, ezzel összefüggésben anyagi ereje, üzleti érzékkel is párosuló vendéglátói hajlamai mind-mind elősegíthette a ház népszerű szálláshellyé válását. Valószínűleg a vendégek sem

éltek vissza a „vendégjoggal”, s így – bár nem tudunk arról, hogy milyen jellegű és mennyi ellenszolgáltatást kapott a család a hosszabb és rövidebb ideig ott lakó, ott élő vendégektől – ez a hosszan tartó, évről évre ismétlődő folyamat tökéletesen működhetett.

A Korpos család leszármazottai körében a századeleji művészvendégek emléke már feledésbe merült. Az érdeklődés a falu és az egész Kalotaszeg iránt a meg-megújuló folklorizmus hullámai nyomán továbbra is folyamatos. Ennek megfelelően még a Ceausescu-időkben is – dacolva a komoly pénzbírsággal fenyegető idegenrendészeti rendelkezésekkel – akadtak olyan vendégszerető családok, akik a „külföldi”, legtöbbször persze természetesen magyarországi látogatókat elszállásolták. Néhai vendéglátó őseik – köztük a század eleji Korpos családdal – talán nem tudták pontosan, de bizonyára átértékelték, milyen fontos szerepet tölthettek be a magyar, és bátran kijelenthetjük, a nemzetközi kulturális életben. Vendégszeretetükkel akarva-akaratlanul egy, a magyar kulturális örökség fontos részét képező művészeti irányzat – a Gödöllőn kialakuló szecessziós művészeti mozgalom – eredményes működését segítették. Köszönet illeti az őseket és a ma élőket egyaránt.

Szabó Zoltán

Reprodukciók: Roboz László

50 éves az Alba Regia Táncegyüttes

Az Alba Regia jelene – mintegy 400 fiatal az óvodástól a felnőtt korosztályig – az elődök nélkül nem lehetne teljes. Büszkék vagyunk az elődökre, múltunkra és jelenünkre, e nagy családra, valamint saját nevelésű szakembereinkre, akik országszerte alázattal, hittel szolgálják a hagyományt, a népzene és néptánc ügyét.

A székesfehérvári Alba Regia Táncegyüttes az idén áprilisban ünnepelte fennállásának félszázadik jubileumát. A többgenerációs találkozóra eljöttek az alapítótágok is, akik ma már 65-70 évesek.

Az Alba Regia Táncegyüttes jogelődje a Székesfehérvári Központi Táncegyüttes (1976-ig), majd a Fejér Megyei Népi Együttes volt. 1950-ben Székesfehérvárról került az Állami Népi Együttesbe Tarczi László és Tarczi Zoltán. Két évvel később Tarczi Zoltán jött vissza betanítani a Sobri táncokat, Náfrádi László koreográfiáját. Ezt most, 47 évvel később újra megismételte. Köszönet ezéért nekik!

Az ünnepségsorozat záróestjén a még élő alapító tagok átvehették

az Alba Regia Táncegyüttes Baráti Körének Aranyérmét. Az „Öregek”, Náfrádi László: Sobri táncok (Pántlikázó) és Rábai Miklós: Háromugrós című táncát mutatták be régi székhelyünkön, a Szent István tereben. A fiatalabb generációk a hajdani zalai, szekszárdi és szolnoki fesztiválok legsikeresebb nívódíjas számaiból adtak ízelítőt a Tilinkó zenekar kíséretében, akik 23 éve kísérik együttesünket. Az igen jó formában lévő 30-40 éves lányok és fiúk érett táncaiban gyönyörködve úgy gondolom, még mindig a színpadon lenne a helyük. Remélem, ők is így érzik ezt, és a nagyszámú utánpótlás mellett megalakulhat végre a senior csoport is.

A jó hangulatú próbákon igen kellemesen éreztük magunkat. Az előadáson pedig újra átéljük a közönség szeretetét, akik alig akarták a régi táncosokat leengedni a színpadról. A gálaest, nagy örömünkre eljöttek a régi táncmesterek is: Ásó István egykori művészeti vezetőnk, az együttesvezető Bányai

István és Bogárdi Lajos, Tarczi Zoltán. Sajnos több alapító és vezető már nem lehet közöttünk, így Thurzó Gerő, Vadányi János, Fekete Ferenc...

Nagyon örültünk, hogy a Kalamajka zenekar tagjai, akikkel több élményteli esztendőtt élünk meg 1976-ig, megtiszteltek minket jelenlétükkel. Sokat köszönhetünk nekik, hiszen Székesfehérvár népzenei életének elindítói voltak.

Az 50 éves jubileumi program kiállítással kezdődött, ahol látni lehetett az alapítók fotóit, az 1952-es arcképes tagsági igazolványt, a különféle elismeréseket, fesztiváldíjakat, melyek között ott szerepelt az „Európa-díj a népművészetért” és a kínai shenjangi fesztiválon elnyert „Golden Rose”-

díj is. Elkészült „50 éves az Alba Regia Táncegyüttes” című jubileumi kiadványunk is sok-sok képpel, adattal és az együttes rövid történetével.

Botos József

Egy nagyvárosi bujdosó

„Azokat a bujdosókat, akiknek a legtöbbet köszönhetek, név szerint is megemlítem. Nekem ők nyújtottak mindig, még ma is biztos menedéket. Mindegyikük a művészetek és látomások birodalmán át vezetett engem is egyfajta tisztánlátás felé. Közülük ki versben, ki muzsikában, ki a sivatagban vagy a celluloid tekerceken, esetleg szögesdrótok mentén bujdosott. Vagy a színek olajos illatába, vagy a népköltészetbe, vagy a táncba, játéka menekült valami elől. Mindannyian városiakok voltak. Hiszem, hogy tébolyult bolyongása közben a tönkrement emberiséget ők és a hozzájuk hasonlók terelik folyton-folyvást a jó irányba.” – olvashatók a Nagyvárosi bujdosók című, nemrég megjelent CD füzetében a szerző, Kiss Ferenc sorai, akivel a lemezzel és további aktuális művészeti kalandjairól beszélgettünk.

– Mit jelent korunkban bujdosónak lenni?

– Részben szellemi kalandozást, de egyfajta életformát is. Az alkotó létformáját, mert ahhoz, hogy az ember csinálni tudjon valamit, már csak a gondolatok rendezése végett is el kell vonulnia ebből a zajos világból, mely ugyanakkor alkotásra is ösztönöz. A félrevonulás lehet kocsmázás is, de egy elmélyültebb, magányos meditáció mindenképp szükséges, hogy számot vethessünk a dolgokkal, s ebből megszülessen valami. A "nagyvárosi"-t Krúdytól kölcsönöztem: ő nevezte Adyt nagyvárosi bujdosónak, ideértve azokat is, akik a költő szellemi köréhez tartoztak.

– A lemezen énekled az Ady verbunkja című kompozícióban:

*Képed a bankón még ötszázat ért
Mára valaki másra lecsérélt*

Remélem, a kompozíció kifejezés elég tág, mert a CD-n hallható „anyag”, vagy ahogy a borítón olvasható „magyar szellemi termék” nehezen besorolható bármelyik zenei kategóriába. Sokan hangoztatják mostanában, hogy a zenét nem lehet kategorizálni, ám én ezzel nem értek egyet. Hiszen ha valaki azt mondja, hogy ő a klasszikus zenét vagy a népzene, esetleg a dzsesszt kedveli, tudom, hogy mire gondol. Igenis léteznek zenei kategóriák, még akkor is, ha bizonyos alkotásokat egyikbe sem lehet besorolni. Mint a Nagyvárosi bujdosókat sem...

– Valóban nehéz a mai zenék műfaját meghatározni, az emberiség történetében talán soha nem volt ilyen keveredés a műfajok között. Ez

feltehetően annak köszönhető, hogy régen sokkal egyszerűbb volt a képlet: az arisztokrácia általában más muzsikát hallgatott mint a falusi ember, aki létrehozta a népzene. Mára azonban megszűnt ez az elkülönülés – vélhetően a demokratizálódás eredményeként. A zene manapság hatalmas tömegekhez jut el, óriási szerepet játszik a reklámban és az üzletben is, miközben a komolyzenét az üzleti szféra tartja el. Így a műfajok is keverednek. Számítalan rockzenész használ fel komolyzenei elemeket vagy népzenei motívumokat. Én azt hiszem, hogy amit évek óta csinálunk, az egy mai énekmondás, igrickedés, mely felhasználja a népzene előadásmódját, díszítését, hangsúlyait, feelingjét és egyéb stílusjegyeit, de a rock- és a komolyzene elemeit is. Bartók óta nincs olyan komolyzenei alkotó, aki a hangszeres parasztzenének nemcsak a dallamát, hanem a legjellemzőbb összetevőit a klasszikus zenei műfajban magas rangra emelte volna. A mai komolyzenei gárda nyugati mintákat követve, újítási kényszertől hajtva, igencsak eltávolodott a kimeríthetetlen népzenei kincstől. Egy dallam persze lehet idegen eredetű, ám a falusi zenészek a hagyományos díszítéstechnikájukkal és az említett egyéb stílusjegyek alkalmazásával beépítették érzelmeik kifejezésének eszköztárába. Erre nemcsak a zeneszerzők nem figyelnek, hanem a zeneoktatók sem, mert primitívnek tartják és lenézik a népzene. Számukra túl markánsak a parasztmuzikusok kifejezőeszközei. Holott egy rekedtes falusi cigányember is olyan értéket tud nyújtani képzettség nélkül, mint egy sokat tanult operaénekes. Nem az utóbbi ellen beszélek, hanem azt bírálom, hogy a zeneoktatók ezt nem veszik figyelembe, nem úgy mint Bulgáriában vagy Finnországban.

– A Nagyvárosi bujdosókra visszatérve, te hová teszed ezt a zenét?

– Fölfogható ez városi népzene, annyi különbséggel, hogy a befogadó közeg nem annyira egységes, mint falun. Mondják, hogy a parasztnéző mások muzsikáját veszi át, de ez nem igaz, mert ő is komponál, s ezt az előadás során is érezi. Évtizedeken keresztül változik az anyag, amit – melleleg hetente többször – játszik. Engem szélesebb körű behatások érnek, s a közeg talál meg, nem fordítva. Ami a zenét illeti, nem is beszélhetünk homogén befogadó rétegről, de az alkotás mechanizmusa nálam is hasonló, mint a falusi közösségben élő muzikusoknál.

– Egy másik CD-t is tervezel, az Izsák száraz fája című albumot, melyen társaiddal zsidó zenét játszol. Ezzel az anyaggal viszont nem igen bántok szabadon.

– Így igaz, itt jóval kevésbé engedjük el magunkat. Sőt, kifejezetten az a célunk, hogy ahol tehetjük – mert van hangzó anyagunk – megőrizzük az archaikus dallamokat és játékmódot, a csak kottában fellelt zenét pedig rekonstruáljuk. Ez a sajátos kelet-európai klezmer nem volt egységes, hiszen mást játszottak Odesszában, mint Bukarestben vagy Szatmárban. Léteznek nagyon is helyi specialitások, ugyanakkor érdekes módon bizonyos dal-
lamok mindenhol ismertek voltak. Elég nagy terület ez a Kelet-Európa, hogy differenciált és árnyalt legyen – mégis van ennek a muzsikának egysége. Részben hangulati oldalról, mégpedig úgy, hogy a lassú darabok hihetetlenül fájdalmasak, a frissek pedig egészen gyermekiek, játékosak, felszabadultak. Másrészt a kelet-európai zsidó zenének külön karaktere van, annak ellenére, hogy sok helyen nem is zsidók játszották, hanem cigányok. Élőben csak falusi cigányoktól hallottam gyűjtőútjaim során ilyen zenét, zsidó előadók játékával csupán archív felvételeken ismerkedhettem. Nem beszélve arról, hogy egy zárt vidéknek mások a hatásai. Egy ruszin faluban például jobban beépül a többségi lakosság népzeneje a kisebbségi muzsikájába, ennek ellenére az ottani klezmerekben is erősen él egy jellegzetesen zsidó világ és játékmód is.

– E lemez kapcsán feltűnően hangsúlyozod a tradíciókat...

– Igen, mert nagy hiány mutatkozik élő tradicionális zsidó anyagokban – csak a Muzsikás próbálkozott ilyenemmel –, esztrád, show-szerű klez-

mert viszont sok helyen játszanak Európában. Arra törekszünk, hogy készülő lemezeinkön eredeti formájukban szólaltassuk meg a darabokat, melyeket részben saját – kárpátaljai és erdélyi – gyűjtésemből, részben barátaim gyűjtéséből, illetve a bukaresti rádió archívumából és az Egyesült Államokban fellelhető archív felvételekből válogattunk, de mint említettem, kottákból is merítettünk. Számunkra ez egy zenei kaland, mint amilyen annak idején a Vízöntővel készített Gitánia Expressz volt.

– Egy másik kalandba is belevágtál...

– A Falu rossza című darab zenéjén dolgozom, melyet a Szentendrei Teátrum mutat be júliusban, ősztől pedig a nyíregyházi színházban játszanak. Nem szeretem a world music kifejezést, de erre azt mondom, hogy world musical: a múlt századi népszínmű átírata lesz ez a produkció, színpadi és zenei szempontból egyaránt. Szakmailag is izgalmas feladat a mintegy húsz dalbetét elkészítése, mert először csinálók ilyet, ráadásul ennek a műfajnak nincs is előzménye. Lator Laci bácsi írta a dalszövegeket – no nem az éttermekből ismert „világláger” hangzik majd el, hanem egy frissebb zene, mely várhatóan kazettán is megjelenik majd.

– Gondolom az Etnofon Népzenei Kiadó boltjában biztos kapható lesz, mint ahogy a Nagyvárosi bujdosókat is repertoáron tartjátok. Ezt azért érdemes megemlíteni, mert többektől hallottam, hogy e lemezedet sok CD-boltban nem lehet megvásárolni.

– A Dohány utca 74-ben természetesen nincs hiány a felvételeimből.

K. Tóth László

A Maros Művészegyüttes magyar tagozata május elején a Zalaegerszegi Fesztiválon is bemutathatta Sodrásban című produkcióját. A marosvásárhelyi néptáncgyűjtéstől tíz éve még „Mojszejev” stílusú előadásokat láthattunk. Az utóbbi néhány évben a teljesen megújult néptáncos műhely szakított a 60-as évek stílusával és az autentikus néptáncok kultúra tolmácsolására helyezte a hangsúlyt. Legújabb előadásukban „színházi” elemek is megtalálhatók, szerencsére ezek még nem olyan mértékűek, hogy befolyásolják az együttes törekvését, a mai magyarországi, felvidéki és erdélyi táncok hiteles tolmácsolását.

A nehéz romániai gazdasági helyzetben az együttes tagjai rádöbbenek, hogy sokszor saját kezükbe kell venniük sorsuk irányítását, önmenedzselés nélkül nehezen léphetnek előre. Az új műsor sem jöhetett volna létre, ha Fazakas János »Fazi« japán barátai nem nyújtanak anyagi segítséget a koreográfusok munkájának honorálásához.

A Sodrásban című produkció két részből épül fel. Az első, amely eredetileg az „Ide lábam, ne tova...” címet viseli, Varga János »Bokszos« alkotása. A zalaegerszegi koreográfus az Európa számára is példaértékű parasztkultúra még ma is élő táncainak, zenéinek állít emléket. Nyáradselye, Nyárádma-gyarós, Marossárpatak, Választút és Keménytelke mai lakóinak táncát egy programban láthatjuk a 60-as évektől kezdődően gyűjtött és filmre rögzí-

Sodrásban

A Maros Művészegyüttes új műsora

tett táncokkal. A Nyárád-menti régi négyes, verbunk, a sárpataki cigánytánc, a bonchida-
ihoz nagyon hasonló választói ritka magyar, csárdás és cigánytánc, a virtuóz keménytelki román táncok nagy élményt jelentettek a közönségnek. A koreográfus a változatlanság, a hosszú távú érték- és hagyománymegőrzés bemutatásával bizonyítja, hogy a háborút, gazdasági és politikai változást is túlélő falusi közösségi kultúra és hit mint a lehet korunk értékviselésének küzdelmeiben. A falun élők egyszerű, de a tanult embert is ámulatba ejtő bölcsessége, erős identitástudata, önfenntartó képessége példaként szolgálhat a természetből már elidegenedett városlakók számára is.

A második részben a közönség Könczei Árpád alkotását láthatja – egy történetet a katonákról. A „Sodrásban” aktualitása a bemutató óta a Koszovóban történtek miatt tovább növekedett.

A koreográfus a magyarlakta vidékek verbunkjait szedte csokorba, azon táncokat, amelyek már a XVIII. századtól összefonódtak a nemzeti öntudat kialakulásával.

„Katona vagyok én...”, kezdi az ének, s az ezt követő menetelés szaggatottsága fokozódik a jeleneteket lezáró állóképekkel. Arra ösztökél, hogy rádöbbenjünk: a háború kártyapaklijában ott van a fiatalság feláldozása és a halál is. Ezt nem saját akaratkülből

vállaló szeretteinkről pedig sokszor csak a beállított pillanatfelvételek, fotók maradnak meg számunkra.

A Gömöri tréfás verbunk vidámsága sikerrel tudja oldani ezt a feszültséget. Apró ötletek – pl. a karéjban hátul verbunkozó lányok látványfokozó tánc, a hármásával végrehajtott figurázás, az ölbe kapott lányok dobálásában is a kántort követő regruták mulatozása – egyéni szint visznek a felvidéki (ma Szlovákiához tartozó) területről származó tánc előadásába. A két mezősi és egy kalotaszegi párral előadott átmenetek és az „Árusé” verbunk hitelességét csak tovább fokozza, hogy a kalotaszegit táncoló fiatal legény még mozdulataiban is hasonlít a nemrég elhunyt Berki Ferenc »Árus« virtuóz mérai táncosra és muzsikusra. A szanyi verbunk Rábaköz táncából ad idéltőt a közönségnek. A bodrogközi, ördögösfüzesi, kiskunsági, vajdaszent-iványi, valamint a kalotaszegi „fehér gyászt” bemutató blokkban döbbenetes volt látni a végletekig lelassított csapásokat félhomályban végrehajtott, elesett harcosainkat sokkolóan szimbolizáló férfitáncosokat, állandó odafigyelésre készítetve a nézőket.

A zárókép általánosan elterjedt dallama az 1848-49-es szabadságharcban, az első és a második világháborúban elesett magyar honvédek sorsának hasonlóságát szimbolizálja. Az eltérő korok katonaruháiba öltözött táncosok megmerevedett záróképe is arra figyelmeztet, hogy a „katonásdi” nem játék, hanem véres valóság.

Záhonyi András

A HÁBORÚRÓL...

Megbocsásson a kedves olvasó, hogy ennyire személyes dolgot tárok a nyilvánosság elé, de szükségesnek látom ezt tennem. Jómúltkor e-mail érkezett részemre a Törökbecsén élő kedves zenész barátomtól, Micsik Bélától. Azon túl, hogy nagyon fölkaavart e levél, megértettem egy igen fontos dolgot. A sorokból előtűnő mentalitás, virtus és humor mutatja azt az életszemléletet, amely nem engedte és soha nem is fogja engedni, hogy a magyarság elveszzen!

„Szevasz Druszám, csókollak Jutka!

Bocsánat hogy ilyen személyreszóló levelet intézek ide erre a hivatalos helyre! Ja, ugye, mink alföldi sovíniszták vagyunk, nemde? Hát akkó druszám kapaszkodj! Most éggy olyan bánátságos-kiejtésű levelet fox olvasni, hogy e'mén a kedved túlle! Remélöm hogy nem foga mögüni a gyétrádat, de most van kedvem ilyesmit írkáni. Móg ki tuggya mikó?...

Na, szóva', Pali komád írt nemrég ,hogy hogy vagyok, móg vagyunk-é ezökön a déli végeken, móg satöbbi... Hát mink ölég jó mögvagyunk ittend ahun vagyunk, Törökbecsén, me' ha arébb vónánk, mongyuk Újvidékné' vagy Zomborná, akkó mán egy kicsit érdekössebb vóna. Ittend nem is piszkának bennünket a „légi vendégök” hogy a fene ötte móg vóna úket! Szöröncsénkre itt nem tanának sém-mi érdeköset... Meg... remélöm nem is fognak...

ÉN jó vagyok, még itt vagyok, nem möntem e' séhová sē, pedig olyan egy möhetnéköm van, hogy nē tuggyátok mög! Nodéhát, ez van, eszt kő szeretni! Van önni, inni, még nem bántanak a ráczok, legalábbis addig nem még mög nem gyünnek a fene gyalogNÁTÓsok. Asztán mög olyan földönfutás fog itten kialaküni hogy nē tuggyátok mög! Nē adjátok hogy gyalogú gyüjjön a NÁTÓ me' akkó mesze'tek az egész szakramentomnak! Möntünk a p...ba lē Koszovóba, me' a határon kilug-gatik a bőrünket oszt nem fogik többet dobra húzni sohasē. Még a Jóisten sē, me' ezök osztán ám tudik a munkájukat, hogy a fene ötte mög úket rakásra!

Druszám! Olvastam a Folkmagazinba' a cikköddet azaz a cikkjeidet. Azokat a levélatírásokat mög a Tekerőfesztiválru mög a hangfövételru! Nagyon f...a gye-

rök vagy mondhatom! Embör, tē vagy a Borsi kettöm, azaz a második mestör, azaz olyan embör akire csak föfelé nézők oszt csudálom hogy kicsi létire mekkora nagy! Lē a kalappa'!

Édös druszám! Borzasztó baszi a csörömet hogy nem möhetök Alpár-ra, pedig nagyon fenytem a fogamat rá! Isten bizony ha egy pár napra is, de e' möntem vóna! Nagyon hiányzik mán a tekerözés, mög Tē is, mög Édös Kedves Feleségöd a Jutka is. Hiányzik a komád is, mög a jó kolégám Balla Tibi, no mög az egész tekerőbanda! Citura mellü, nagyon átpártótam hozzátok, eszt mán tudod! De most mán igazán hiányzik valami tekernivaló...

Remélöm, addig valami csak fog mozdüni ebbü a бүdös disznóhempörgető sárkátyúbü, az Istenfáját nekije de nē mondjam köröszbe mög hosszába me' akkó csak fogom vétközni a lelkömet de úgy javábü! Többet ér ha befogom a számat oszt e'mék alunni!

Lögyetök jók, mink mög maj' tarcsuk a hátunkat amennyire csak löhet, tik mög nē engeggyétök mög Orbánc Vikinek, hogy a fene rágja mög, hogy gyalogú gyüjjön NÁTÓ me' akkó mán montam hogy mi lösz ittend... Ölég vót!...

Mnya! Én möntem oszt írhatná néha egy-két sort az elveszni látszó de még evickélő druszádnak!... Ja! A pósta borzasztójan lēvan lassítva úgyhogy nem írok a telefon mög drága... No mög nem montam hogy nem engednek át bennünket 18 és 65 év közötti hadküteles férfiakat a határon. Másképpen ott löttem vóna a Táncháztalálkozón is oszt lögtam vóna a nyakadon egész áldott nap oszt nyúztam vóna a szöröncsétlen tekeröket.

Na de mos' mán végleg helybehagylak evve' ja bánási beszéd-bogozásba' me' föfordúsza a kínládásba'!

Na, Isten áldjon bennetöket oszt gondójatok rám néhanapján...

Béla"

Drága Druszám!
Szégyenlem magam, de rettenetesen!
Jogosan élcelődik velem időnként a Jutka:
„Te pesti tápos!” Hallgatjuk a híreket,
bámuljuk a tévét, és az egész háborúból
annyit érzékelünk, mintha egy ócska
hollywoodi filmet néznénk.

Vártalak a Táncháztalálkozón. Két napig
ültem a standomon, és vártalak. És ak-
kor fölfogtam, hogy nem jöhetsz. Nem
engednek! HADKÖTELES vagy!

Drága Bélám! Ha imádságból védőernyőt
lehetne vonni fölétek, akkor hidd el, a leg-
biztosabb atombunkernél is jobban védve
vagytok. Nem múlt el nap, hogy ne gon-
doltunk volna Rád. Jutka aggodalma leír-
hatatlan volt. (Azért merem múlt időben
írni, mert most éppen kivonulóban vannak
a szerb csapatok... Na, de hová???)

Azt írod, Jó Barátom, hogy majd Te
tartod a hátad értünk. Meg, hogy én mes-
tör vagyok neked, meg fölnézel rám, meg
„f...a gyerök” vagyok. (Ez utóbbit elfoga-
dom.) No, de megbocsáss Úristen! Ki itt
a nagyobb embör? Én, melletted csak egy
bügébe büjt, csökömvel nyött gurnyasztí
csirke lehetek, Jó Végvári
Vitézem!

Testvér! Én neked mestör nem
vagyok, hanem jó muzsikus társad, ha
elfogadsz. És énrám te föl nem nézel, ha-
nem, ha találkozzunk, úgy összeölelgetlek,
hogy a csontod is ropog bele! Csak már
itt lennél. Isten látja lelkemet, ha jössz,
egy vadonat új tekerő nélkül haza nem
eresztelek! Akkor aztán Balassi Bálint
uram módján muzsikával védheted a vé-
geket!

Druszám, muzsikus testvérem!
Befelé tart a jenki, meg a muszka, hát csak
vigyázz!

Ha pedig tudsz, gyere.

Várlak. Minden nap.

Budapest, 1999. május – június folyamán,
magamban gondolkodva.

Szerényi Béla

Parlando

A gőzösnek hat kereke Bárcsak össze-vissza törne

Bárcsak össze-vissza törne Hogy engemet el ne vinne

**Visznek, visznek, messze visznek
Szerbiáig le se tesznek
Ott várnak az öreg bakák
Göndör hajam majd levágják**

**Göndör hajam ha levágják
Babám kötőjibe szórják
Nincsen annyi hajam szála
Ahány könnyem csordul rája**

Sinkó Jánosné
(1908-1996)
Csongrád-tanya,
1994.
Gy.: Szerényi Béla

Gyöngyöspárta és szalmakalap

A szegedi néptáncfesztivál anatómiája II.

A pénz...

A fesztivál igen költséges rendezvény. Általában 12 napos, két hétvégére összpontosít. Az egyik hétvége maga a néptáncfesztivál, az Újszegedi Szabadtéri Színpadon rendezett szakmai bemutatókkal, menettáncokkal, ünnepi megnyitóval. A másik hétvége a Dóm téri gálaműsorok két előadása. A köztes idő a gálaműsorokon való közreműködéssel, a próbákkal és az utcai illetve a vidéki föllépésekkel telik el. Látható tehát, hogy a napok számának csökkentésével a költségek nem redukálhatók. Csak a létszámsökkentés jöhet szóba, s ez az utóbbi években meg is történt: a korábbi „busznyi” 45 fő helyett most csak 30 fő jöhet együttesenként. (Így is a puszta étkezési és szállásköltség meghaladja – ’98-as árakon – a 6 millió forintot!) Ha tudjuk, hogy a nemzetközi néptáncfesztivál önkormányzat által biztosított éves költségvetési támogatása 3 millió forint, akkor ebből érzékelhető az is, hogy mekkora föladat a kb. 10 milliós kiadású rendezvényhez megszerezni a szükséges anyagiakat.

Elődleges föladat tehát magának az alaptámogatásnak a megemeltetése a költségvetésben, vagy ha másként nem megy, egyéb önkormányzati forrás terhére. Ez a munka általában a rendezvény kezdete előtt másfél évvel kezdődik. Már akkor el kell ültetni a képviselők agyába azt, hogy mit képviseljenek a következő évi költségvetési vitában, ha szóba kerül a fesztivál finanszírozása. Ilyenkor telefonok és levelek sora megy az illetékes bizottság tagjaihoz, s legalább háromszor napirendre is kerül a rendezvény támogatásának ügye. Végül is sok-sok vita és közgyűlési leírás, illetve megszavazás után sikerül az alaptámogatást megduplázni. De ez az összeg még mindig csak – mint fentebb láttuk – puszta itt-tartózkodásra elég. A hiányzó pénzt pályázatokból, mecénási támogatásokból és jegybevételekből kell előteremteni.

Alább majd látjuk, hányfelé kell pályázatot írunk. Nagyon komolyan kell vennünk azok minden mondatát, minden előírását! A pályázatrészhez külön képesség és komoly fölkészülés szükséges, ez szinte egy új szakma lett. A megfelelő cél jó stílusban való megfogalmazása, az eltalált arányok és jó ajánló – fél siker. Sokévi tapasztalunk: rendszerint pályázataink felét így is elutasítják, sikeres pályázatainkban pedig a kért összeg felét szavazzák meg többnyire. Így viszonylag könnyű kiszámítani, hogy hová és mennyi pályázatot írjunk, s azokban milyen összeget jelöljünk meg. Általában komoly esélyünk van a rendezvény összköltségvetése egyharmadának pályázati úton való megszerzésére, de biztosra azért nem mehetünk... És itt álljunk meg egy kis kitérőre!

Ebben a pillanatban – ’98 májusában vagyunk egy-két hónappal a rendezvény megkezdése előtt, de még nem tudjuk, hogy tulajdonképpen mennyiből is gazdálkodhatunk, miközben már legalább fél éve elküldtük a meghívókat, megrendeltük a szükséges szálláshelyeket s egyéb dolgokat. A középtávú terveinket ismeri mindenki (jelenleg 2004-ig szól), akinek köze lehet a néptáncfesztivál finanszírozásához. Az ideiről is tud minden döntéshozó legalább három éve, mégis ott tartunk, hogy teljes a finanszírozási bizonytalanság. Sajnos nincs egy hosszú távú stabilitást biztosító önkormányzati határozat vagy megállapodás, amely az igényeket fölmérve s azokat bizonyos szinten kielégítve megnyugtatóan és időben rendezné az ilyen típusú intézmények (rendezvények) anyagi helyzetét.

Visszatérve a pályázatokhoz. Természetesen ahány pályázat, annyiféle költségvetési melléklet: ide ezt írjuk fontosnak, oda azt, itt ezt hallgatjuk el, amott mást, itt erre kérünk kétharmadnyi összeget, amott másra, de csak a felét stb. Gazdasági vezető legyen a talpán,

aki az így befolyó összegekről az előírásoknak megfelelően el tudjon majd számolni! Persze el tud... A szponzori támogatásokról, a mecénás-keresésről (még inkább megtalálásáról) lehetne beszélni, de ez olyan kudarcos terület s annyira nem hatékony és eredményes, hogy – hozama szerint – szinte szóra sem érdemes... (Itt nem arról van szó, hogy e korszerű pénzszerzési móddal nem élnénk, igenis sok munkát fektetünk bele, és energiát áldozunk rá – csak sajnos, szinte eredménytelenül!)

Aki fantáziát látna a rendezvény szponzorálásában, az rögtön velejéig fölforgatná a fesztivál évtizedek során kikristályosodott rendszerét, megváltoztatná eszmeiségét, átförmálná gondoltságát, azaz saját üzleti haszna szolgálatába állítaná azt. A tudományos életben is ismert fogalom mintájára egy „alkalmazott néptáncfesztivált” rendeztetne támogatása fejében. Természetesen minden kis forintnak örülünk, de be kell látni, hogy a rendezvényen tulajdonképpen nagy tételek segítenek: százezres, vagy milliós támogatások. Ha ezt a nagyságrendet egy kiszemelt, leendő mecénás meghallja, abban a pillanatban a helyi idegenforgalmi adóra hivatkozik, mondván, ő már annak befizetésekor teljesítette ilyen irányú kötelezettségét, különben is hagyjuk őt békén, naponta húszasával kap ilyen „ajánlatokat”.

Mіндеzen problémákat fölismerve, fokozva erőfeszítéseinket, a későbbiekben egy olyan fesztivál működtetése a célunk, amely üzleti értelemben egy profi stáb által mozgatott, olyan nyári eseménysorozat megrendezése, amely széleskörű érdekeltségi alapon működik, bevonva ebbe az üzleti világot. Ez azt jelenti, hogy a fesztivál áruba bocsátja a maga idegenforgalmi vonzerejét azoknak, akik tulajdonképp belőle élnek (a szállodásoknak, a vendéglősöknek, a kereskedőknek), bizonyos ellenszolgáltatás vagy anyagi hozzájárulás fejében. (E tekintetben a külföldi példák azt mutatják, hogy ezen kör nem csak hogy ímmel-ámmal támogatja, hanem egyenesen maga hozza létre az ilyen típusú rendezvényt abból a célból, hogy látogatottságát, forgalmát s ezáltal üzleti hasznát növelje. Fölkínálja népszerűsítő eszközeit, pontosabban az azokon való megjelenés lehetőségét (prospektusait, plakátjait, reklámtábláit, meghívóit, szórólapjait, másorközlő szövegeit, sajtótájékoztatóit stb.) az üzleti élet szereplőinek hosszú távú szponzori támogatások fejében.

Tekintettel arra, hogy a fesztivál majdnem minden rendezvénye a nyílt utcán zajlik, ahol jegybevétele nem számíthatunk - csak a szakmai, folklórbemutatók a kivételek e tekintetben, rendezvényi bevételeink nagyságrendileg kisebbek a föntebb említett többi bevételi forrásainkhoz képest. Viszont a néptáncfesztiválnak nagyon nagy a pénzben nem kifejezhető bevétele. Ha csak a résztvevők körét nézzük, azt látjuk, hogy a táncosok és énekesek szeretnek itt lenni, szeretik Szegedet, s ha csak tehetik újra és újra eljönnek ide. A vonzerő jele az is, hogy a hazai és külföldi csoportok elvive jó hírünket, olyan nimbuszt teremtettek, a szegedi néptáncfesztiválnak az elmúlt évtizedekben, hogy nem győzünk válogatni az ajánlkozó néptáncegyüttesek között. Ez pedig azt is jelenti, hogy van módunk a minőség alapján válogatni.

Természetesen a fesztivál maga is, de még inkább Szeged városa a hasznélvezője ennek a „bevételnek”, mert mondhatja: van egy szelete a kultúrának, amelyben a város biztosan a legnagyobbak közé tartozik Magyarországon és Európában – ez a folklór, a maga politikamentes, népszerű világával.

Nincs róla kimutatásunk – tanácsadóink javasolnak egy szociológiai fölmérést e témában – de tudjuk, látjuk, hogy e rendezvényünk idején megnövekszik a turistaforgalom Szegeden. Ilyenkor természetesen nő a szállodai, az éttermi, a kereskedelmi és az egyéb szolgáltatások forgalma is, amelyeknek haszna is a városban csapódik le. Így térül meg tehát – ha áttételesen is – a város által nyújtott anyagi támogatás.

Simoncsics János
(Befejező rész a következő számban.)

Fotó: Michel van Langeveld

1999. április 16-án új vendéget köszönhetünk Tündik Tamás jóvoltából a Haller utcában: Tímár Viktor gyimesi muzsikust, aki öt héten át oktatta az érdeklődőket. A foglalkozások már-már hagyományosan furulya-, táncoktatásból és tánczából álltak. Aki komolyan érdeklődött a gyimesi zene iránt itt mindent megtalálhatott: furulyát, CD-t és videokazettát.

Örömteli, hogy az évek múlásával mennyivel könnyebb lett archaikus népzenei játsszó muzsikusokkal találkozni. Régen, aki eredeti erdélyi, moldvai zenét szeretett volna adatközlőktől gyűjteni, az kénytelen volt felkutatni és felkeresni őket otthonukban. Ma már sokkal egyszerűbb a helyzet.

Februártól Budapesten muzsikált Legedi László István klézsei furulyás is. Aki „sültülni” vagy táncolni szeretett volna, annak kiváló alkalom volt ez a mintegy három hónapos kurzus, hiszen hétfőnként a kezdőkkel a Csíki-hegyek Utcai Általános Iskolában, péntekenként a haladókkal a Ferencvárosi Művelődési Központban foglalkozott. Mindenki elleshetette az „öreg” mozdulatait, s aki ezzel sem elégedett meg, video és audio kazetta segítségével folytathatta a tanulást. A „zeneórák” után lehetőség nyílt moldvai táncokat tanulni, mintegy harmincat. Bebizonyosodott, hogy van még mit tanulni, akár zenében, akár táncban. Az összejövetelek tánczábbal zárultak, ahol a „diákok” kipróbálhatták tudásukat színpadon és táncparketten egyaránt. A napi penzum teljesítése után az Űsztürü és a Sültü zenekar gondoskodott a jó hangulatról.

Lélekben megjárva Moldvát és Gyimest, gyűjthetett mindenki eredeti adatközlőktől itt Magyarországon. Öröm volt megismerkedni ezzel a két nagyszerű emberrel, akik még apjuktól, nagyapjuktól tanulták a dalokat és táncokat. Mekkora fejlődött a világ: néhány éve még ki kellett utazni hozzájuk, ma már „szinte” házhoz jönnek. Aki nem él ilyen lehetőséggel, annak továbbra is ott az útlevél.

Benkő András

APRÁJA * APRÁJA * APRÁJA

Keszthelyen Georgikon Club néven minden hónap utolsó péntekén a Georgikon Néptáncgyűttes és barátai szeretettel várnak mindenkit rendezvényükre.

A Magyar Előadóművészetért Alapítvány 2000-ben megrendezi az államiságunk 1000 éves fennállásának megünneplésére tervezett, fotó- és borkiállításal egybekötött Öt Lyra Világfesztivált

A magyar Művelődési Társaság, a Magyar Írók Szövetsége, a Magyar Művelődési Intézet, a Magyar Rádió és az Állami Népi Együttes közös rendezésében tartották meg a „Költészet Napját” a Budai Vigadóban 1999. április 11-én. A programból:

József Attila – Jordán Tamás és Sebő Ferenc
Görgy Gábor: Divatjamúlt elégia
Dr. Pomogáts Béla:

A határon túli kisebbségi magyarok költészete
Tornai József: A költészet hitelessége
Sumonyi Papp Zoltán:
Költészet az elektronikus médiában
Oláh János: Egzisztencia és költészet ma

Megjelent a „A MAGYAR FOLKLÓR” legújabb kiadása, melyet Voigt Vilmos mutatott be az Oziris Könyvesházban 1999. április 20-án, Fejős Zoltán, Kósa László, Paládi Kovács Attila és Pócs Éva társaságában.

A III. Vass Lajos Népzenei Verseny döntője került sor április 10-én a Magyarok Házában. A versenyben hazai és szlovákiai, kárpátaljai, erdélyi, moldvai és vajdasági magyar csoportok és szólisták is részt vettek.

A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége (KÓTA) és a Pataky Művelődési Központ 1999. április 10-én rendezte meg a Kőbányai Népzenei Gálát és Aranypáva Találkozót. A műsorban közreműködött a Pataky Nőikar, a Margaréta Népdalkör Tiszaszentimrérről, Klopp Katalin, a Tati Német Nemzetiségi Dalkör, a taktaszadai Népdalkör és a Kis-Csepel Gyermektáncgyűttes.

„Magyarország csipkái régen és most” címmel kiállítást rendezett Kiskunhalas Város Önkormányzata és a Halasi Csipke Közalapítvány, melyet 1999. április 30-tól május 14-ig láthattak az érdeklődők a kiskunhalasi Csipkeházban.

„Csalogató” címmel került sor a Gutenberg Művelődési Otthon és a KINEMA 2001 Művészeti Alapítvány Hagyományteremtő Néptáncversenyének döntőjére 1999. május 1-én, majd május 8-án, melyen általános és középiskolás táncosok vettek részt.

„Az évezred küszöbén” címmel tartotta jubileumi gálaműsorát az 50 éves HONVÉD EGYÜTTES az Erkel Színházban 1999. május 3-án. A program első részében részt vett a Honvéd Férfikar, Szalai Antal és népi zenekara, valamint a Honvéd Táncszínház. A második részben a Honvéd együttes és vendégei szerepeltek.

Megnyílt a Teleki László Alapítvány könyvesboltja: a BUDAPESTI TELEKI TÉKA
Címe: 1088 Budapest, Baross u. 1.
Telefon: 267-6996

TISZAALPÁR

NEMZETKÖZI TEKERŐFESZTIVÁL
1999. VII.29.-VIII.1.

Koncertek

VIII.1. 15:00 a Zárda templomban:
TEKERŐS MISE

A MAGYAR TEKERŐZENEKARRAL
19:00 a tiszalpäri vár szabadtéri
színpadán:

MAGYAR TEKERŐZENEKAR
„VITÉZEK AZ VÉGEKNÉL”
(Bokros zenekar, Bársony Mihály
Hagyományörző Együttes)

Július 29-30-31-én
21:00 HAGYOMÁNYÖRZŐ
PADKAPOROS BÁLAK,

tekerő - klarinét muzsikára
Helyszín: ML-Nívó Kft üdülője
(Ady Endre u. 18.)

NÉPRAJZI ELŐADÁSOK
Július 29-én

20:00 Szerényi Béla: A Dél-Alföld
zenei hagyománya
Július 30-án

20:00 Rózsa Gábor, muzeológus:
Tekerőmuzsika Szentesen
Július 31-én

20:00 ZENÉSZEK A HÁBORÚ
ELŐTT Tari Rókus, 86 éves bokrosi
klarinétos, özv. Bársony Mihályné,
szül. Vikor Rozália és Bársony Rózsa
előadása

Helyszín: ML-Nívó Kft üdülője
(Ady Endre u. 18.)

EMLÉKEZETES HANGHORDOZÓK – 1998

Hanghordozók kiadásával emlékezett meg több táncmuzsika zenekar tavalay, az 1848-49-es szabadságharc 150. évfordulójáról. A megjelenést a Tánc-háztalálkozóra időzítették, melynek a második napja éppen március 15-ére esett. Négy kiadványra szeretném felhívni a népzenekedvelők figyelmét:

- Békés Banda: Huszárverbunk
- Egyszólam zenekar és Kalamajka zenekar: Megütik a dobot
- Jánosi együttes és Kobzos Kiss Tamás: Kossuth izenete eljött...
- Téka együttes: Huszárgyerek, huszárgyerek

A felsoroltakból hármat élőben is volt módom meghallgatni március tizenötödikén a Tánc-háztalálkozón. Ezek a kiadványok is a magyar zenei hagyományok rendkívüli gazdagságát igazolják, hiszen a négy hanghordozón ötvennégy összeállításból csak kilenc közös dallamot illetve szöveget találhatunk. (Többségében mind más-más dallammal, vagy hangszerelésben.) Ezek a következők: „Kun verbunk; Este későn megperdítik a dobot; Huszárgyerek, huszárgyerek szereti a táncot; Kossuth nóta; Kossuth izenete eljött; Huszárosan vágatom a hajamat; Gyere pajtás katonának; Széki verbunk; Ha Görgey igaz vezér lett volna”.

– Békés Banda: Huszárverbunk –

Verbunkok, sorozónóták, katonadalok 1848-49 jegyében (50' 21")
Első CD-jét hallgathatjuk egy profi zenekarnak mely nem küzd alapvető ritmusbeli és intonálási gondokkal. Népzenei előadásmódjukat az autentikus stílus jellemzi. A lemez nyitódalában ezt ötletesen be is mutatják. Lajtha László eredeti gyűjtését hallhatjuk a Balassagyarmati zenekartól, majd abból átúszva szólal meg a „Huszárverbunk” és a „Sarkantyús”. A terciszólam ízléses, nem túl erőltetett. A hegedűnél kicsi bizonytalanság érezhető a „Sarkantyús”-ban az első pizzicato-nál.

2. A „Kossuth lova megérdemli a zabot...” c. összeállításban a furulya-ének párosnál bizonytalan intonálás figyelhető meg János Hajnalka énekében a sorvégeknél. Ez abból adódik, hogy a furulya „speciális” hangsorára kellett volna intonálnia, ami nem egyezik az énekelt dallamával. Erre a felvétel készítőjének és a furulyásnak is jobban kellett volna figyelnie.

3. Bertóké és Vasvári összeállításnál a szoprán-szaxofon helyett a tárogató talán autentikusabb hangzást adna.

4. Szokolay Dongó Balázs kitűnően dudálja a „Dudaverbunk”-ot és a dallamok közti aprájkát. Mikor már azt gondolnánk, nem lehet tovább fokozni a dudajátékot, akkor húzzák rá a hegedűsök. De aztán még ezen is csavarnak egyet, és dobbal szól a muzsika. Így még talán a hallgatónak is kedve támadna beállni az elvonuló verbuválók közé.

5. Széki verbunk (csellóval), majd „Este későn megperdítik a dobot...” – szép tiszta ének. Jól hallható, hogy Icsántól tanulták a játékmódot, csak a kíséret bizonytalan egy kissé – akkordozásban, és a ritmusban.

6. Szoprán szaxofon indítja: „Kossuth Lajos íródeák...” (talán Barbócz Sándor éneki). Majd hagyományörző cigány stílusban... kannával, gitárral, pergetve, (Rácz Gyula éneki nagyszerűen) a „Kossuth Lajos Debrecenben sok pénzt rakott a zsebébe...” kezdetű dalt. Utána cigányzenekari felállásban hallható az „Esik eső karikára...”, melyet a banda énekel. (Ötletes, változatos összeállítás.)

7. Kőröspataki verbunk és „Régi magyar”, vagyis csárdás, majd szökö következik, melyben kicsit idegen az elektronikusan duplázott hegedű.

8. A „Katonakísérő” furulyajátékán Csete Árpád ujjlenyomatát vélem látni, hallani, ízléses autentikus énekléssel párosítva. Csak két apró észrevétel: a sorvégi díszítések János Hajnalka énekében túl hangsúlyosak lettek, talán ha könnyebben peregnének, szebb lehetne. Ezt a „Négyestánc” (magyar) követi. Végül a „Kaszárnya, kaszárnya, sűrű rácso ablak rajta...” dallam következik. Érdekes, itt már tisztább a furulya - ének intonálás. A szomorú kicsengés – „Nem leszek a tied” –, túl közel esik az utána következő mulatozó huszárok nyalka, fickós, énekéhez. Fülünknek jól esett volna egy kicsit hosszabb szünet.

9. „Huszár gyerek, huszár gyerek...” – vonós, cimbalom, szaxofon banda egy ritkábban játszott verbunk variációt muzsikál.

10. A „Rabének” összeállításban hosszúfurulya kísérettel éneki Barbócz Sándor, a „Rab vagyok, rab vagyok, szabadulást várok...” című dalt.

11. „Friss és Verbunk Madocsán” – ismét teljes zenekart hallhatunk, cimbalommal és szaxofonnal.

A legrövidebb összeállítás 2' 38", a leghosszabb 6' 43". A címlapon egy feje tetejére állított nagybőgő, rajta mézeskalács huszár feszít. Körülötte az „F”-lyuk talán mint egy óriási bajusz kanyarodik. A borító elég egyszerű, hiányoznak a dalszövegek, csak a műsorszámok címeit olvashatjuk. A zenekar tagjairól, a közreműködőkről minimális információkat a belső oldalon találunk.

– Egyszólam-Kalamajka: Megütik a dobot –
1848-49 az énekes és hangszeres népzeneben (68' 32")

E két együttes akármelyik lemezét bátran megvásárolhatjuk anélkül, hogy akár egyetlen nótát is hallottunk volna róla, hiszen elismerten az autentikus magyar népzene legszínvonalasabb megszólaltatói közé tartoznak. S most tetejébe egyazon CD-n hallhatók! Erre a konstrukcióra már korábban is számíthattunk, hiszen Fábrián Éva mindkét együttesben énekel. A felvételeken Juhász Katalin és Agócs Gergely is közreműködik, egy dalt pedig gyerekek szólaltatnak meg. Az album azért is üdvözlendő, mert a Kalamajkának eddig mindössze három bakelitlemeze (LP) látott napvilágot, még 1988-91-ben (melyeket másokkal ellentétben maig sem adtak ki CD-n). Pedig 1991 óta Halmos Béla a zenekar primása. A közös CD maximálisan beváltja a hozzá fűzött reményeket. Nemcsak a hangszeres terén mondható rendkívül változatosnak – zenekar, furulya, duda, hegedű, ütőgardon –, hanem a zenei anyag szempontjából is. „Arra törekedtünk, hogy a műsor, a szabadságharc énekes és hangszeres népzenejének valamennyi rétegét bemutassa a legarchaikusabb dallamú és előadású, aktualizált szövegű daraboktól a korabeli keletkezésű, részben folklórizálódott műdalokig.” – olvasható a lemez ismertetőjében. Most, amikor Görgey Artúr lovasszobra újra helyet kapott a Budai Várban, külön kiemelendő az a dal, amelyik a méltatlanul meghurcolt tábornokot élteti: „Éljen a két hazafi / Perczel Mór és Görgey.” A lemezen szereplő utolsó előtti nóta viszont tagadja, hogy „Görgey igaz vezér lett volna”, de ezt nem a szerkesztők elmarasztalásaként, hanem tényként említem, hiszen hozzátartozik Görgey személyének ellentmondásos megítéléséhez.

A borítón egy pad áttört háttámlája látható festett gyalogosokkal, huszárokkal. A jó kiállítás, átgondolt, de nem túlbonyolított grafika Molnár János munkáját dicséri. Kiemelném Juhász Katalin nagyszerű munkáját, aki a dallamokat válogatta és tömör, érthető jegyzetekkel látta el.

Feldolgozások: Egyszólam és Kalamajka, társszerkesztők: Nagymarosi András és Juhász Zoltán, tanácsadók Olsvai Imre, Szabó Zoltán, a Néprajzi Múzeum tárgyai rendelkezésre bocsátásával segített.

Kitűnik, hogy nagyszerű csapatmunka eredménye ez a CD. Egy-két hiba így is került a dalszövegekbe, melyeket akkor vehetünk észre, ha együtt énekelünk a lemezzel. Ezek a bosszantó apróságok talán nem lennének, ha a grafikus is alaposan ismerné a zenei anyagot. A zárójelben lévő szavakat olvashatjuk a szövegekben:

1. Duna vize miért oly (olyan) keserű
1. Menni köll (kell) galambom
3. „Egy élet gyöngy élet, ennél szebb nem lehet...” – a gyermekének az összeállítás végére elfáradt, mellé-mellé csúszott az intonálás.
5. A „Kossuth Lajos azt izente” bizonytalan furulya indítással kezdődik. Zenei csemege viszont a székely katonai induló furulya-gardon együttese.
7. Egy apró szövegeltérése: „De azért tük ne legyetek szomorúk” (De azért ti ne legyetek szomorú...), a banda sajnos nincs egybehangolva, ami a hamis lehúzásnál a legfeltűnőbb.
8. „Azt beszélük oda föl...” kezdetű összeállításban ízes, kitűnő éneket hallhatunk Agócs Gergelytől.
9. A „Majd kiderül (megsegít) a magas ég...”-ben Juhász Zoltán autentikus dudajátékát élvezhetjük. Viszont az „Azon fújom ezt a nótát” és a „Mátyás király igazságát” szövegeknél Juhász Katalin elcsúkló díszítéseit, csúsztatásait túlzottnak tartom. Ismét egy szövegeltérés a „Majd megsegít (kiderül) a magas ég” sornál.
10. „Villám a huszár vágása / Ejsze Kossuth (Kossuthnak) katonája”
13. A „Gábor Áron rézagyúja” székely verbunkkal kezdődik, majd a címadó dalt éneki Halmos Béla. Végezetül közzétették, aprájkát muzsikálnak, melyet kissé sietősen, kapkodva zárnak le.
14. „Kraçowiak (a lengyel légió táncnótája)” – kedves, vidám muzsika, érdekes lett volna hosszabban is kifejteni.
15. A „Garibaldi csárdás kiskalapja...” című összeállításban a „Könnyű a németnek” és a „Szennyes az én ingem” kezdetű versszakokat megcserélték a szövegekben, a szlovák változat szövegeit pedig hiába keressük.
16. A „Kun verbunk”-ban a banda hamiskás, a befejezés pedig ügyetlen.
17. „Áldja meg az Isten azt az édesanyát...” összeállítás kórusában az oktáv-törés nem éppen követendő példa Berecz András énekénél (a felső szólamban).
18. „Kispejlovam megérdemli a zabot...” A banda sajnos nincs egybehangolva, így a két ének ars' is lehetne tiszta.
19. Fábrián Éva, mint egy ars poeiticát éneki tisztán csengő hangján az „Ezernyolcszázennyolc...” kezdetű dalt.

A lemez legrövidebb összeállítása 1' 22", a leghosszabb 5' 28".

– Jánosi Együttes és Kobzos Kiss Tamás: Kossuth izenete eljött... –
Az 1948/49-es szabadságharc korának dallamai a korabeli források,
valamint a népi emlékezet szerint. (63' 10")

(Nem tévedés, száz évvel későbbi dátum áll az előttem lévő lemezborító füzet első oldalán! Már csak az lepne meg, ha a felvételt 1848-ban készítették volna a ZA-KI Hangstúdióban.)

Borítója egyszerű, de nem eléggé átgondolt: nem lett volna illő a festmény két vertikális csikkal elvágni a kiadó neve és a sorozatszám miatt. A cím még éppen kivehető, de a művészek nevét durván beleírták zöld színnel a festménybe, mely így nehezen olvasható. Amint kinyitjuk, bizony láthatjuk, hogy a Jánosi együttes és Kobzos Kiss Tamás egyoldalas tájékoztatóján kívül nincsenek grafikai ötletek az egyszerű dalszövegkönyvben. A szöveg könnyű olvashatósága sokszor erőnye is lehet egy kiadványnak, de ebben az esetben ez hiányzik a hangszerek felsorolásánál. Kobzos Kiss Tamás tekerőn kíséri énekét a „Históriás ének az aradi vértanúkról” című dalban. Borítóterv: Jánosi András. A kiadó – Hiripi – nyilvánvalóan a grafikusot gondolta így megspórolni, de ennek sok bosszantó baki lett az eredménye. Ezek a következők (a zárójelben lévő szavakat olvashatjuk a szövegkönyvben):

7. „Kossuth izenete eljött...”, b tételét a 9/b nótához írták a szövegkönyvben. Közületek (közületek); véletlek (véletek).

11. Utolsó sorában „Erdélyország a fiait siratja.” (sirassa).

12. „A magyarnak nincs már (nincsen) többé hazája.” Imádkozunk (Imádkozunk)

13. A 6. versben „Mint egy dülő félben lévő (levő) templom tornya.”

14. Utolsó vers második sorában „Mert a zsarnok kiszívta már (piros) vérünk”.

16. „Nem hervadt el a rózsá el,” 4. versszak ismétlésében fölkötünk helyett (felkötünk) áll a szövegkönyvben.

A hangzóanyag stílusából is érezhető, de az ismertető füzet is megemlíti, hogy „A hangszeres dallamanyag ugyan jórészt 18. századi kéziratok gyűjteményekből származik, azonban részben a dallamok máig nyomon követhető változatai, részben a reformkorban föl-fölbukkanó formáik hitelesítik a szabadságharc idején való jelenlétüket, ismertségüket.” Mind a 16 összeállítást Jánosi András és Türi András hangszerelte, illetve Jánosi András, a Jánosi Együttes és Kobzos Kiss Tamás dolgozta fel. A legrövidebb összeállítás 2'17"; a leghosszabb 5'57". Egy kivételével mind vonószene, hol csellóval, hol nagyobbövel, a hangzást helyenként kiscimbalom tarkítja. Zenei észrevételeim:

1. Az első összeállításra egy tisztábban intonált verziót szívesebben hallgattam volna, a brácsa és a bőgő nincsen a hegedűhöz hangolva. Nagyjából sejtethetjük, mi vár ránk az egész CD hallgatása közben.

2. „Bihari János: Tánconóták” – fölünk már meg is szokta a kissé félreintonált, botladozó hegedűlést.

3. Az „Él a magyar, áll Buda meg...” dalban a brácsa és cselló kíséret felvezető hangjai, a szeptimek hamisak, a zárlat – „míg csak él” – ügyetlen.

4. „Rákóczi induló”-ban Jánosi András össze-összeakadó ujjaiért izgulhatunk, Pálfi Zsolt bőgőjét hamisra hangolta (az „A” és „D” húrokat), s tovább már nem is kell sorolnom a nem együtt zengő hangokat, akkordokat.

5. Érdekes a „Kossuth nóta” a „Gyere pajtás katonának...” szövegével. Népi hagyományban régen elterjedt, hogy ugyanarra a dallamra más-más szöveget énekeltek.

6. Jánosi Andrásról túl iskolásan elhegedült lassú verbunkot hallhatunk a „Lassú és gyors verbunkosok”-ban. A gyors verbunkost már a tőle megszokott virtuozitással muzsikálja.

7. Kossuth izenete eljött...” szépen előadott összeállítás.

8. Bihari János: „Verbunk és friss” változata tisztán intonálva szól.

9. A „Mi piroslik ott a síkon távolba...?” szépen elmuzsikált összeállítás.

10. Magyar nóták Veszprém Vármegyéből című gyűjteményből. Verbunkos stílusban szépen elhegedült dallamcsokor.

11. A „Lágy a kenyér, pirítani nem lehet...” végén gyenge a lehúzás.

12. „Honnan jössz te oly leverten...?” összeállítást gyimesiesen, két hegedűvel és énekel adták elő.

13. „Históriás ének az aradi vértanúkról” dalban hamiskás a tekerő, és modoros Kobzos Kiss Tamás éneke. Nagyon fura hatású párosítás a dúros, pozitív kicsengésű kanasztánc dallam az aradi vértanú tragikus történetével. A hangszerelőknek és a feldolgozóknak elkerülte a figyelmét, hogy a magyar népzeneire oly jellemző a forma és a tartalom szoros kapcsolata.

15. A „Legyen úgy, mint régen volt...” című dalban a Jánosi Együttes végig hamiskásan intonál.

Kobzos Kiss Tamás énekét a túlzottan színpadias szövegkijetés (énekmondás) jellemzi, talán csak suttogva nem énekelte el a verset. Népzenei kísérettel mindenképp furcsa a fölünknek.

Sajnálatomra a Jánosi Együttes régi csillogságát csupán a „Kossuth izenete eljött...”, a Bihari János: „Verbunk és friss” és a „Lágy a kenyér pirítani nem lehet...” című összeállításokban véltem fölfedezni.

– Téka: Huszárgyerek, huszárgyerek –

Kiadta a Honvéd Együttes és az Új Kar-ton Kft. az 1998. március 15-e tiszteletére megrendezett Nemzetközi Katonai Hagományörző és Huszártalálkozó alkalmából. (59' 34")

Ebből már sejteni véljük, hogy más felfogásban készült ez a zenei összeállítás, mint az előzőek. A legrövidebb szám 2' 58", a leghosszabb 24' 39". A kiadvány egyszerű, izléses: itató huszárt ábrázol, aki lovára könyöklő. A felvétel a Yellow stúdióban készült, 1998. február 12. és 17. között. A borító csak a tételek címét, hosszát és a muzsikuskó listáját tartalmazza. Hiányoznak a dalszövegek és a háttér-információk!

„A” oldalán több mint harminc perces széki összeállítás hallható, s ez azért említésre méltó, mert a hazai táncmuzsika zenekaroktól ritka, hogy nem számokat vagy rövidebb táncrendeket adnak elő, hanem nagyobb figyelmet szentelnek egy tájegység vagy falu zenei anyagának. A kazetta „B” oldalán kuruc dalok, dudánóták, alföldi és csiki dallamok kaptak helyet, valamint a címadó összeállítás.

Az első tétel a széki „Verbunk”, mely nyugodt, méltóságteljes, feszes tempójával behangolja a hallgatót is. Ekkor még nem sejtethetjük, hogy a „Verbuvának Szék városán...” kezdetű dallal egy 24' 39"-ig tartó rövidcska táncrend veszi kezdetét. A vendégmuzsikuskó közül a széki Fülöp Zsuzsanna énekét az „Este későn megperditik a dobát...”-tól hallhatjuk. Így háttérbe kerül Havasréti Pál alacsonyra intonált „H” hangja az első sor végén, „Én magam is felesküdtem alatta...”. Az „Erdő mellett de magos, erdő mellett de magos a kaszárnya...” kezdetű dalban már újra a férfi ének dominál. Utána az „Erdő, erdő, erdő, marosszéki kerek erdő...”-ben Lányi György borizú orgánuma félreérthetlenné teszi: egy széki regruta-bábla pottyantunk, ahol egy-egy dalnak bizony az összes versét illik ismerni és elénekelni. A „Székvárosi halastó, de halastó...” után a „Márványkőből, márványkőből, van a Tisza feneké...”, következik, majd „szapora lassú”-ba vált a zenekar, s az „Adriai jeges tenger hányja veti a hullámot...” és a „Nem loptam én életembe...” című dalok hallhatók. Az aprója összerázás után csárdással fejezik be a mulatozást. Az „A” oldalt a „Köszönöm édesanyámnak...” kezdetű keservessel zárják, Tárnoki Beatrix és Vizeli Balázs csak úgy szikieszen tekergetik a hajlításokat, mely „gyöngyözik, akár a széki szilva a pohár szélén”.

A második oldal tekerő és tárogató kíséretével (vendég: Berán István) a kedvesüket óhajtó és hazaváró nők lírai dalával kezdődik, és a kuruc időkét idéző dalokkal zárul.

A „Kerek az én szűrőm alja...” dudajátéka korrekt, de nagyon iskolásan indul. Lányi Györgytől szokatlan ez a kimért dudálás.

A „Kapitány úr azt mondja a bakának... (Alföld)” összeállítás ismét tekerővel kezdődik, majd átúszik a hegedű, törökcsip (vendég: Berán István), dob trióba, melyet a Törökcsip indítják, azt követően pedig a Kun verbunkot hallhatjuk. Mindenképpen különlegesség, hiszen vonós zenekari változata az elterjedtebb. Az alföldi részt tekerő-énekekkel zárják, az „Amott legel, amott legel...” cíművel.

„Félkötöm a kardot... (Csik m.)” összeállítás furulya, ének (vendég: Berán István), majd hegedű előadásában szól meg.

Végezetül a „Huszárgyerek, huszárgyerek...” majd' kilencperces összeállítást hallgatva nehezen tudnék ellenállni, hogy „beírják a nevemet a nagykönyvbe”. Örömmel várjuk a kiadvány CD változatát is.

Smirgli

Éles szemű és vajt fülű szakkritikus jelentkezett a folkMAGazin hasábjain. Csak örülhetünk neki. Régóta szükség lett volna ilyen „eligazító”, kívülről jött észrevételekre, melyek egyfajta szubjektivitással, de mégis a hallgató, a vajt fülű hallgató igényességével, az éles szemű, elemző kritikus gondosságával mutatja meg a hibákat. Ezzel – magasra téve a mércét – segít énekeseknek, zenészeknek, szerkesztőknek jövőbeli munkáik igazgatásában. Lehetne mondani, hogy egy korszak lezárult. Már nem csak „bájolgni” lehet, hogy „de örülünk, hogy ez a szép népzene megjelent lemezen”. A zenei igényesség (külön a népzenei igényesség) fejlődése megeremtetette az igényes hallgatót és kritikuszt is.

Eloivasva Smirgli kritikáit, (az összekötő elmondása szerint nem is egy embert rejt ez a név) több helyen az a vicc jutott eszembe, mikor a szimfonikus zenekarhoz új karmester érkezik: Az első próbán a zenészek kissé megilletődöten muzsikálnak, mikor a karmester lekopogja a zenekart. „– A harmadik hegedűstől azt a cisz hangot, egy lehelettel följebb kérném!” ... Megy tovább a muzsika, kis idő múlva megint leállítja a zenét. „– Kérem, hogy a harmadik csellista a hatodik ütemben az F hangnál intonáljon jobban a többiekre!” ... A zenészek csak néznek, ezt a hallást! Még nagyobb az elfogódottság. Mígnem egy hosszú generálpauzába az üstdobos véletlenül beleüt egy irtózatosat. A karmester felkapja a fejét: „– Ki volt az?...”

Mindenesetre a Smirgli név találó...

(szerk.)

A NÉPTÁNCOSOK SZAKMAI HÁZÁNAK ÚJ KIADVÁNYAI

A nyár folyamán megjelenik a Játék és tánc az iskolában című kiadványsorozat újabb kötete: Magyarországi német, román, sokác, szerb és szlovák táncok

„Sokan, sokfélék vagyunk itt a Duna és a Tisza mentén, mégis mindnyájan magyarországiak. Egymás mellé sodort bennünket a történelem, kiknek elődeit a régmúlt idők, kiknek dédapáit, nagyapáit az utolsó pillanatait élő XX. század viharos évei. Az itt élő népek kultúrái, a politikával ellentétben, békésen megfértek együtt, színesítették, gazdagították egymást. Régi adósságunk e kötet, amelyben magyarországi nemzetiségek néptáncaiból adunk kínálatot a gyerekeknek. Ismerjék meg, hogy egy báli hangulatban milyen vidám tud lenni a német polka, és miféle ördögös ritmusokat járnak a méhkeréki románok. Érezzék egy sodró lendületű szerb kólóban az együtt táncolás örömet, lássák meg a szépséget a baranyai sokácok lakodalmi táncaiban, jókedvűen táncoljanak egy maglódi szlovák csárdást, mindezekkel példát mutatva arra, hogy a magunk hagyományait, értékeit is csak úgy becsülhetjük, ha a másokéra is figyelünk.”

Foltin Jolán

Már kapható ugyanebben a sorozatban egy új videofelvétel: „Játék és tánc az iskolában: Sárköz” Ez a segédanyag módszertani segítséget nyújt a pedagógusoknak a sárközi anyag tanításában. A felvételen Matókné Kapási Júlia és Szabadi Mihály tanítja az alaplépéseket a Bartina Gyermekcsoport és a Bartina Zenekar közreműködésével. Az eredeti felvételeken decsi és öcsényi hagyományörzők láthatók. (Előkészületben: Rábaköz, Galgamente)

A kiadványok megvásárolhatók a Magyar Művelődési Intézet Könyvtárában Cím: 1011 Budapest, Corvin tér 8.

Tel.: 201-3766

SZENT GELLÉRT LEGENDÁJA MUZSIKÁL A BOKROS ZENEKAR

1. PISTA BÁCSI
- TÁPÉ (CSONGRÁD M.)
- NAGYBARACSKA (BÁCS-KISKUN M.)
2. SZENYERI-NEMZETSEG
- SZENTES (CSONGRÁD M.)
3. SZENTESI KALÁTÓS
- SZENTES (CSONGRÁD M.)
4. ÁRVAK
5. SZARVASÉNEK
- DOZMAT (ZALA M.)
- SZAKMÁR-FELSŐÉREK (PEST M.)
6. „MAGYAROK SYMPHONIAJA”
- SZENTES (CSONGRÁD M.)
7. SZENT GELLÉRT LEGENDÁJA
- BIZÁNCI GREGORIÁN ALLELUJA
8. PÁROSELET
9. PADKAPOROS TÖRTÉNET
- BOKROS (CSONGRÁD M.)
10. SZORNÝÚ NAGY ROMLÁSRA KÉSZÜLT PANNÓNIA
- XVI. SZ.
11. SZABAD A MADÁRNAK
- BOKROS (CSONGRÁD M.)

BOKROS ZENEKAR: BORBÉLY MIHÁLY - ESZ-KLARINÉT 3, 9. TÁROGATÓ 8, 11. ALT-SZAXOFON 7. TÖRÖKSÍP 1. BRÁCSATAMBURA 5. HAVASRÉTI PÁL - BÓGO 1. 4. 5. 11. CESELLŐ 4. 5. DOB 1. 5. CSÖRÖGÖK. KOLOMPOK 5. KÓTA JUDIT - ÉNEK 1. 4. 5. 6. 8. 11. LÁNYI GYÖRGY - BRÁCSA 4. 11. DUDA 1. ÉNEK 5. SZERÉNYI BÉLA - TEKERŐK 1. 2. 3. 5. 6. 7. 9. 10. 11. ÉNEK 5. KÖSZÖNJÜK AZ EGYÜTTMŰKÖDÉST BERÁN ISTVÁNNAK - ESZ-KLARINÉT 9.

ZENEKARVEZETŐ: SZERÉNYI BÉLA - 1037 BUDAPEST, FERGETEG U. 11.
TEL./FAX: (36-1) 250-7988 E-MAIL: tekero@mail.datanet.hu

HANGMÉRŐK: JÁNOSSY BÉLA - FÖNIX STÚDIÓ, 1997.
ZENEI RENDEZŐ: HAVASRÉTI PÁL
ILLUSZTRÁCIÓ: KONCZ BALÁZS - BILLE STÚDIÓ E-MAIL: konc@bille.hu
NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: BERÁN ISTVÁN
ANGOL FORDÍTÁS: TAKÁCH GUSZTÁV
ZENEI FELDOLGOZÁSOK: SZERÉNYI BÉLA

PRODUCER: BÖSZÖRMÉNYI GERGELY KIADÓ: PERIFERIC RECORDS - BGCD 036
TERJESZTŐ: STEREO KFT. 1114 BUDAPEST, BARTÓK BÉLA ÚT 59.
TEL./FAX: (36-1) 385-6343, (36-1) 385-6440 E-MAIL: StereoPeriferic@mail.datanet.hu

APRÁJA * APRÁJA * APRÁJA

Bársony Mihály tekerős emlékére rendezték meg 1999. május 7-én Pomázon a Német Közösségi Házban az I. ORSZÁGOS TEKERŐS TALÁLKOZÓT. A szakmai előadásokat zeneiskolai bemutató és a Magyar Tekerőzenekar koncertje követték.

Komáromban, a Bencés Rendház Galériájában (Nádor u. 10.) 1999. június 1-én megnyílt a Katona László emlékkiállítás. Az 1995-ben tragikus hirtelenséggel elhunyt felvidéki népművész népi hangszereit, érméit, kopjafa terveit tekinthetik meg a látogatók. Hangszerei közül többet a Ghymes együttes mai is használ, kopjafái pedig Szlovákia minden művelődési és ifjúsági táborának színhelyén őrzik emlékét.

EZREDŰZŐ

Június 13-án este nyolc órakor a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon lett volna megrendezve a Duna Karnevál záróakordijának szánt nagyszabású néptáncműsor az Állami Népi Együttes, a Budapest Táncegyüttes, a BM Duna Művészegyüttes, a Bihari Táncegyüttes, a Magyar Táncművészeti Főiskola, a Közép-Európa Táncegyüttes, Pest-megyei amatőr táncegyüttesek, a Göncöl és a Gáza zenekarok, az ÁNE népi zenekara, Ferenczy György és a Herfli Davidson közreműködésével. Sajnos a bemutatót elmosta a júniusi vihar. Ugyan az előadás elkezdődött, és a rendezők elmondása szerint a táncosok és zenészek gigászi csatát vívtak a szünni nem akaró esővel, néhány szám bemutatása után azonban végképp abba kellett hagyni a műsort. Az alkotók – Juhász Zsolt, Könczei Árpád, Mihályi Gábor, Zsuráfszki Zoltán, Csávás Attila, Kelemen László, Kiss Ferenc, Kertész Szilvia, Maros Anna, Hajdú János, a rendező Mucsi János és a Duna Karnevál producere Hollókői Lajos nem adják fel, jövőre, 2000-ben a Duna Karneválon bemutatják az EZREDŰZŐT.

mestereink

Ködellik a Mátra...

1. Ködellik a Mátra
2. Beszégődtem Tarnócára bojtárnak
3. Fehér László balladája
4. A Vidrócki híres nyája
5. Hallottad-e hírét
6. Mára van a, mára van az utolsó vasárnap
7. Házunk előtt csörgedezik egy patak
8. Pál Pista bácsi nótája
9. Nincs szebb lány a magyar lánynál
10. Süvít a szél, végig zúzza a fákat
11. Ezt a kislányt még akkor megszerettem
12. Fecske, fecske, fecske száll a levegőbe
13. Érik már a búza sárgul a kalásza
14. Illik a tánc a borzosnak
15. Lányom, lányom, jól meggondold a dolgot
16. Édesanyám rózsafája
17. Elmegyek, elmegyek
18. Rózsát ültettem a gyalogútra

FEDÉMESI NÉPDALKÖR

TABLE OF CONTENTS

Page 3	Halász Péter writes about Hungarian folk music and the media, citing statistics on the amount of program time Hungarian folk music gets on the three major Hungarian TV stations, what is and has been considered folk music at all and discussing the necessary struggle to uphold tradition first within ourselves, our family, our immediate surroundings and then we can talk more about the media.	Page 18	14th Hungarian National Pottery Competition This competition encourages Hungarian potters whose work “upholds regional traditions while developing them in contemporary, new forms”. The work of 37 potters from all over Hungary is on display in Kecskemét at the Museum of Folk Crafts from May 28th through October 2, 1999.
Page 4-5	Campfire An excerpt from the book <i>Muzsikás évtizedek</i> by the late journalist and writer Bankó András. This many layered selection from the book which was published in Hungarian by the Kós Károly Foundation in 1994, touches on everything from the dance house movement, the <i>Muzsikás</i> , field work collections in Slovakia to politics and war.	Page 19	A little information about the tradition of braiding wheat straw on the occasion of an exhibit of woven straw handicrafts at “Timárház” in Debrecen, Hungary. By Hubert Ezsébet, ethnographer.
Page 6-7	Leatherwork has always been an important craft of the Hungarians, with the some of the oldest methods still in use today. Császi Erzsébet interviews traditional leather worker Horváth Tibor and his wife Horváth Csanálosi Katalin of Füzesabony, Hungary about their work.	Page 22	Traditional music today in the southern Hungarian town of Mohács Part one of an in-depth study by Avar Anna (musician and student of ethnography) that gives the historical background of the Sokác ethnic group and the musical instrument they call “tambura”.
Page 7	With the help of Agócs Gergely, Hungarian musician and ethnomusicologist from Slovakia, K. Tóth László interviews a fiddler from village of Horhat in the Tatra Mountains of Slovakia and treats us to further information about traditional music of Slovakia; the area that the Hungarians refer to as “Felvidék”, for example; the music of Horhat and the music of Szászcávás (a village in Transylvania) can both be considered as belonging to the wider category of the music Carpathian Basin.	Page 26	The Alba Regia Dance Ensemble of Székesfehérvár just celebrated its fiftieth anniversary in April when many generations of dancers gathered together for the event. by Botos József.
Page 8	The Hungarian National Museum of Ethnography in Budapest’s 5th district announces two special exhibits: 500 chairs from the museum’s collection. On exhibit from May 21st through September 24, 1999. Indian (native american) and eskimo handicrafts from both North and South America. On exhibit from March 19th-December 31st, 1999. In November there will also be an exhibit of photos from Mexico.	Page 26	Záhonyi András offers some thoughts on a new program of dances by the Maros Dance Ensemble of Marosvásárhely, Transylvania, Romania. This ensemble has drastically changed their style over the past few years, stepping away from the balletic Moisejev style in a more authentic direction.
Page 9	Pávai István offers a description of the newly established “Hagyományörző Műhely” (tradition preservation workshop). This is the in-house archive of the Hungarian State Folk ensemble which cooperates with the other Hungarian archival institutions and operates an up to date multimedia (audio, visual, digital) documentary data base. The library of the great Hungarian dance ethnographer, Martin György has recently been placed here.	Page 27	An interview with the prolific and creative musician, Kiss Ferenc, about his newest CD “Nagyvárosi bujdosók” (the record notes are in Hungarian, but the English words “obscure organic music” appear somewhere on the cover), about the ups and downs of categorizing music, about a traditional jewish music CD which he has also been working on and about theatre music projects he is currently involved in, and so on. by K. Tóth László
Page 10-11	Kocsán László writes a well documented article on the folk beliefs, superstitions, spells, folk tales and customs of the Jász people, an obscure ethnic sub-group of Hungarians which resides east of Budapest in the Jászberény area.	Page 29	Part two of an Anatomy of the Folkdance Festival in Szeged. Here Simoncsics János discusses the financial and organizational/direction aspects of this festival.
Page 13-23	INFORMATION, ANNOUNCEMENTS	Page 30	Since February this year there have been two several week courses in Budapest by two extraordinary traditional flute players: Legedi László István of the village of Klézse, in Hungarian Moldavia, Romania and Timár Viktor of Hidegség, Gyimes, Transylvania. Both of these courses offered the opportunity to learn from these two musicians here in Budapest; a vast difference from the situation of just a few years ago when the only way to meet and learn from these people was to travel to them. By Benkő András
Page 14-17	Music, dance and handicraft summer camps	Page 31-32	A critical review of four audio recordings released in 1998 specially in celebration of the 150th anniversary of 1848-49 Hungarian revolution. The recordings reviewed here by “Smirgli” are: Békés Banda: Huszárverbunk Egyszólam-Kalamajka: Megütik a dobot Jánosi Együttes - Kobzos Kiss Tamás: Kossuth izente eljött... Téka: Huszárgyerek, huszárgyerek
Page 18	Annual Festival of Folk Arts and Crafts, August 19-22, near the Palace on Castle Hill in Budapest.		Sue Foy

**SZABADTÉRI NÉPRAJZI MÚZEUM
SZENTENDRE**

Július 4. - „Éliás, Tóbiás, egy tál dődölle...“
népi táplálkozástudomány,
tájjellegű ételek készítése szabad tűzön.

Július 25. - Szent Anna napja
gyermekkeresztelő

Augusztus 20. - Szent István napja

Szeptember 11-12. - Borünnep

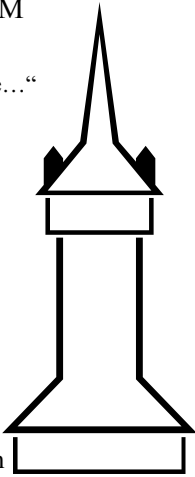
Szentendre, Sztaravodai út

Tel.: (26) 312-304, 315-723, 315-724

Fax : (26) 310-183

E-mail: sznm@mail.mama.hu

Honlap: www.hem.hu/sznm/index.htm

**X. Országos Szezonnyitó
Tánc házi Mulatság**

1999. szeptember 18.

Almássy téri Szabadidőközpont

TISZTELT OLVASÓINK!

Júniusi folkMAGazin még nem volt, ... de reméljük ezentúl mindig lesz. Teljesült a régi igény, miszerint, „ha három megjelenik, akkor miért nem négy?“ Teljesen jogos. Mentségünkre legyen mondván, kezdetben azt gondoltuk, pont ez a tavasz végi, nyár eleji időszak az, amikor „szélcsend“ van. De hála Istennek, „fújnak a szelek“, egyre többen érzik úgy, hogy fontos a folkMAGazinban megjelenni, hírt adni műsorról, lemezről, tevékenységről. És hála Istennek, egyre többen olvasnak minket, folyamatosan bővül az előfizetők köre. Külön köszönet, hogy megtisztelnak ezzel, támogatnak bennünket a kiszámíthatóbb anyagi lét megteremtésében. A pénz nagy úr, s ez is egy magyarázat, miért csak három szám jelent meg évente. Mindemellett eláruljuk Tisztelt Olvasóinknak, ami valószínűleg sokaknak nem titok, hogy a lapeladásból, előfizetésből befolyt összegek még mindig csak töredékét képezik kiadásainknak. A nagyobbik részt pályázatokból, főképp a Nemzeti Kulturális Alapprogram Népművészeti Kollégiuma hathatós támogatásával sikerült realizálni.

Igyekszünk lehetőségeinkhez mérten folyamatosan szépülni, természetesen megtartva a hagyományok őrzéséhez jobban illeszkedő, színekben és formákban visszafogottabb, egyszerűbb megoldásokat. Igazából visszaadni a színeket, érzelmeket, érzéseket, – tükrözni, mit is jelent számunkra a népművészet és a szóhoz kapcsolódó tengernyi dolog, nem lennénk képesek. Ehhez szükségeltetik a mi, és a Tisztelt Olvasó szívében s lelkében rejlő szépség és érzelem.

Várjuk észrevételeiket, gondolataikat, ötleteiket!

Nagy Zoltán

Pünkösdőrlő '99 – Szekszárd

A világosi fegyverletétel

Történelmünk tükröződése a folklórban VIII.

A szabadságharc bukásához kapcsolódó két fő esemény a világosi fegyverletétel és az aradi vértanúk kivégzése mély nyomot hagyott a népi emlékezetben. Az 1849. augusztus 13-ai világosi fegyverletétel szívszorító eseményét Horváth Mihály, szabadságharcunk történetírója 1865-ben így írja le Genfben: „Görgey rövid párbeszéd után Rüdrigerrel a hadtestparancsnokokat némi rendeletekkel visszaküldé, s a fegyverek lerakása négy óra tájban az egész seregnél megkezdődött. Sokan a kétségbesés dühében, fegyvereiket eltörték; mások forró könnyek közt csókkal illették a hideg vasat; míg mások szitkozódva kiabálták, hogy vezettessenek az ellenségre, de ily gyalázzattól kímélik meg őket. Voltak elég számosan, kik önmagukat végezték ki. Tisztek és közvitéztek zokogva borulának egymásra s vönnek egymástól bucsút. Más csapatoknál a közlegénység átkozódva tört ki a tisztek ellen, őket önzésről, árulásról vádolván. Legsíralmasabb volt a huszárok tekintete, kiknek lovaiktól kellett megválniuk. (...) Sokan kedves lovukat inkább agybalőtték, vagy leszúrták mintsem hogy más kézre kerüljenek. A szomorú műtétel estenden valahára véget ért. A löfegyverek zászlóaljanként gúlába voltak rakva, melyek közepén a zászló lobogott; a kardok rendetlen halmokba hányva heverének.”

A világosi síkon a történetírók becslése szerint mintegy 30 000 főnyi katonaság tette le a fegyvert. Az 1948-as országos néprajzi gyűjtés alkalmával lejegyzett elbeszélésekből, az idézett korabeli szemtanú soraiból megismert hat fő gondolatkör rajzolódik ki:

1. A meglett férfiak, harcedzett és addig győzedelmes katonák szeméből hull a könny a fegyverletétel alatt. „Sírtak mérgükben és bánatukban... Minden huszár a lova nyakába borult és sírt keservesen” – emlékeznek vissza a kérdezettek.

2. Az elkeseredésnek ebben a stádiumában a sereg a saját fegyverei ellen fordul; a katonák inkább maguk pusztítják el kardjaikat, puskáikat, semhogy az ellenségnek kiszolgáltassák.

3. Hasonlóan általános motívum a huszárlovak elpusztítása is.

4. Többen önnön kezükkel vetnek véget életüknek. „A tisztek nagyobb része a kardjába dönt...sok magyar fiú volt olyan, hogy önmagátul a szuronyába ereszkedett.”

5. Tragikus momentum a helység neve (Világos) és az országot ért végzetes tragédia ellentmondása jelenik meg az elbeszélésekben: „Világosnál lett nekünk sötét és a kutya Görgey fujta el a lámpást.”

Népdalszövegekben is fellelhető az ellentmondás: „Hej Világos, vén sötét Világos, Te miattad a haza oly gyászos” (Vészto, 1948)

6. A gúlába rakott, fellobogózott fegyverek képe szintén minden nyomatos ábrázoláson és a népdalokban is megtalálható. Ezt a látványt idézi az a több változatban is élő népdal, amelynek itt közölt szövegét a széki Csorba Jánostól ismerjük:

Kis pejlovam megérdemli a zabot	Ha Görgey igaz vezér lett volna
Kétszer kerülte meg Magyarországot	Magyarország német rabja nem volna
Harmadikszor is megkerülte volna	De Görgey „piramidet” kiáltott
Ha Görgey igaz vezér lett volna	Szegény magyar azonnal meg is állott

S ha Görgey „piramidet” kiáltott
Szegény magyar azonnal meg is állott
Lerakta a fegyverét s a zászlóját
Elvesztette örökre szabadságát

Egy gondolatsor erejéig érdemes még egy kérdéskörrel foglalkoznunk: a fegyvert letevő főparancsnok, Görgey Artúr személye milyen helyet foglal el az emlékezetben. Az utóbbi 150 évben a közvéleményt napjainkig megosztotta Görgey katonai és politikai megítélése. Mi most a népi emlékezetet vizsgáljuk meg. Az 1948-as centenáriumi gyűjtés során feltett kérdésre – amit reprezentatív mintavételnek is felfoghatunk –, miszerint árulás volt-e Görgey cselekedete, avagy jóhiszeműség, katonai józanság, katonai életét feleslegesen nem kockáztató lépésként ítélik-e meg, az alábbi válaszok érkeztek a 457 megkérdezettől: 204 árulónak tartja (44,64%), 194-en nem árulásnak, hanem józan katonai, hadászati számvetés eredményének tartja (42,25%), további 59 megkérdezett nem tud állást foglalni, bizonytalan a kérdésben (12,91%). Természetesen a Görgey seregében szolgáló katonák az árulás vádját elvetették, s inkább a katonai tényeket sorolták, miszerint a 25-30 ezres Görgey által vezetett hadsereg ekkor már mintegy 200.000-es orosz és osztrák haderővel állt szemben. Minden bizonnyal a Görgeyt pozitívan megítélők körében született az a dunántúli névnapköszöntők szerkezetét követő népdal, amelyben a szabadságharc nagy hősei közül Görgey sem maradt ki:

Kossuth Lajos a vezér	Perczel Móric kiáltja
Benne van a magyar vér	Éljen az ő huszárja
Éljen a két hazafi	Kossuth Lajos virágszál
Perczel Mór és Görgey	Éljen míg a világ áll

Túl a Dunán innen is
Éltessen az Isten is
Garibaldi téged is
Veled együtt minket is
Te Görgey téged is
Veled együtt minket is

A fegyverletétel szomorú emlékezete a népdalokon kívül a sokszorosított képeken, színes, vagy egyszerű körjajokon fedezhető fel. Jellemző, hogy a fegyverletétel első ábrázolása már az 1850-ben kiadott, Szilágyi Sándor: „Görgei és fegyverletétele” című pesti könyvecskéjének kiszedhető mellékleteként is megjelenik. Az ábrázolás népszerűségét mutatja, hogy a Vasárnapi Újság még húsz évvel a gyászos események után is időszerűnek látja a névtelenül közölt egykori rajz újraközlését.

A világosi fegyverletétellel kapcsolatos hagyománynak egyik legszebb példája a maga korában népszerű „Honnan jössz te oly leverten jó pajtás...” kezdetű dal, amelynek sok variánsa közül Bartók 1907-es gyergyócsoma-falvi gyűjtését mutatjuk be.

Szabó Zoltán

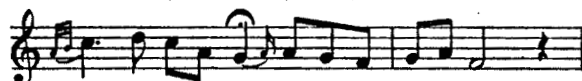
Parlando ♩ = 80 Gyergyócsomafalva (Csik vm.)
1907. B. B.

Hon nan jösszte oly le-ver-ve bús paj-tás,

Mért sír e-gyik sze-med job-ban, mint a más?

Mért lá-tok or-cá-don olynagy bá-na-tot,

Mint-ha elmúlt vol-na mán-den víg-na-pod?

Szomorúan szól a harang, temetnek,
Sírhalomra gyászokorsót vitetnek.
Talán sírt még a nagy Isten maga is,
Hogy a földön nem maradt egy magyar is.

Verje meg a három Isten Görgeyt,
Mért adta el a szép magyar nemzetjít.
Ha Görgey igaz vezér lett volna,
Most a magyar német rabja nem volna.